

Львівський державний університет внутрішніх справ

***АКТУАЛЬНІ ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ
ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УКРАЇНІ***

**Збірник тез доповідей учасників науково-практичного
семінару**

30 травня 2019 року

Львів 2019

*Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет
Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 29 травня 2019 року № 10)*

Упорядники:

М. С. Долинська, доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри господарсько-правових дисциплін юридичного
факультету Львівського державного університету внутрішніх справ

В. О. Кучер, кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри цивільного права та процесу факультету № 1 ПФПНП
Львівського державного університету внутрішніх справ

**АКТУАЛЬНІ ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ:** збірник тез доповідей учасників науково-
практичного семінару (30 травня 2019 року) / Упорядники: М. С. Долинська,
В. О. Кучер. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 111 с.

У збірнику представлені тези доповідей, повідомлень та виступів учасників науково-практичного семінару «Актуальні правові проблеми господарської діяльності в Україні» (30 травня 2019 року). У публікаціях учасників висвітлено теоретичні та практичні проблеми сучасного стану та перспектив розвитку правового регулювання господарської системи України; наведено досвід фахівців у пошуку ефективних шляхів удосконалення окремих її складових.

Опубліковано в авторській редакції. За дотримання авторських прав, достовірність інформації та коректність висновків відповідальність несуть автори.

© Львівський державний університет
внутрішніх справ
© Автори публікацій

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Умови ринкової економіки, характерні для сучасної України, диктують необхідність прискореного руху до ефективнішої економічної формації, заснованої на цивілізованих ринкових відносинах, які відповідали б критеріям, прийнятим у розвинутих державах світу. Одним з найважливіших напрямків розвитку української правової системи в умовах становлення соціально-орієнтованої ринкової економіки є створення гармонійної та ефективної системи господарського законодавства України. Запорукою успіху діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, обміном, споживанням товарів та послуг, є відповідна нормативно-правова база, яка б слугувала загальній меті господарського права - підтримці правового господарського порядку. Оскільки одним з головних завдань господарського законодавства є координація дій суб'єктів господарювання, нормам, що регулюють відносини в сфері господарювання, має належати чільне місце в системі господарського права. Зазначена обставина обумовлює актуальність дослідження сучасного стану правового регулювання господарської діяльності.

Господарсько-правова тематика є однією з найпопулярніших та найактуальніших у зв'язку з необхідністю впорядкування різноманітних форм участі у господарському обігу, докорінною зміною форм і методів організації матеріально-технічного забезпечення суб'єктів господарювання на підставі переходу від централізованого розподілу матеріальних ресурсів до оптової торгівлі засобами виробництва і вільного продажу товарів, розвитку прямих тривалих господарських зв'язків.

Минулі роки стали новим етапом у сфері господарсько-правового регулювання в Україні, адже прийнято важливі законодавчі акти, зокрема Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 6 лютого 2018 р. № 2275-VIII, який набув чинності 17 червня 2018 р., та Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 р. Прийняття Кодексу України з процедур банкрутства покликано сприяти підвищенню ефективності процедур банкрутства, зокрема рівня захищеності прав кредиторів, удосконалення процедури продажу майна боржника на аукціоні, підвищення рівня виконання контрактів і судових рішень, урегулювання відносин з відновлення платоспроможності фізичних осіб. Його прийняття вселяє сподівання на суттєве поліпшення умов ведення бізнесу в Україні за напрямками, що враховуються Світовим банком та Міжнародною фінансовою корпорацією під час складання рейтингу «Doing Business», маючи за стратегічну мету входження України до провідної двадцятки країн світу за умовами ведення бізнесу; гарантування рівних прав і можливостей для однакового захисту всіма кредиторами боржника своїх законних інтересів у процедурі банкрутства; зменшення можливості зловживань у процедурах банкрутства. За оцінками експертів, ухвалення Кодексу України з процедур банкрутства дасть Україні змогу суттєво підвищити ефективність

процедур банкрутства та піднятися в рейтингу «Doing Business» на 81 пункт за компонентом (із 149-го на 68-ме місце) та на 9 позицій у загальному рейтингу.

Впровадження норм цих актів веде до формування нової правозастосовної практики. Ефективне правозастосування має спиратися на наукове підґрунтя.

Потреби законодавчого забезпечення економічної політики, розвиток товарно-грошових та інших господарських відносин, прагнення держави до забезпечення поєднання держаного регулювання і ринкової саморегуляції економіки зумовили необхідність у посиленні уваги до розвитку господарсько-правових досліджень. Обґрунтування і обговорення актуальних правових проблем господарської діяльності в Україні надасть суттєвий поштовх розвитку економіко-правових досліджень господарсько-правової спеціалізації в юридичній науці. Через ті ж обставини зросла потреба в підготовці юристів для роботи в галузі економіки, викладанні у закладах вищої освіти циклу господарсько-правових дисциплін.

Актуальні правові проблеми господарської діяльності в Україні невід’ємно пов’язані із державним регулюванням економіки. Підвищення ролі державного регулювання виявилось в посиленні публічних засад у правовому регулюванні господарської діяльності. Це є одним з аспектів посилення суспільного характеру виробництва, укрупнення масштабів національних, транснаціональних, наднаціональних господарських організацій, розвитку національних і наднаціональних правил, що регламентують економічну діяльність. Ця тенденція підвищує вимоги як до змісту правового регулювання господарської діяльності, так і до його форми. Форма повинна бути публічно доступною для розуміння широкого кола суб’єктів господарювання, прозорою, та такою, що виражає цивілізовані правила господарювання.

Попри вжиті заходи сучасний стан правового регулювання господарських відносин потребує суттєвого вдосконалення. Обрана тема науково-практичного заходу обумовлена теоретичною та практичною значимістю широкого кола питань, що стосуються формування і функціонування ефективного механізму здійснення господарської діяльності в Україні в умовах євроінтеграції.

Маємо надію, що вирішенню означених питань сприятимуть Ваші наукові думки та пропозиції, висловлені під час роботи наукового заходу. Сподіваємось, що наукові здобутки, висвітлені Вами під час науково-практичного семінару слугуватимуть не лише викладенню останніх досягнень у царині юридичної науки, але й стануть підґрунтям у збагаченні галузі господарського права новими науковими ідеями, у розвитку національного законодавства та формуванні юридичної практики.

*Р.І.Благута,
ректор
Львівського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент*

Адам В. М.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Гуцул Г. Р.,
здобувач освітнього ступеня «магістр»
юридичного факультету
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

РЕФОРМУВАННЯ МЕДИЦИНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ ЯК ГАРАНТІЇ НАДАННЯ ЯКІСНИХ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Якість медичної допомоги в сучасному світі вважається основною функцією системи охорони здоров'я і водночас визначальним критерієм її діяльності. У багатьох країнах прийняті та діють програми забезпечення якості медичної допомоги, що лягли в основу національної політики в галузі охорони здоров'я. Це той чинник, який впливає на розвиток медицини, і визначається багатьма складовими – якістю управління, організації процесу надання медичної допомоги та його ресурсного забезпечення, реалізації застосування технологій, сучасних настанов, стандартів, клінічних протоколів.

Сучасна Україна перебуває у стані глибокого реформування багатьох сфер суспільного життя, в тому числі і охорони здоров'я. Необхідність реформування медицини очевидна. Всі ресурси, що залишилися з радянських часів, у цій сфері давно вичерпані. Недостатнє фінансування, а вірніше неефективний перерозподіл фінансових коштів ще більше погіршує якість медичних послуг [4].

У сучасній правовій системі питання охорони, захисту, порядку здійснення права на життя, здоров'я та права на особисту безпеку присвячено норми конституційного, адміністративного, цивільного, господарського кримінального та інших галузей права України.

Відсутність єдиного визначення права на життя у різноманітних підходах до наукового розуміння явища доводить необхідність виділити складові елементи права на життя в окрему складову, в нашому випадку в блоці медичної реформи [5].

Для реформування медицини в Україні було ухвалено ряд Законів. Закон України «Про автономізацію медичних установ» від 06.04.2017 р. – вперше визначив поняття «послуги з медичного обслуговування населення» – як одиниці вартості. Також було ухвалено один із ключових Законів, необхідних для повноцінного старту медичної реформи – «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19.10.2017 р. [5].

Основний принцип реформи виходячи з міжнародного досвіду – держава почне оплачувати надану пацієнту медичну послугу, а не фінансувати кількість ліжок-місць у лікарнях. Це дозволить розумно витратити медичний бюджет –

направляти кошти тому, кому дійсно необхідна допомога. В цьому полягає принцип – гроші йдуть за пацієнтом [5].

Слід зауважити, що вводиться фінансування напряму сімейного лікаря на первинній ланці медицини. Цей принцип мав почати працювати з 1 липня 2018 р. Реальним кроком у цьому напрямку було ухвалення у квітні 2017 року Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства з питань діяльності закладів охорони здоров'я», зокрема передбачено здійснення низки заходів щодо створення мережі державних та комунальних медичних закладів з достатнім рівнем самостійності для ефективного та своєчасного медичного забезпечення населення. Зокрема, Законом задекларовано їх фінансову та управлінську автономію, а також встановлено спрощений порядок реорганізації закладів охорони здоров'я: державних та комунальних установ у казенні підприємства і комунальні некомерційні підприємства. Водночас Закон закріплює гарантію того, що кошти, не використані закладами охорони здоров'я (крім державних та комунальних установ) у поточному році, не вилучатимуться в них і можуть бути використані на фінансування діяльності закладу (зокрема на оновлення матеріально-технічної бази). Також Закон урегульовує окремі питання, пов'язані з договорами про медичне обслуговування населення, які укладатимуться відповідно до спеціального порядку, затвердженого Кабінетом Міністрів України [3].

Створення, в свою чергу, Національної Служби Здоров'я України (НСЗУ) за прикладом Британської National Health Service – оператора, який прийматиме основні рішення на локальному рівні – контрактуватиме закупівлю медичних послуг та підписуватиме договори з медичними закладами і лікарями, що займаються підприємницькою діяльністю [5].

Національна служба здоров'я створюється для реалізації зміни принципу фінансування системи охорони здоров'я та буде підзвітна відразу Кабінету Міністрів України. Умовно кажучи, це буде окреме міністерство. Саме у такій структурі є ціла низка переваг. Наприклад, медичні протоколи затверджує не Національна служба здоров'я, а Міністерство охорони здоров'я (далі-МОЗ). Це дасть можливість службі виступати у ролі незалежної контролюючої структури. Вона замовляє медичні послуги у лікарень, у тому числі й приватних, до яких не має жодного відношення. Лікарню обирає пацієнт – служба здоров'я лише оплачує лікування і контролює його вартість та якість. Це окрема урядова структура. За нинішньої системи МОЗ якраз замовляє медичні послуги для населення саме у себе. Приміром, він віддає гроші у вигляді медичної субвенції міській раді, а та віддає їх лікувальному закладу, що належить місту, але підпорядковується МОЗ. У якості наданих послуг при цьому ніхто не зацікавлений. Натомість Національній службі здоров'я не належить жоден з медичних закладів [2].

З 1-го січня 2019 року в Україні почав діяти новий Закон «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини», який встановлює умови та порядок застосування трансплантації, умови та порядок взяття гомотрансплантантів у живих донорів, взяття анатомічних матеріалів у померлих осіб та особливості отримання і використання деяких видів анатомічних

матеріалів. Ухвалення цього Закону є дуже важливим кроком для України, проте дія та впровадження цього Закону в життя ускладнена рядом обставин та чинників, які ще потрібно вирішити.

Важливим елементом у впровадженні медичної реформи є і дієва система контролю якості при наданні медичних послуг. Ліцензування – процес, яким уряд надає дозвіл на здійснення професійної діяльності практикуючому лікарю або медичній організації (зазвичай після перевірки дотримання мінімальних обов'язкових стандартів). В Україні ліцензування поширюється на всіх юридичних осіб незалежно від їх організаційно-правової форми та фізичних осіб-підприємців.

Важливою складовою медичної реформи в Україні є запровадження нової моделі фінансування системи охорони здоров'я, яка передбачає чіткі зрозумілі гарантії держави щодо медичної допомоги, кращий фінансовий захист для громадян у випадку хвороби, ефективний та справедливий розподіл публічних ресурсів та скорочення неформальних платежів [1].

Як показує світова практика, якою б досконалою не була державна мережа лікувально-профілактичних установ, все одно буде існувати попит на медичні послуги, що надаються комерційними структурами. Але ми прагнемо перейняти позитивний досвід розвинутих країн світу де приватний сектор охорони здоров'я не зміг би домінувати за своїм покриттям над державним. З іншого боку – щоб усі доступні приватні медичні служби були дзеркальним відображенням державних амбулаторій, клінік, кабінетів фахівців.

Проведений аналіз міжнародного законодавства та міжнародних наукових публікацій показав високий рівень правового забезпечення захисту прав пацієнтів у Європейських країнах, що визначено стандартами оцінки роботи системи охорони здоров'я за допомогою використання різноманітних концептуальних і методологічних підходів до управління, фінансування, планування та організації надання вторинної медичної допомоги. Реформування лікарняного сектору є досить складним процесом, оскільки лікарні залишаються досить консервативним елементом системи охорони здоров'я. Механізм контролю якості, який має бути постійним і спрямованим на підвищення якості медичної допомоги, витіснено різними перевітками. Тому необхідним є фактичне впровадження реформ в життя з урахуванням усіх недоліків які виникають в процесі реформування медицини.

1. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19.10.2017 № 2168-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19> (дата звернення: 26.04.2019).

2. Про утворення Національної служби здоров'я України: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 № 1101-2017-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1101-2017-п> (дата звернення: 26.04.2019).

3. Дорошенко О. О. Аналіз міжнародного досвіду фінансування вторинної медичної допомоги. *Економіка і право охорони здоров'я*. 2017. № 1 (5). С. 16-23.

4. Стеценко В. Ю. Реформування охорони здоров'я в Україні: правові питання. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2016. Вип. 31. С. 107-110.

5. Ямненко Т. М. Медична реформа: реалії України та міжнародний досвід. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2018. № 2. С. 116-120.

Бедрій Р. Б.,
доцент кафедри конституційного права,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський національний університет
імені Івана Франка)

Курило Т. В.,
доцент кафедри цивільного права та процесу,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Час незалежності України показав, що розвиток вітчизняної системи місцевого самоврядування можна охарактеризувати як незавершений, суперечливий, коли певні проблеми окреслюються, але не вирішуються.

У зв'язку з цим першочергового значення набувають не питання теоретичного обґрунтування поняття та окремих аспектів місцевого самоврядування, які в принципі вирішені, а суто практичні проблеми, пов'язані з реалізацією господарського потенціалу, соціальних та екологічних ресурсів територіальних громад.

Вбачається, що під муніципальною господарською діяльністю слід розуміти функціонування територіальних громад, органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів (унітарних комунальних підприємств тощо), розташованих на території адміністративно-територіальної одиниці, що має комплексний характер та спрямоване на задоволення життєдіяльності населення і реалізацію програм соціально-економічного розвитку громади.

У цьому контексті видається доцільним з'ясування поняття «місцевого (муніципального) господарства».

Слід зазначити, що достатньо детальною була правова характеристика місцевого господарства в Законі України «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування» від 7 грудня 1990 р. [1].

По-перше, в Законі було визначено склад та цілі діяльності місцевого господарства (статті 5, 6, 19).

По-друге, чітко визначені юридичні наслідки належності суб'єктів до місцевого господарства та передбачені окремі пільги для відповідних суб'єктів, що повинно було стимулювати розвиток місцевих господарств і відповідно – збільшення доходів місцевих бюджетів (статті 6, 11). Зокрема, було передбачено, що місцеве господарство забезпечує безпосереднє задоволення потреб населення та функціонування системи місцевого самоврядування. Воно складається з підприємств (об'єднань), організацій, установ, об'єктів виробничої та соціальної інфраструктури, які належать до комунальної власності. До складу місцевого господарства могли бути включені, за згоди власника, підприємства (об'єднання),

організації та установи, які не входять до комунальної власності, та діяльність яких пов'язана переважно з обслуговуванням населення [1].

Вбачається, що участь органів місцевого самоврядування у відносинах муніципального господарства можна охарактеризувати за допомогою термінів «організація господарської діяльності» чи «управління господарською діяльністю».

Організація господарської діяльності на місцевому рівні може бути визначена як сукупність певних закономірностей функціонування і взаємодії між органом місцевого самоврядування та іншими суб'єктами господарювання з приводу використання місцевих ресурсів у колективних інтересах територіальної громади.

Щодо управління господарською діяльністю на муніципальному рівні, то воно здійснюється через систему організаційно-господарських повноважень територіальних громад та органів місцевого самоврядування щодо суб'єктів господарювання, які належать до комунального сектора економіки (ст. 24 Господарського кодексу України) [2].

При цьому, сама категорія «організаційно-господарські повноваження» законодавством чітко не визначена. Разом з тим, Закон України «Про місцеве самоврядування» від 21.05.97 р. у розділі II містить перелік цих повноважень, розділяючи їх на власні (виключні) та делеговані. Крім того, вказані повноваження органів місцевого самоврядування поділяють за сферами їх здійснення, а саме: у сфері соціально-економічного розвитку, планування та обліку (ст. 26, 27 Закону); бюджету, фінансів та цін (ст. 26, 28 Закону); житлово-комунального господарства, побутово-торговельного обслуговування, транспорту та зв'язку (ст. 26, 30 Закону); зовнішньо-економічної діяльності (ст. 26, 30 Закону) та інші [3].

Потрібно наголосити, що більшість повноважень виконавчих органів місцевого самоврядування у сфері місцевого господарства, які регламентовані в базовому Законі «Про місцеве самоврядування», знаходять конкретизацію в галузевому законодавстві. Наприклад, Закон України «Про рекламу» від 03.07.1996 р. №270/96-ВР деталізує повноваження виконавчих органів відповідних рад щодо надання дозволу на розміщення реклами (підпункт 13 пункту «а» статті 30 Закону про місцеве самоврядування). Також, повноваження щодо управлінської діяльності виконавчих органів місцевих рад у сфері торгівлі, побутового обслуговування та громадського харчування (підпункти 1, 9 пункту «а» ст. 30 Закону про місцеве самоврядування) конкретизовані у Законі України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 р. та Законі України «Про споживчу кооперацію» від 10.04.1992 р. [4]. Повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад щодо забезпечення закладів комунальної власності та населення паливом, електроенергією, газом та іншими енергоносіями (підпункт 5 пункту «а» ст. 30 Закону про місцеве самоврядування) розвинені у Законі України «Про ринок електричної енергії» від 13.04.2017 р. Повноваження щодо організації виконавчими органами місцевих рад благоустрою населених пунктів, а також вирішення питань збирання, транспортування, утилізації та знешкодження побутових відходів (підпункти 6, 7 пункту «а» ст. 30 Закону про місцеве

самоврядування) знайшли відображення у Законі України «Про відходи» від 05.03.1998р. тощо.

Потрібно розуміти, що на сучасному етапі реформування системи публічної влади в Україні, зокрема в контексті процесів децентралізації, дослідження проблем господарської діяльності органів місцевого самоврядування та ефективного управління об'єктами комунальної власності набуває особливого значення. При цьому актуальною та важливою вбачається характеристика місцевого господарства в муніципально-правовому аспекті, як сукупності об'єктів господарювання комунальної власності, головною метою яких є задоволення не приватних, а колективних інтересів та потреб членів територіальної громади. Належна організація муніципальної господарської діяльності в об'єднаних територіальних громадах (станом на 10 квітня 2019 р. таких утворено – 888, з населенням понад 9 млн., включаючи 24 міста обласного значення), сприятиме ефективному розвитку комунального сектора економіки України та економічному поступу держави в цілому.

1. Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування: Закон України від 07.12.1990. *Відомості Верховної Ради*. 1991. № 2. Ст. 5. (втратив чинність 12.06.1997 р.)

2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. Ст. 462.

3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

4. Теліпка В. Е., Панасюк С. А. Науково-практичний коментар Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». К.: Центр учбової літератури, 2011. 400 с.

Бутинська Р. Я.,

старший викладач кафедри господарсько-правових дисциплін
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЗНАЧЕННЯ КОЛЕКТИВНОГО ДОГОВОРУ ДЛЯ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Актом, який врегульовує трудові відносини щодо всіх працівників, є колективний договір. Згідно з ст. 1 Закону України «Про колективні договори і угоди» він укладається на основі чинного законодавства, прийнятих сторонами зобов'язань з метою регулювання виробничих, трудових і соціально-економічних відносин і узгодження інтересів працівників та роботодавців. А згідно ст. 3 цього ж Закону колективний договір укладається між роботодавцем з однієї сторони і одним або кількома профспілковими органами, а у разі відсутності таких органів - представниками працівників, обраними і уповноваженими трудовим колективом з іншої сторони [1].

Разом з тим у чинному законодавстві України нема норми, яка б зобов'язувала одну із сторін укладати колективний договір. Проте якщо одна із сторін (роботодавець або працівники (їхні представники)) виявили бажання його

укласти, інша сторона зобов'язана прийняти таку пропозицію. З цього моменту починається процес укладення колективного договору.

Право на ведення переговорів і укладення колективних договорів надається сторонам соціального діалогу, склад яких визначається відповідно до законодавства про соціальний діалог.

Згідно зі ст. 13 Кодексу законів про працю України, зміст колективного договору визначається сторонами колективного договору в межах їх компетенції. Однак, варто зазначити, що право сторін самостійно визначати зміст колективного договору, не є абсолютним. Законодавцем встановлені певні обмеження щодо його реалізації. Перш за все, це заборона встановлювати умови, що погіршують становище працівника у порівнянні з чинним законодавством. Тому ні одна правова норма, встановлена державою, не може бути звужена чи скасована за домовленістю сторін. Держава встановлює базовий мінімум трудових та соціально-економічних прав працівників, погіршення якого не допускається.

При цьому зазначимо, що у колективному договорі встановлюються взаємні зобов'язання сторін щодо регулювання виробничих, трудових, соціально-економічних відносин, які стосуються всіх працівників, що працюють у роботодавця, який має статус юридичної особи.

Серед науковців тривають дискусії щодо змісту колективного договору. Так, Г.І. Чанишева зазначає, що змістом колективного договору є узгоджені сторонами умови (положення), покликані регулювати соціально-трудова відносини в певній організації [2, с.25]. Проте таке визначення дещо звужує зміст колективного договору, а також не враховує зовсім його нормативних умов. Більш коректніше поняття запропонувала І.О. Лосиця, яка вважає, що зміст колективних договорів становить сукупність нормативних положень про загальні умови праці та договірних зобов'язань сторін про термін дії договору, порядок його переукладення, внесення змін і доповнень, процедурах розгляду трудових конфліктів [3, с.100].

Оскільки в усіх випадках стороною колективного договору виступають наймані працівники підприємства, установи, організації, то стосовно окремого працівника зобов'язання носять нормативний характер. Воно не є персоніфікованим, визначеним конкретному працівникові, а має загальне значення. Для прикладу, адміністрація надає право штатним працівникам Університету безкоштовно користуватися приміщенням їдальні Університету для проведення весіль, ювілеїв, поминальних обідів [4]. Навіть якщо зобов'язання однієї із сторін носять разовий характер, нормативність останнього виявляється в тому, що протягом терміну чинності колективного договору інша сторона має право контролювати виконання зобов'язання.

Що стосується триваючих зобов'язань (наприклад, зобов'язання роботодавця за рахунок своїх коштів забезпечувати доставку працівників до місця роботи з віддалених районів міста, виділяти кошти на проведення державних свят, святкових вечорів, офіційних зустрічей, ювілейних дат, днів факультету тощо [4]), то нормативність їх не викликає сумнівів.

Проте, не завжди норми колективних договорів є законними, тобто приймаються із порушеннями правил встановлених законодавством. Для прикладу у п. 4.9 Колективного договору Державного вищого навчального закладу «Український державний хіміко-технологічний університет» зазначено, що профспілка зобов'язана до початку роботи працівника за укладеним трудовим договором роз'яснювати його права, обов'язки, інформувати про умови праці, права на пільги і компенсації за роботу в особливих умовах відповідно до чинного законодавства і цього Договору. Проте це зобов'язання законодавцем покладено на роботодавця і тому його не може бути передоручено цьому органу. Це положення є не дійсним, оскільки суперечить діючому законодавству, а саме ст. 29 КЗпП України.

Отже, зміст колективного договору визначається сукупністю локальних нормативних положень та індивідуально визначених зобов'язань його сторін чи інших суб'єктів трудового права.

Положення колективного договору поширюються на всіх працівників підприємств незалежно від того, чи є вони членами профспілки, і є обов'язковими як для роботодавця, так і для працівників підприємства.

Разом з тим, укладення колективного договору не є обов'язковим, тому відповідальності за його відсутність фактично законодавство не містить. Попри це у Кодексі України про адміністративні правопорушення у його ст.41-1, зазначається, що ухилення осіб, які представляють власників або уповноважені ними органи чи профспілки або інші уповноважені трудовим колективом органи, представників трудових колективів від участі в переговорах щодо укладення, зміни чи доповнення колективного договору, угоди, умисне порушення встановленого законодавством строку початку таких переговорів або незабезпечення роботи комісій з представників сторін чи примирних комісій у визначений сторонами переговорів строк, тягне за собою накладення штрафу від трьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. При цьому зазначимо, що відповідальність, згідно цієї норми, передбачена не за відсутність на підприємстві колективного договору, а за ухилення від участі у переговорах, пов'язаних з його укладенням або припиненням [5, с.20].

Отже, незважаючи на необов'язковість укладення колективного договору він відіграє надзвичайно важливе значення щодо регулювання трудових відносин, адже за ініціативою однієї із сторін (працівників (їхніх представників) чи роботодавця), переговори з його укладення мають розпочатися. При цьому у його змісті можуть міститися положення, які матимуть нормативний характер, тобто визначаються локальними нормами, що є обов'язковими до виконання сторонами.

1. Закон України «Про колективні договори і угоди» в ред. 01.01.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12> (дата звернення: 30.04.2019)

2. Чанишева Г.І. Колективні відносини у сфері праці: теоретичні та практичні проблеми правового регулювання: : дис... канд. юрид. наук: 12.00.05. Харків, 2004. 64с.

3. Лосиця О.І. Правові засади укладення колективних договорів. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. 2008. Том 21 (60). № 1. С. 99108.

4. Колективний договір Державного вищого навчального закладу „Український державний хіміко-технологічний університет” на 2015-2019 рр. URL: http://udhtu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/08/Kol_dog.pdf (дата звернення: 30.04.2019)

5. Венедіктов С.В. Роль колективного договору в правовому регулюванні трудових відносин. *Форум права*. 2007. № 2. С.20-23. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2007-2/07vsrvtv.pdf> (дата звернення: 30.04.2019)

Гамалюк Б. М.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат наук з державного управління
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Хміль М.В.,
здобувач освітнього ступеня «магістр»
юридичного факультету
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ВИКОРИСТАННЯ НОРМ ОСНОВНОГО ЗАКОНУ НІМЕЧЧИНИ ДЛЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У процесі модернізації господарського законодавства в Україні є доречним звернутися до досвіду Німеччини щодо правового регулювання економіки. Актуальність та цінність німецької теорії господарського права та практики його застосування для України є надзвичайно високою.

Основний закон Німеччини був оприлюднений 23 травня 1949 року і діє вже майже 60 років. Поправки до Основного закону ФРН за цей період вносилися, але більшість з них не визвала політичних баталій.

Питання використання досвіду Німеччини розглядались в роботах українських вчених-правознавців: О. О. Ашуркова, Г. Л. Знаменського, В. К. Мамутова, О.Кібенко. Цій проблемі приділяли увагу також російські дослідники: А. В. Грибачов, П. А. Даманова, І. Л. Іванов, Я. Ю. Климов, А. М. Сумін, Т. Д. Айткулов, Л. Ю. Василевська, В. В. Єгоров, А. Г. Давтян, С. С. Треушніков, Є. А. Кравченко та ін. Але проблема використання досвіду Німеччини в праві України надалі потребує дослідження. В Німеччині визнані вчені, які займаються дослідженням проблем правового регулювання економіки: Вернер Фротшер, Юрген Пелка, Петер Бадур, Рольф Штобер, Хедвига Ламуру і Рольф Поль та інші.

Одним із найважливіших джерел господарського права ФРН є Основний закон ФРН. Принципи Основного закону ФРН можна вважати і принципами господарського права ФРН. Фундаментальними принципами Основного закону ФРН є ідея вільної правової соціальної держави, а також принципи демократії та принцип забезпечення основних прав.

В праві Німеччини норми Основного закону, які регулюють економічні

відносини, носять назву “економічна конституція”.

Одним із основних прав в Основному законі є захист права власності. Це право закріплене в ст. 14, де визначається: 1) Власність і право спадкування гарантуються. Зміст і межі визначаються законом; 2) Власність зобов’язує. Користування нею повинне одночасно служити благу суспільства; 3) Відчуження допускається тільки на благо громадськості. Воно може проводитися тільки за законом або на підставі закону, що регулює характер і розміри відшкодування. Відшкодування визначається на основі справедливого врахування інтересів суспільства і зацікавлених осіб. Спори щодо розмірів відшкодування розглядаються судами загальної юрисдикції [1].

Право власності має два напрямки захисту. Так, в частині 1 ст. 14 Основного закону закріплено, що в Федеративній Республіці Німеччини існує устрій з приватною власністю.

Державне втручання у власність окремого суб’єкта може здійснюватися лише за допомогою інституту відчуження на підставі закону, який визначає вид та розмір компенсації.

Розділ 10 Основного закону ФРН присвячений фінансам.

Федерація і землі мають самостійне і незалежне один від одного бюджетне господарство.

Відповідно до ст. 110 усі доходи і витрати Федерації розраховуються на кожен фінансовий рік і включаються в бюджетний план. Бюджетний план затверджується законом до початку фінансового року. Він повинен бути збалансований по доходах і видатках. Витрати, як правило, затверджуються на один рік. Майно і борги повинні бути приведені в додатку до бюджетного плану.

У порівнянні Основних законів ФРН та України ми доволі вражені тим, що саме в даному законі врегульовано питання умов отримання кредиту. Так ст. 115 зазначає, що грошові кошти можуть бути отримані шляхом кредиту тільки в разі надзвичайної необхідності і, як правило, тільки для витрат, пов’язаних з отриманням і збереженням доходу, і тільки на підставі федерального закону. Кредитування та надання гарантій за рахунок Федерації, термін дії яких виходить за рамки одного фінансового року, можуть видаватися тільки на підставі федерального закону. У законі повинні бути визначені розмір кредиту або обсяг зобов’язання, відповідальність за якою бере на себе Федерація.

Отже, провівши дослідження у питанні використання норм Основного закону Німеччини для врегулювання господарської діяльності ми робимо висновок, що тут належним чином передбачено усі норми необхідні для реалізації суб’єктами господарювання свого права на проведення своєї діяльності.

1. Основний закон Федеративної Республіки Німеччини. *Юридична енциклопедія: в 6-ти томах* / ред. кол. Ю. С. Шемшученко. К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2002. Т. 4. 720 с.

2. Ламуру Х. Экономика и право. Heidelberg : R.v. Decker's Verlag, 1996. 86 с.

Гамалюк Б. М.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат наук з державного управління
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Вивроцький Н.Я.,
здобувач освітнього ступеня «магістр»
юридичного факультету
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Необхідність характеристики регулювання господарсько-договірних відносин викликана тим, що господарський договір, на відміну від цивільно-правового, часто зачіпає публічні інтереси, його дія не обмежується впливом на сторони, які беруть у ньому безпосередню участь, а позначається на інтересах держави і суспільства в цілому. Також постала необхідність детального вивчення та аналізу нормативно-правових актів, що здійснюють регулювання сфери договірних відносин та зобов'язань у господарських правовідносинах.

В Україні дослідженням господарського права займалися А.Г. Бобкова, Р.П. Бойчук, О.М. Вінник, В.М. Гайворонський, Л.А. Жук, Д.В. Задихайло, Г.Л. Знаменський, В.В. Лаптев, В.К. Мамутов, В.С. Мілаш, В.М. Пашков, О.П. Подцерковний, О.П. Світличний, М.Л. Шелухін, В.С. Щербина та багато інших.

Оскільки в самому ЦК України (ч. 2 ст. 9) встановлено, що законом можуть бути передбачені особливості регулювання майнових відносин у сфері господарювання, то слід враховувати і ті положення ГК України, що встановлюють умови виконання договірних зобов'язань у сфері господарювання: а) суб'єкти господарювання та інші учасники господарських відносин повинні виконувати господарські зобов'язання належним чином відповідно до закону, інших правових актів, договору, а за відсутності конкретних вимог щодо виконання зобов'язання – відповідно до вимог, що у певних умовах звичайно ставляться [2]; б) до виконання господарських договорів застосовуються відповідні положення Цивільного кодексу України з урахуванням особливостей, передбачених Господарським кодексом України [2].

Наведені норми дають відповідь на питання, який з кодексів має пріоритет у застосуванні його положень щодо умов виконання договірних зобов'язань у сфері господарювання, проте не дають підстав відносити ГК України до актів цивільного законодавства, щодо яких йдеться в ч. 3 ст. 6 ЦК України. Тому питання щодо співвідношення норм ЦК і ГК України при застосуванні їх стосовно виконання договірних зобов'язань хоч і викликає дискусії, проте залишається без чіткої і однозначної відповіді [1].

І в ГК, і в ЦК норми, що регулюють господарські угоди та правочини (в розумінні їх як юридичних фактів), загальні положення про договори (які повинні застосовуватися разом із нормами про конкретні види договорів, зобов'язання та окремі види договірних зобов'язань) розташовані в різних розділах, але в своїй сукупності утворюють цілісний регулятор договірних відносин. Причому в ЦК України ціла низка статей, що включені в розділ II Книги п'ятої «Зобов'язальне право», регламентують саме права та обов'язки сторін договору як зобов'язання. Розташування масиву норм про договори та його обсяг (як загальних положень про договори, так і окремих видів) саме в цій книзі є одним з аргументів на користь того, що договір слід розуміти не тільки і не стільки як правочин/угоду, але й насамперед як зобов'язальне правовідношення. Застосування до договору норм про правочини є юридико-технічним засобом, який використовується для економічності викладення законодавчого матеріалу, і не породжує ототожнення правочину та договору [3].

В теорії господарського права господарське зобов'язання визначається як правовідношення, в якому один суб'єкт (боржник) зобов'язаний вчинити на користь іншого суб'єкта (кредитора) певну дію господарського характеру, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку. В дещо зміненому вигляді це визначення знайшло закріплення в ч.1 ст. 173 ГК України. В зазначеній статті закріплено юридичні ознаки господарського зобов'язання, які відображають його специфіку: 1) сторони зобов'язання – зобов'язана сторона (в тому числі боржник) та управнена сторона (в тому числі кредитор); 2) юридичний об'єкт – певні дії господарського чи управлінського характеру (зокрема, виконання робіт, передача майна, сплата грошей, надання інформації тощо) або утримання від певних дій [3].

Відповідно до ч. 3 ст. 173 ГК України господарські зобов'язання поділяються на майново-господарські та організаційно-господарські, що загалом відповідає поділу господарських відносин на ті, що виникають: 1) у процесі організації та 2) безпосереднього здійснення господарської діяльності (ст. 1 ГК України). Майново-господарські зобов'язання, що виникають між суб'єктами господарювання на підставі господарських договорів, названі в ч. 1 ст. 175 ГК України цивільно-правовими зобов'язаннями і регулюються Цивільним кодексом з урахуванням особливостей, передбачених ГК України. Разом з тим, не всі види майнових зобов'язань можуть кваліфікуватися як цивільно-правові з огляду на їх суб'єктний склад та зміст, а, по-друге, господарсько-майнові зобов'язання як особливий вид зобов'язань підлягають спеціальному регулюванню (як на рівні ГК України, так і інших законодавчих актів) і лише за його відсутності можна говорити про застосування загальних положень ЦК України [2].

Згідно ст. 173 ГК України господарським визнається зобов'язання, що виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасником (учасниками) відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених цим Кодексом, в силу якого один суб'єкт (зобов'язана сторона, у тому числі боржник) зобов'язаний вчинити певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо), або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт

(управнена сторона, у тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку. Також у статті 175 вказано, що зобов'язання майнового характеру, що виникають між суб'єктами господарювання та негосподарюючими суб'єктами – громадянами, не є господарськими і регулюються іншими актами законодавства. Суб'єкти господарювання у випадках, передбачених цим Кодексом та іншими законами, можуть добровільно брати на себе зобов'язання майнового характеру на користь інших учасників господарських відносин (благодійництво тощо). Такі зобов'язання не є підставою для вимог щодо їх обов'язкового виконання [2].

Узагальнюючи викладене, господарський договір можна визначити як засноване на згоді сторін і зафіксоване у встановленій законом формі зобов'язання між суб'єктами господарювання, суб'єктами організаційно-господарських повноважень, негосподарюючими суб'єктами – юридичними особами, змістом якого є взаємні права і обов'язки сторін у галузі господарської діяльності.

-
1. Договірне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова та ін.; за ред. О. В. Дзери. К. : Юрінком Інтер, 2008. 896 с.
 2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. Дата оновлення: 07.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 01.05.2019)
 3. Попадинець Г. О. Господарський договір в системі господарського права: поняття, правова природа та ознаки. *Право України*. 2015. № 2. С. 136-141.
 4. Цивільний кодекс України від 06 січня 2003р. Дата оновлення: 31.03.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 01.05.2019)

Годованець Ю. С.,
викладач кафедри господарсько-правових дисциплін
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ РОБОТОДАВЦЕМ ВНАСЛІДОК НЕСТВОРЕННЯ ПРАЦІВНИКОВІ НАЛЕЖНИХ БЕЗПЕЧНИХ ТА ЗДОРОВИХ УМОВ ПРАЦІ

Згідно ч. 1 ст. 13 Закону України «Про охорону праці» [1], роботодавець зобов'язаний створити на робочому місці в кожному структурному підрозділі умови праці відповідно до нормативно-правових актів, а також забезпечити додержання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці. Як вважає Д.М. Кравцов, порушення загального обов'язку створити умови безпеки праці, передбаченого правовими нормами є достатнім для визнання діяння протиправним, хоча б воно і не було поєднано із порушенням певного правила з техніки безпеки, а підставою відповідальності за каліцтво є порушення правових норм, внаслідок яких стався нещасний випадок [2, с. 7].

На переконання У.П. Бек, неправомірність діяння у сфері забезпечення безпечних і здорових умов праці проявляється у невиконанні трудових обов'язків і порушенні вимог законодавства роботодавцем у зазначеній сфері, яке нерідко

призводять до «... порушення належного процесу праці, а за певних умов і до спричинення майнової шкоди» [3, с. 311].

Нестворення роботодавцем належних, безпечних та здорових умов праці може спричинити ушкодження здоров'я працівника у вигляді виробничої травми чи професійного захворювання або навіть викликати його смерть. Такі наслідки, як правило визнають фізичною шкодою. Як вказує А.М. Ерделєвській, фізична шкода представляє собою шкоду матеріальну з науково-природничої точки зору і разом з тим немайнову; негативні зміни відбуваються в організмі людини, тобто в матеріальній сфері потерпілого в результаті впливу зовнішніх чинників. Ці зміни, в свою чергу тягнуть чи можуть тягнути негативні зміни у стані психічного благополуччя та (чи) у майновій сфері особи. А це означає, що будь-яка фізична шкода з точки зору її відшкодування розпадається на моральну шкоду та майнову шкоду [4, с. 12].

Передусім, до майнової шкоди, пов'язаної з ушкодженням здоров'я працівника належить належить: 1) втрата працівником заробітної плати чи її частини; 2) витрати на медичну та соціальну допомогу, у тому числі на додаткове харчування, придбання ліків, спеціальний медичний, постійний сторонній догляд, побутове обслуговування, протезування, медичну реабілітацію, санаторно-курортне лікування, придбання спеціальних засобів пересування тощо.

Як передбачено ч.1 ст. 9 Закону України «Про охорону праці» [1], відшкодування шкоди, заподіяної працівникові внаслідок ушкодження його здоров'я або у разі смерті працівника, здійснюється Фондом соціального страхування України відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 1105-XIV [5]. Згідно ж ч. 6 ст. 36 Закону 23.09.1999 р. № 1105-XIV, відшкодування моральної (немайнової) шкоди потерпілим від нещасних випадків на виробництві або професійних захворювань і членам їхніх сімей не є страховою виплатою та здійснюється незалежно від часу настання страхового випадку відповідно до положень Цивільного кодексу України та Кодексу законів про працю України. Тобто, на роботодавця покладається обов'язок відшкодувати моральну шкоду потерпілому працівникові на підставі ст. 237-1 КЗпП. Поняття моральної шкоди, адаптоване до специфіки трудового права, закріплене у вказаній ст. 237-1 КЗпП, де під моральною шкодою розуміються моральні страждання, втрати нормальних життєвих зв'язків, які вимагають від працівника додаткових зусиль для організації свого життя, спричинені порушенням його законних прав.

Що стосується компенсації майнової шкоди у зв'язку із ушкодженням здоров'я чи смертю працівника, то роботодавець може за рахунок власних коштів здійснювати потерпілим та членам їх сімей додаткові виплати відповідно до колективного чи трудового договору, як це передбачено у ч. 2 ст. 9 Закону України «Про охорону праці». Отже, відповідальність роботодавця за майнову шкоду заподіяної працівникові внаслідок ушкодження його здоров'я при виконанні трудових обов'язків може встановлюватися шляхом договірного регулювання. Разом з тим, відносини щодо відшкодування майнової шкоди заподіяної смертю працівника у вигляді виплати додаткових коштів членам його сім'ї відповідно до колективного чи трудового договору не є трудовими, адже член сім'ї працівника не є стороною трудового договору. Тому в окресленій ситуації мова йде не про

матеріальну відповідальність роботодавця, а про соціальний захист членів сім'ї працівника, що загинув у результаті нещасного випадку на виробництві чи помер внаслідок професійного захворювання.

Разом з тим, потрібно взяти до уваги слуху пропозицію О.В. Стасів, згідно якої систематичне невиконання роботодавцем вимог законодавства щодо дотримання права на належні, безпечні та здорові умови праці має розглядатися як підстава виплати ним відшкодування за шкоду завдану життю і здоров'ю працівника під час виконання ним своїх трудових обов'язків за власний рахунок [6, с. 12].

Варто звернути увагу, що така протиправна поведінка роботодавця залишається поза увагою авторів проекту Трудового кодексу. Звичайно, що нестворення працівникові безпечних та здорових умов праці є протиправним і за відсутності негативних наслідків у вигляді шкоди життю чи здоров'ю працівника на виробництві. Виконуючи свої трудові обов'язки у небезпечних, несприятливих для життя і здоров'я умовах, працівник з вини роботодавця, який не усунув небезпечних та шкідливих виробничих факторів, перебуває під загрозою настання нещасного випадку чи професійного захворювання. На цій підставі на роботодавця повинен покладатися обов'язок відшкодувати працівникові моральну шкоду за його роботу в таких умовах.

1. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 №2694-XII (Дата оновлення 20.01.2018) URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12> (дата звернення: 01.05.2019).

2. Кравцов Д.М. Правове регулювання відносин по розслідуванню та обліку нещасних випадків на виробництві: автореф. дис. канд.юрид. наук:12.00.05. Харків, 2003. 20с.

3. Бек У.П. Поняття юридичної відповідальності за порушення законодавства про охорону праці. *Вісник національного університету "Львівська політехніка"*: зб. наук. праць. Серія: юридичні науки. 2015. №813. С. 306-313.

4. Эрделевский А.М. Компенсация морального вреда. М.: Р.Валент, 2007. 272 с.

5. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV. (Дата оновлення 11.10.2018). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14> (дата звернення 20.11.2018).

6. Стасів О. В. Конституційні засади трудового права України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. К., 2012. 16с.

Гузенко О. П.,

доцент кафедри господарсько-правових дисциплін

кандидат економічних наук, доцент

(Донецький юридичний інститут МВС України)

ОКРЕСЛЕННЯ ВИДІВ КЕРІВНИХ ВЕКТОРІВ І ПРИНЦИПІВ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Українська економіка за останні роки поступово втрачає свою привабливість та характеризується у більшості випадків наявними деструктивними процесами. Їх прояв можливо визначити частковою втратою інфраструктури, зовнішніх

ринків та експортного потенціалу, дезорганізація усталених виробничих зв'язків і постачань ресурсів. Одним із напрямків подолання негативних явищ в економіці країни стало адаптування ключових положень Проекту Стратегії сталого розвитку України до 2030 року та Національний план дій до 2020 року по впровадженню Стратегії. Зазначений документ було розроблено на базі Указу президента України «Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [1].

Варто зауважити, що позитивним моментом запропонованої Стратегії сталого розвитку України до 2030 року є деталізоване окреслення змістовності векторів її адаптованості. До їх складу законодавці включили такі вектори розвитку, котрі в певній мірі можна вважати орієнтирами майбутньої системи функціонування країни, а саме [2]: вектор розвитку, який передбачив забезпечення сталого розвитку країни, проведення структурних реформ, забезпечення економічного зростання екологічно невиснажливим способом, створення сприятливих умов для ведення господарської діяльності; вектор безпеки, що включив забезпечення безпеки держави, бізнесу та громадян, захищеності інвестицій та приватної власності, забезпечення миру і захисту кордонів, чесного та неупередженого правосуддя, невідкладне проведення очищення влади на всіх рівнях та забезпечення впровадження ефективних механізмів протидії корупції; вектор відповідальності як забезпечення гарантій кожному громадянину мати доступ до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг в державному та приватному секторах та вектор гордості, що сприяє забезпеченню взаємної поваги та толерантності в суспільстві, гордості за власну державу, її історію, культуру, науку, спорт.

Стає зрозумілим, що у сукупності зазначенні орієнтири нададуть можливість отримати Україні дієві інструменти розвитку, котрі охоплюють ключові моменти функціонування основних сегментів. Позитивним можна вважати той факт, що законодавець при визначенні змістовності кожного вектору розвитку надав розгорнуту характеристику його складових. Наслідком таких подій має стати більш предметна розробка напрямків покращення життєдіяльності суспільства взагалі.

Адаптації Стратегії сталого розвитку України до 2030 року мають сприяти керівні принципи, котрі деталізують основні сегменти проекту, що було відзначено у проекті Закону України «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року» [3].

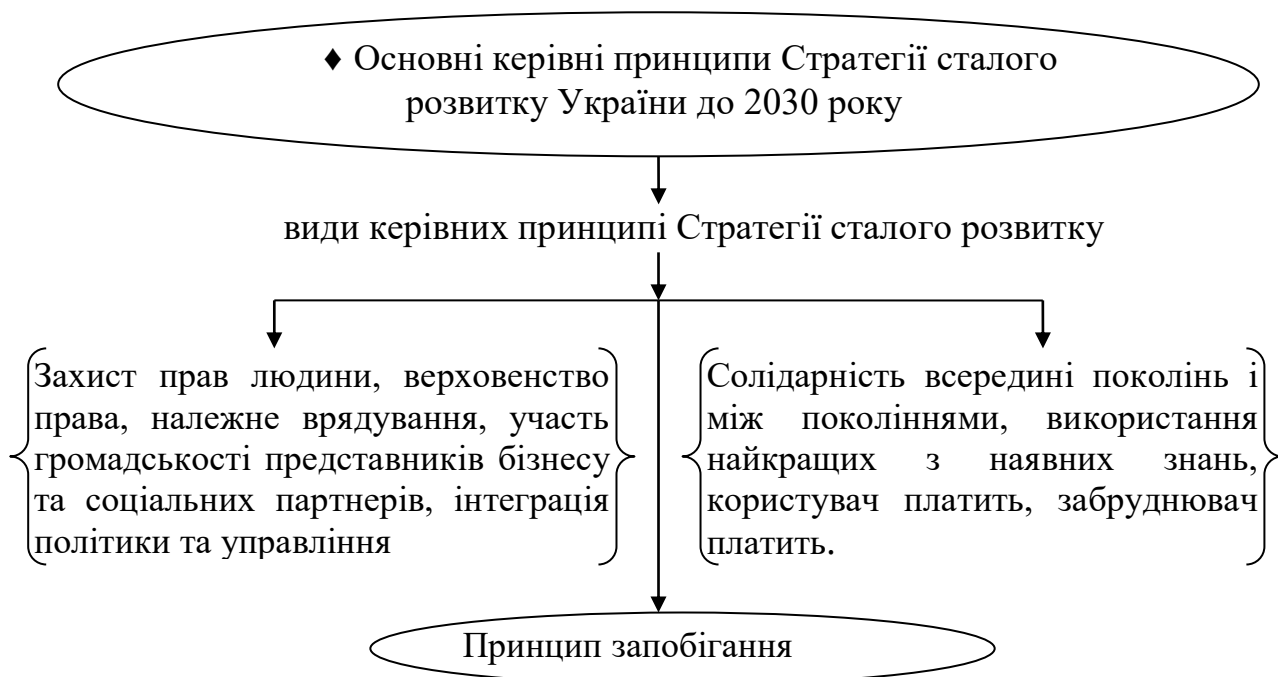

Рис.1. Основні керівні принципи Стратегії сталого розвитку України до 2030 року [3].

Більшість фахівців вважають, що в першу чергу варто сконцентрувати увагу на таких принципах сталого розвитку країни як: взаємозалежності, який передбачає оцінку взаємозв'язку людини і природи на місцевому та глобальному рівнях; різноманітності, що означає оцінку важливості природного і культурного розмаїття в нашому житті, економіки і добробуту; вантажопідйомності, який передбачає визнання, що ресурси планети є вичерпаними, і наслідками некерованого і нестійкого зростання є збільшення масштабів зuboжіння; права і обов'язки, котрі включають в себе розуміння важливості універсальних прав і визнання, що наші дії можуть мати наслідки для нинішнього і майбутніх поколінь та невизначеність і запобіжні заходи, тобто розуміння того, що наші дії можуть привести до непередбачених наслідків і заохочення до обережного підходу до добробуту.

Як висновок зазначимо, сучасна Україна потребує змін окреслених даними законодавчими ініціативами, за умови дотримання намічених керованих векторів розвитку та адаптованості принципів, які здатні більш предметно забезпечити впровадження намічених шляхів розвитку суспільства в майбутньому.

1. Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020: Указ Президента України №5/2015 від 12.01.2015 р. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>. (дата звернення 04.05.2019).

2. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року: ПРОЕКТ 2017. URL: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf (дата звернення 04.05.2019)

3. Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року: Проект Закону України від 07.02.2019 № 2679-VIII. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=64508 (дата звернення 04.05.2019)

Демків Р. Я.,
доцент кафедри цивільного права та процесу,
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Дяк В. М.,
курсант факультету № 1
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЗАПЕРЕЧЕННЯ ПРОТИ ПОЗОВУ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРОТИ ПОЗОВУ

До найважливіших функцій держави належить забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина. На основі принципу рівності всіх учасників цивільного процесу перед законом і судом забезпечуються рівні можливості для захисту їх інтересів у вирішенні спору в контексті цивільного судочинства. На основі наведеного можна стверджувати, що відповідач, так само як і позивач має право на судовий захист. На сьогоднішній день, закон передбачає рівні можливості для сторін щодо захисту своїх прав, які дають можливість не тільки позивачу, а й відповідачу захищати свої інтереси щодо пред'явленого до нього позову.

Проблему права на захист необхідно розглядати в різних аспектах. Право на захист (для позивача) – це право на звернення до юрисдикційного органу з вимогою про захист порушеного або оспорюваного суб'єктивного права. Право на захист (для відповідача) – це використання ним процесуальних і матеріально-правових засобів для відстоювання своєї правоти, своїх інтересів [1 с. 3]. Аналізуючи нормативну базу цивільного законодавства, а також судову практику можна сказати, що є такі способи захисту від позову: 1) невизнання позову; 2) відзив (заперечення проти позову) (ст.178 ЦПК України); 3) зустрічний позов (ст.193 ЦПК України).

Невизнання позову – це невмотивована реакція відповідача на позовні вимоги щодо нього, тобто позивач притримується думки «позов пред'явлений до мене, не визнаю», але такий захист є неефективним та потребує обґрунтування. Слід відмітити, що вище вказані процесуальні способи захисту відповідача суттєво відрізняються між собою. У праві відстояти свою правоту, відповідач може здійснювати свій захист у вигляді заперечення, шляхом пред'явлення зустрічного позову. Заперечення проти позову, як засіб захисту полягає в тому, що відповідач не хоче визнавати заявлену вимогу до нього позивача, заперечує пред'явлений факт позивачем та мотивує своє заперечення. Щодо позивача в такому випадку, в нього постає обов'язок обґрунтувати позовні вимоги та надати достатньо доказів для підтвердження позову.

Заперечення проти позову – це відхилення позову з посиланнями на певні обставини і з пред'явленням відповідних доказів. В теорії цивільно-процесуального права за змістом виділяють заперечення процесуального і матеріального характеру [2, с. 114]. Процесуальне заперечення являє собою

заперечення відповідача проти виникнення справи та висловлює сумніви щодо правомірності виникнення процесу по справі, наприклад, це може бути недієздатність відповідача, така справа була тотожною та вже розглядалась судом або непідсудність справи суду. Суд, розглянувши таке заперечення, може визнати його обґрунтованим, тоді провадження по справі підлягає закриттю або заява підлягає залишенню без розгляду. Матеріально-правові заперечення – це підтвердженні аргументами докази відповідача проти матеріально-правової вимоги позивача, тобто з однієї сторони вони можуть торкатись питань про обґрунтованість позовних вимог, а з іншого, спростувати їх доказаність, наприклад відсутність доказів.

Доцільність подачі заперечень відповідача визначається тим, що це дозволяє йому доводити до суду та інших осіб, які беруть участь у справі, свої міркування з приводу позову, зокрема щодо його обґрунтованості та доведеності. Заперечення проти позову можуть бути у двох формах: повній (з приводу всіх заявлених вимог) та частковій (заперечуються деякі вимоги). Окрім заперечень проти позову, у межах того ж провадження відповідач може пред'явити до позивача індивідуально-самостійні вимоги для їх розгляду з первісним позовом. Ці вимоги групуються в окреме поняття – зустрічний позов, який полягає у зверненні до суду відповідача з самостійною вимогою до позивача з приводу захисту порушуваних чи оспорюваних прав щодо справи. Отже, відповідач справи може заявити свої вимоги до позивача у формі окремого позову і таким чином реалізувати своє право на судовий захист [3].

Аналізуючи норми ЦПК України протягом останніх років можна стверджувати, що норми кодексу часто змінюються та доповнюються. Це зумовлює розвиток суспільства та виникнення прогалин у нормативній базі щодо спорів, які виникають у наш час. Відповідно до чинного ЦПК, України забезпечення захисту проти позову має декілька вище вказаних способів. Розглядаючи та вивчаючи такий спосіб захисту, як заперечення проти позову, яке міститься в ст.178 ЦПК України слід підкреслити, що таке заперечення подається у формі відзиву. Такий спосіб захисту використовується дуже часто в судовій практиці. Відповідно проведеному аналізу, який в результаті становить 60% закритих або залишених без розгляду справ, можна зробити висновок, що заперечення проти позову є ефективне та реальне у практичній діяльності суду.

При здійсненні порівняльно-правової характеристики структури та змісту, розділів та норм ЦПК України від 19.10.2016 року та чинним на сьогоднішній день ЦПК України від 04.11.2018 року, виникло питання щодо заперечення проти позову. У ЦПК України від 19.10.2016 року є присутня стаття 128 «Заперечення відповідача проти позову», де зазначається право відповідача на подання, після одержання копій ухвали про відкриття провадження у справі і позовної заяви, письмове заперечення проти позову, а також він зобов'язаний зазначити докази, що підтверджують таке заперечення.

Відповідно до чинного ЦПК України у якому з'являються нові норми, які регламентують такий спосіб захисту як заперечення. На основі змін виникає нова стаття ЦПК 178 «Відзив», де передбачається заперечення проти позову. У відзиві відповідач викладає заперечення проти позову, та підписується відповідачем або

його представником. Зміст відзиву є багатоманітним, де зазначаються ряд відомостей, які спростовують або доказують ті чи інші позовні вимоги позивача. Зазначаються відомості щодо повного або часткового визнання позовних вимог; обставини, які визнає відповідач; обставини, які не визнає відповідач; перелік документів, які додаються до відзиву та інші документи, які не подались, з поясненням причин такого неподання; заперечення щодо судових витрат, які зазнав або має зазнати позивач; попередній судовий розрахунок судових витрат, які поніс або має понести відповідач. Важливо є те, що відзив подається в строк, визначений судом, який не може бути менший 15 днів з дня вручення ухвали про відкриття провадження у справі. Але існує ще одна стаття 180 «Заперечення» чинного ЦПК України, яка знову ж таке, регламентує порядок способу захисту проти позову. Головна відмінність заперечення проти позову і заперечення полягає в тому, що заперечення проти позову – це вмотивована реакція на позов, а заперечення – це певні аргументовані міркування у відповідь на відзив, тобто на заперечення проти відзиву, однак заперечення формується відповідно правил ст. 178 ЦПК України [4].

Підсумовуюче, можна зробити висновки про те що, цивільне законодавство у наш час передбачає таке нововведення як відзив та заперечення. Проаналізувавши зміни, які відбулися в ЦПК України, можна стверджувати той факт вдосконалення цивільного законодавства та виникнення нормативної бази, яка більш якісно та ефективно регулює змагальність сторін, надає додаткові права відповідачеві та створює більш сприятливі умови для захисту. На мою думку ці зміни є суттєвими та важливими в плані захисту відповідача в цивільному судочинстві. Доцільність запровадження інституту відзиву дозволяє більш повно і об'єктивно дослідити обставини справи, встановити справжні взаємовідносини сторін, виключити можливості винесення суперечливих судових рішень.

1. Василенко М.М. Заперечення проти позову: навчальний посібник. Х., 1973. 43 с.

2. Добровольский А.А. Исковая форма защиты права. М., 1969. 190 с.

3. Про деякі питання практики застосування адміністративними судами норм Кодексу адміністративного судочинства України та інших нормативно-правових актів : Лист Вищого адміністративного суду України від 25.07.2007 р. № 09.1-22/688. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua>.

4. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон від 18.03.2004 № 1618-IV. URL:<http://zakon3.rada.gov.ua>

Деревянко Б. В.,
професор кафедри господарсько-правових дисциплін
доктор юридичних наук, професор
(Донецький юридичний інститут МВС України)

ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОГО ТА НЕДЕРЖАВНОГО (ВНУТРІШНЬОГО) КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України у 2018 році розмір «тіньового» сектору економіки в нашій країні становив 32% ВВП. Тобто, більш ніж 30% ВВП знаходиться поза офіційним обігом. Тому питання щодо

налагодження роботи з ведення належного обліку фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, проведення інвентаризації державних підприємств та здійснення ефективного державного контролю компетентними органами та самоконтролю господарськими організаціями не втрачають своєї актуальності. Актуальність удосконалення способів та правового забезпечення державного контролю за господарською діяльністю, а також реалізації контрольних функцій суб'єктів господарювання зумовлена низкою проблем не лише господарського, але й податкового, кримінального, господарсько-процесуального та іншого законодавства. Відсутність ефективного взаємозв'язку між нормами господарського та кримінального законодавства України з питань державного, а особливо недержавного (внутрішнього) контролю у сфері господарювання унеможливають забезпечення раціональної практики господарської самоорганізації, підкореної публічним інтересам. Тому виникає потреба у трансформації системи забезпечення державного і недержавного (внутрішнього) контролю на інституційних принципах попередження зловживання контрольними повноваженнями держави, власника майна, керівника суб'єкта господарювання та ін.

Незважаючи на важливість правового забезпечення державного та недержавного (внутрішнього) контролю діяльності суб'єктів господарювання, останнім часом відносно невелика кількість вчених приділяє увагу цим процесам. Серед останніх можна назвати докторську дисертацію Н.В. Никитченко на тему «Правове регулювання державного контролю у сфері господарської діяльності» [1] та кандидатську дисертацію С.В. Солодченка на тему «Правове забезпечення реалізації контрольних функцій суб'єктів господарювання» [2]. Останню роботу було захищено у 2019 році. Через це приділимо їй трохи більше уваги.

Так, видаються оригінальними та заслуговують на підтримку і теоретичну та практичну реалізацію визначення поняття функціональної спроможності суб'єктів господарювання у здійсненні контролю; новий напрям гармонізації господарського законодавства з кримінальним, який полягає в інституціоналізації складів господарських правопорушень, види яких об'єднує назва «Зловживання контрольними повноваженнями суб'єкта господарювання» з подальшою криміналізацією тих з-поміж них, які сприяють фіктивному господарюванню; визначення поняття «фіктивне керівництво» як ведення та (чи) подача до уповноважених державних органів документів бухгалтерського обліку, податкової звітності, складання та (чи) видача первинних бухгалтерських документів суб'єкта господарської діяльності особою, яка не має повноважень для здійснення таких дій з метою прикриття незаконних діянь, або здійснення видів діяльності, щодо яких є заборона; доповнення переліку господарських правопорушень таким, як фальсифікація відомостей про результати самоконтролю у сфері господарювання, що полягає у наданні завідомо неправдивих даних про ведення та (чи) подачу до уповноважених органів державної влади документів бухгалтерського обліку, податкової звітності, складання та (чи) видачу первинних бухгалтерських документів особою, яка має повноваження для здійснення самоконтролю (головний бухгалтер, аудитор, суб'єкт здійснення діяльності внутрішнього господарського контролю) з метою

прикриття незаконної діяльності суб'єкта господарювання та надання неправдивої інформації для суб'єктів зовнішнього контролю; підстав господарсько-правової відповідальності за вчинення правопорушення «Введення в оману щодо відомостей про кінцевого бенефіціарного власника (контролера)»; напрацювання застережень щодо підміни контрольних функцій суб'єктів господарювання дисфункціями, яка може відбуватися з ініціативи керівника чи іншої особи, що є підставою для оптимізації правових заходів забезпечення функцій контролю як процесу урівноваження на централізованому рівні законотворення правових застережень від загроз публічним та приватним інтересам та інші [2, с. 4-6].

Наведені пропозиції стосуються удосконалення правового забезпечення недержавного (внутрішнього) контролю у сфері господарювання. У розвиток викладеного слід навести окремі висновки із нашої попередньої роботи чотирирічної давності – держава прямо втручається у ринкову економіку, що є позитивом. Нею у ГК України визначено сфери та галузі виробництва, в яких здійснюється державний нагляд (контроль) за господарською діяльністю, а також визначено принципи, спрямовані на захист суб'єктів, діяльність яких контролюється. Проте велика кількість галузей та сфер виробництва, державних контролюючих органів, їх функцій, прав та обов'язків уможливають здійснення контролю (нагляду) за діяльністю суб'єктів господарювання кількома державними органами та/або їх посадовими особами одночасно. Це як мінімум викликає незручності у роботі суб'єктів господарювання, діяльність яких контролюють [3, с. 102]. Для зменшення впливу таких незручностей нами було зроблено пропозицію щодо проведення систематизації норм і нормативних актів про державний нагляд (контроль) за господарською діяльністю шляхом інкорпорації [3, с. 102]. Наведена пропозиція є слушною і на сьогодні та заслуговує на підтримку і розвиток. Проте сьогодні з урахуванням наведених пропозицій із дисертаційної роботи С.В. Солодченка, можна додатково запропонувати максималізувати вдосконалення законодавства про недержавний (внутрішній) контроль у діяльності суб'єктів господарювання. Завдяки поєднанню заходів державного і недержавного (внутрішнього) контролю у сфері господарювання можна підвищити ефективність боротьби із негативними явищами в економіці, зокрема, знизити частку її «тінізації».

1. Никитченко Н. В. Правове регулювання державного контролю у сфері господарської діяльності: дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.04 „Господарське право, господарсько-процесуальне право”. К., 2015. 477 с.

2. Солодченко С. В. Правове забезпечення реалізації контрольних функцій суб'єктів господарювання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.04. К., 2019. 19 с.

3. Деревянко Б. В. Про удосконалення здійснення державного контролю та нагляду за діяльністю суб'єктів господарювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 4. С. 99–102.

http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/6611/1/Derevyanko_2015_Control.pdf URL: (дата звернення: 01.05.2019)

СТАНДАРТИ НАДАННЯ КОМЕНТАРІВ СУДДЯМИ

На етапі демократичних перетворень та стрімкого розвитку судової реформи комунікація між суддями та медіа є надзвичайно важливою. Вимога суспільства та необхідність оперативного інформування через медіа канали створили певні стандарти у наданні коментарів суддями. Справедливе та ефективне судочинство є неможливим без його гласності та відкритості. Громадськість повинна належним чином бути поінформована про роботу судової системи та про перебіг справ, які викликають суспільний інтерес. Зважаючи на це Рада суддів України прийняла ряд рішень, який був спрямований на покращення співпраці судової гілки влади і ЗМІ. Було розроблено «Концепцію інформаційно-комунікаційної стратегії Ради суддів України», яка визначила серед пріоритетних завдань налагодження комунікації з журналістами та суспільством. До структури Ради суддів України було включено Комітет з питань комунікації. Рішенням Ради суддів України № 14 від 12 березня 2015 року рекомендовано у кожному суді обрати суддю-спікера. Зборами суддів суддя-спікер обирається терміном на 3 роки. Суддя-спікер уповноважений висвітлювати офіційну позицію від імені суду, надає офіційні коментарі, відповіді, інтерв'ю, зокрема у справах, що становлять суспільний інтерес.

Судді висловлюють свою позицію через ухвалені ними рішення. Етичні норми обмежують можливість суддів публічно захищати свої рішення. Стаття 12 Кодексу суддівської етики прямо забороняє українським суддям робити публічні заяви, коментувати в ЗМІ справи, які перебувають у провадженні суду, та піддавати сумніву судові рішення, що набрали законної сили. Суддя не має права розголошувати інформацію, що стала йому відома у зв'язку з розглядом справи.

Необхідно враховувати те, що суддя не має права давати інтерв'ю чи коментарі щодо справ, які перебувають у його провадженні і щодо яких ще не прийнято та не оголошено рішення. Протилежні дії можуть свідчити про упередженість судді, що може стати підставою для його відводу. Суддя не зобов'язаний давати роз'яснення щодо прийнятого рішення, адже всі мотиви є викладеними в тексті рішення, яке публічно оголошується. Текст рішення викладений юридичною мовою і не завжди є зрозумілий суспільству. Такі обмеження чи непорозуміння не повинні перешкоджати в поінформованості громадськості про резонансні справи. В такому випадку роз'яснення може надати суддя-спікер. Всебічна та злагоджена комунікація сприятиме громадянам розуміти результати роботи суду, створить позитивне сприйняття судових рішень і ухвал, дасть позитивну зміну в оцінках роботи суду і системи судочинства.

Правило щодо заборони коментарів з боку судді справ, які перебувають у його провадженні, відображується і в практиці ЄСПЛ. Так, у справі «Лавентс проти Латвії» (Lavents v. Latvia, № 58442/00, 28.11.2002) суд встановив порушення ст. 6 ЄКПЛ через те, що суддя до постановлення рішення у справі

дала інтерв'ю, із якого вбачалося її власне переконання у тому, що виправдання обвинувачених не може бути. Так, суддя зробила у пресі таку заяву: «Сьогодні я ще не можу сказати, чи вирок буде обвинувальним, чи міститиме часткове виправдання». Інше інтерв'ю містило ще одне висловлювання судді: «Чесно кажучи, я не розумію захист і обвинувачених. Вони, бачите, не визнають себе винними!.. Тоді доведіть свою невинуватість, от і все!». ЄСПЛ побачив у таких інтерв'ю ознаки упередженості і переконання судді у винуватості обвинувачених до розгляду справи по суті, та зазначив у рішенні, що ці твердження «явно вказували, що суддя вже переконана у вині заявника, принаймні за одним пунктом обвинувачення, і що вона виключає можливість того, що він виявиться повністю невинуватим». Відповідно до положень статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суддя у своїй діяльності щодо здійснення правосуддя є незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання. Суддя не зобов'язаний давати жодних пояснень щодо суті справ, які перебувають у провадженні, крім випадків, установлених законом. В Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи наголошують, що інформація про справи, які становлять суспільний інтерес має подаватись регулярно. Це є одним із стандартів діяльності суду в демократичному суспільстві, а отже ефективним механізмом у донесенні суспільно необхідної інформації до широкого загалу.

1. Кодекс суддівської етики, затверджений XI черговим з'їздом суддів України 22.02.2013 р.//Офіційний веб-портал «Судова Влада України» - реж. доступу: [http:// court.gov.ua/userfiles/Kodex%20sud%20etiki\(1\).pdf](http://court.gov.ua/userfiles/Kodex%20sud%20etiki(1).pdf)

2. Рада суддів України «Концепція інформаційно-комунікаційної стратегії Ради суддів України».URL: [http:// court.gov.ua/userfiles/rsu.pdf](http://court.gov.ua/userfiles/rsu.pdf)

3. Рекомендація Rec (2003) 13 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання інформації через засоби масової інформації стосовно кримінального судочинства, прийнята Комітетом міністрів 10.07.2003 року на 848 засіданні заступників міністрів // веб-сайт Центру демократії та верховенства права - реж. доступу: <http://medialaw.org.ua/library/rekomendatsia-rec-2003-13-shhodonadannya-informatsiyi-cherez-zasoby-masovoyi-informatsiyi-stosovno-kriminalnogo-sudochynstva/>

4. Рішення ЄСПЛ у справі «Лавентс проти Латвії» (Lavents v. Latvia, № 58442/00, 28.11.2002)– реж. доступу: <http://www.lawmix.ru/vas/138815/>

Долинська М. С.,
завідувач кафедри господарсько-правових дисциплін,
доктор юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЗАСТАВА МАЙБУТНЬОГО ВРОЖАЮ АГРАРНИМИ СУБ'ЄКТАМИ ЯК ПІДСТАВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Норми статті 574 ЦК України та статті 1 Закону України «Про заставу» виділяють три підстави виникнення застави, а саме: договір, закон та рішення суду.

Я погоджуюся з думкою більшості вчених-цивілістів, зокрема, В. Жаренко, що Закон України «Про аграрні розписки» [1] визначив нову підстави

виникнення застави – майбутній урожай сільськогосподарських культур [2, с. 82]. Автор звертає увагу на те, що законодавець не вказав про можливе чи обов'язкове існування якогось основного зобов'язання (договору) між учасниками відносин за аграрною розпискою [2, с. 83].

Варто пригадати, відповідно до виду зобов'язання аграрні розписки поділяються на товарні аграрні розписки та фінансові аграрні розписки.

До товарної аграрної розписки (стаття 4 Закону) відноситься розписка, яка встановлює безумовне зобов'язання боржника за аграрною розпискою здійснити поставку узгодженої сільськогосподарської продукції, якість, кількість, місце та строк поставки якої визначені аграрною розпискою [1].

У частині другій вказаної статті встановлено обов'язкові реквізити товарної аграрної розписки, без яких документ не можна вважати аграрною розпискою. Аналізуючи вказані реквізити слід зауважити, що законодавець до обов'язкових відносить 8 видів конкретних відомостей. Серед яких основними, на нашу думку, є наступні: назва – «Товарна аграрна розписка»; строк поставки сільськогосподарської продукції; реквізити кредитора та умови про подальшу передачу прав за аграрною розпискою; предмет, тобто зобов'язання здійснити поставку певної сільськогосподарської продукції, із визначенням її кількості та якості; умови та місце поставки сільськогосподарської продукції; опис предмета застави; дата та місце видачі аграрної розписки; відомості про ім'я боржника за аграрною розпискою [1].

Здійснюючи опис предмета застави, необхідно передбачити: кількість заставленого рухомого майна, кадастровий номер земельної ділянки, місце розташування, а також правовстановлюючі документи на земельні ділянки, на яких вирощується чи буде вирощуватися заставлений майбутній врожай сільськогосподарської продукції.

Справедливими є вимоги законодавця, які вказують на те, що у разі відсутності у документі відомостей, передбачених статтею 4 Закону України «Про аграрні розписки», то його не можна вважати аграрною розпискою.

Як боржнику, так і кредитору надано право самостійно домовитися про включення до тексту товарної аграрної розписки додаткових умов, які не повинні суперечити положенням Закону України «Про аграрні розписки».

При цьому зауважено, що якість сільськогосподарської продукції, яка є предметом аграрної розписки, підлягає визначенню за взаємною згодою боржника і кредитора на підставі державних стандартів України, технічних умов, технічних регламентів, класифікаторів, чинних в Україні на день видачі аграрної розписки.

Відповідно до статті 5 Закону України «Про аграрні розписки», фінансовою аграрною розпискою вважається така аграрна розписка, що встановлює безумовне зобов'язання боржника сплатити грошову суму, розмір якої визначається за погодженою боржником і кредитором формулою з урахуванням цін на сільськогосподарську продукцію у визначеній кількості та якості.

При цьому виконання боржником зобов'язань за фінансовими аграрними розписками здійснюється лише в безготівковій формі.

Особливо важливими для аграрних товаровиробників норми статті 7 Закону України «Про аграрні розписки», що регулюють питання застави майбутнього врожаю.

Так, аграрна розписка встановлює забезпечення виконання зобов'язань боржника за аграрною розпискою заставою його (боржника) майбутнього врожаю. Наголошено, що предметом такої застави може бути виключно майбутній врожай сільськогосподарської продукції [1]. При цьому розмір застави повинен бути не меншим за розмір зобов'язання за аграрною розпискою.

Законодавець також встановлює правило, за яким, на день видачі аграрної розписки - майбутній врожай сільськогосподарської продукції не може перебувати в інших заставах, ніж за аграрними розписками.

При цьому, лише на день збору врожаю предметом застави (забезпечення зобов'язань) стає відповідна кількість уже зібраної сільськогосподарської продукції. Вказана сільгоспродукція повинна належати боржнику, про що він повинен підтвердити особисто.

Кредитор за аграрною розпискою наділяє кредитора, згідно зі частиною четвертою статті 7 Закону України «Про аграрні розписки», правом у випадку не виконання боржником зобов'язання, за аграрною розпискою, у порядку примусового виконання зобов'язання боржника за аграрною розпискою, отримати задоволення вимог за рахунок заставленого майбутнього врожаю сільськогосподарської продукції переважно перед іншими кредиторами вказаного боржника за аграрною розпискою.

Заслужують на увагу положення частини першої статті 11 Закону України «Про аграрні розписки», якою врегульовано передання прав кредитора за аграрною розпискою.

Таке передання прав кредитора за вказаною аграрною розпискою відбувається шляхом здійснення на ній (аграрній розписці) або на аграрній розписці - невід'ємному додатку передавального напису наступного змісту «Відступлено», у якому зазначається новий кредитор за аграрною розпискою. Зауважуємо, що напис повинен бути скріплений підписом попереднього кредитора за вказаною аграрною розпискою.

Порядок видачі аграрних розписок регулюється статтею 9 Закону України «Про аграрні розписки». Зокрема, аграрні розписки видаються окремо на кожний вид сільськогосподарської продукції, який визначено родовими або індивідуальними ознаками. При цьому встановлено правило, згідно з яким товарна аграрна розписка може видаватися також на кожен обсяг поставки сільськогосподарської продукції, за погодженням між боржником та кредитором.

Відповідно до частини третьої вказаної статті Закону України «Про аграрні розписки», кожна аграрна розписка має бути нотаріально посвідченою. Порядок посвідчення аграрних розписок регулюється Законом України «Про нотаріат» [3] та Порядком вчинення нотаріальних дій нотаріусами України [4] за правилами, встановлених у розділі другому нормативного акту. Також дані (відомості) про аграрну розписку в момент її посвідчення повинні бути внесені до Реєстру аграрних розписок особою, яка вчиняє нотаріальні дії.

У статті 9 Закону України «Про аграрні розписки» зобов'язано нотаріусів, які нотаріально посвідчують аграрні розписки, унести відомості про предмет застави за аграрною розпискою до Державного реєстру обтяжень рухомого майна особою, яка вчиняє нотаріальні дії, в момент нотаріального посвідчення аграрної розписки. У разі наявності додаткового забезпечення аграрної розписки інформація про таке забезпечення може вноситися до відповідних реєстрів згідно із законодавством [1].

Аграрна розписка вважається виданою тільки з дня її реєстрації в Реєстрі аграрних розписок, держателем якого є центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику.

Таким чином, аналізуючи українське законодавства в частині визначення підстав виникнення застави, приходимо до висновку про те, існують чотири види підстав забезпечення зобов'язань, зокрема: договір, закон, рішення суду, а також майбутній урожай сільськогосподарських культур.

У теперішній час, для аграрних товаровиробників, майбутній урожай сільськогосподарських культур є одним з найпоширеніших способів забезпечення виконання зобов'язань перед банківськими та кредитними установами.

1. Про аграрні розписки: Закон України від 06.11.2012 № 5479-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 50. Ст.695.

2. Жаренко В. Ф. Застава майбутнього урожаю за аграрною розпискою. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2013. № 2(9). С. 82-87.

3. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 39. Ст. 383.

4. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: затв. наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12> (дата звернення: 25.04.2019).

Ільків Н. В.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Домінантною ідеологією цивілізації у ХХІ столітті визнано концепцію сталого розвитку. Це, своєю чергою, визначило важливим напрямом сучасної світової екологічної політики таке функціонування господарського комплексу, за якого б були одночасно забезпечені постійно зростаючі матеріальні й духовні потреби людства, раціональне господарювання та створення екологічно збалансованої системи природокористування й збереження природних екосистем. Як наслідок, природні ресурси поряд з виконанням своєї основної функції як складової навколишнього природного середовища набувають значення вагомого фактору здійснення господарської діяльності.

У чинному законодавстві одним з основних інструментів реалізації національної екологічної політики визначено удосконалення дозвільної системи у сфері охорони навколишнього природного середовища. [1] Логічним поясненням такої уваги законодавця до дозвільної системи є превалювання у правовому регулюванні природоресурсних відносин заборон, обов'язків, приписів, обмежень, що спрямовані на захист загального суспільного інтересу в безпечному стані довкілля. Однак, інститут права природокористування, що в своєму традиційному вигляді сформувався ще в 70-80-их роках минулого століття, в останні десятиріччя зазнав значних змін і набув нових рис, зумовлених об'єктивними змінами соціально-економічного розвитку суспільства та правової системи. Розвиток ринкових відносин та зміна підходів до регулювання використання природних ресурсів у зв'язку зі скасуванням виключної державної власності на природні ресурси, й натомість законодавчим визнанням та поширенням приватної власності фізичних і юридичних осіб на них, зумовили запровадження договірного порядку здійснення природокористування.

Сучасне нормативно-правове регулювання використання природних ресурсів на національному рівні здійснено насамперед Конституцією України, у якій акцентується на публічно-правовому характері режиму використання природних ресурсів (статті 13, 14).

Правові засади використання природних ресурсів суб'єктами господарювання окремо визначені у главі 15 ГК України під назвою «Використання природних ресурсів у сфері господарювання».

Норми господарського законодавства реферуєчи конституційні норми, в яких встановлені гарантії для кожного громадянина на користування природними об'єктами права власності Українського народу відповідно до закону та можливість набуття і реалізації права власності на землю громадянами, юридичними особами та державою відповідно до Земельного кодексу України та інших законів, водночас вміщують обмеження. Дискусійною є обґрунтованість цих обмежень. Так, ч.1 ст.151 ГК України однозначно встановлює, що суб'єктам господарювання для здійснення господарської діяльності надаються в користування на підставі спеціальних дозволів (рішень) уповноважених державою органів земля та інші природні ресурси (в тому числі за плату або на інших умовах). Попри те, що у ч.2 цієї ж статті вказується на пріоритет спеціального екологічного (земельного, водного, лісового та іншого) законодавства, яке встановлює порядок надання у користування природних ресурсів громадянам і юридичним особам для здійснення господарської діяльності, а відповідно до ч.4,5 ст.148 ГК України правовий режим використання окремих видів природних ресурсів (землі, вод, лісів, надр, атмосферного повітря, тваринного світу) встановлюється законами, і природні ресурси можуть надаватися суб'єктам господарювання для використання або придбаватися ними у власність лише у випадках та порядку, передбачених законом. Спеціальне природоресурсне законодавство здійснює регулювання цих відносин, і як показує порівняльний аналіз воно є дещо відмінним від того, що вказано у ГК України.

Правовий режим природних ресурсів зумовлений перебуванням більшості природних ресурсів у власності Українського народу. Це визначає, що переважно

стороною договору використання природних ресурсів виступають органи державної влади чи органи місцевого самоврядування, які реалізують повноваження від імені держави чи територіальної громади, та здійснюють управління природними ресурсами як об'єктами права власності Українського народу. Власне тому відносини використання природних ресурсів виникають, як правило, на підставі дозвільного документу уповноваженого органу, однак це не виключає можливість набуття суб'єктами господарювання прав на природні ресурси без потреби у спеціальному дозволі, а також набуття прав на природні ресурси, що є об'єктами права приватної власності.

Слід врахувати й те, що у ряді випадків законодавчо встановлені винятки з загального правила, встановленого ст.38 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» щодо здійснення в порядку спеціального використання природних ресурсів громадянами, підприємствами, установами і організаціями, яким надаються у володіння, користування або оренду природні ресурси на підставі спеціальних дозволів, зареєстрованих у встановленому порядку. Для прикладу, використання надр без отримання спеціального дозволу здійснюється у таких випадках, встановлених надровим законодавством України (ст.23 КУпН).

Договірні форми регулювання мають місце у відносинах використання різних природних ресурсів. До договірних конструкцій з допомогою яких здійснюється регулювання процесу використання природних ресурсів, спрямованого на задоволення виробничо-господарських та споживчих інтересів природокористувачів з урахуванням екологічних суспільних інтересів, належать: договори оренди земельних ділянок; договори оренди водних об'єктів; договори, які є формою регулювання відносин довгострокового користування лісами; договори про умови ведення мисливського господарства; договори між власниками або користувачами земельних ділянок і користувачами мисливських угідь у випадку, коли користувач мисливських угідь не є власником чи користувачем земельних ділянок, на яких вони розміщені; договори на право спеціального використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах); угоди про розподіл продукції; угоди про умови користування надрами; договори між підприємствами, установами та організаціями, які здійснюють геологознімальні, пошукові, геодезичні та інші розвідувальні роботи та власниками землі та ін. Вони наділені значною регулятивною здатністю, конкретизують стосовно індивідуального випадку умови використання природних ресурсів, встановлюють детальний порядок експлуатації, освоєння природних ресурсів та закріплюють зобов'язання сторін стосовно їх використання та охорони.

Фактично правові засади використання природних ресурсів визначено в спеціальних природоресурсних нормативно-правових актах. Основні механізми щодо укладання та реалізації договорів використання природних ресурсів визначені в нормативно-правових актах, затверджених Кабінетом Міністрів України та іншими органами державної влади.

Отже, можна зробити висновок, що в сучасному національному законодавстві сформувалася система правових норм, спрямованих на регулювання відносин у

галузі використання природних ресурсів. Однак, питання правових форм використання природних ресурсів суб'єктами господарювання потребує ґрунтовного аналізу як з метою вдосконалення правозастосовної практики, так і формулювання пропозицій з вдосконалення чинного законодавства України для усунення існуючих суперечностей.

1. Основні засади (Стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21 грудня 2010 р. № 2818-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2818-17> (дата звернення: 20.04.2019)

Ільницький О. В.,
доцент кафедри адміністративного та фінансового права,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський національний університет імені Івана Франка)

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА БАНКІВСЬКОМУ РАХУНКУ У КОНТЕКСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ОБТЯЖЕНЬ КОНТРОЛЮЮЧИМИ ОРГАНАМИ ЗА ПОДАТКОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Визначаючи пріоритетною безготівкову форму розрахунків у сфері господарської діяльності, обов'язковою передумовою її застосування є відкриття банківського рахунку в межах розрахунково-касового обслуговування за яким клієнт банку отримує доступ до системи переказу коштів, внесених ним до банківської установи.

Згідно зі ст. 7 Закону України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» від 05 квітня 2001 р. банки мають право відкривати своїм клієнтам вкладні (депозитні), поточні рахунки, рахунки умовного зберігання (ескроу) та кореспондентські рахунки. Нормативне визначення кожного з видів цих рахунків вказує на одну з їхніх обов'язкових функціональних ознак – зарахування та тимчасове зберігання коштів клієнта.

Внесення та зарахування особою коштів на власний банківський рахунок, за загальним правилом, не означає переходу права власності на грошові кошти, а є операцією, що веде до трансформації правового режиму реалізації прав власника на них із врахуванням особливостей регулювання банківської діяльності.

Згідно з ч. 3 ст. 1066 ЦК України банк не має права визначати та контролювати напрями використання грошових коштів клієнта та встановлювати інші обмеження його права щодо розпорядження грошовими коштами, не передбачені законом, договором між банком і клієнтом або умовами обтяження, предметом якого є майнові права на грошові кошти, що знаходяться на банківському рахунку. Обмеження прав клієнта щодо розпоряджання грошовими коштами, що знаходяться на його рахунку, не допускається, крім випадків обмеження права розпоряджання рахунком за рішенням суду або в інших випадках, встановлених законом або умовами обтяження, предметом якого є

майнові права на грошові кошти, що знаходяться на рахунку, а також у разі зупинення фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму та фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення, передбачених законом.

Одним з випадків обмеження прав клієнтів щодо розпорядження грошовими коштами, що знаходяться на рахунку, передбачені за зверненням контролюючих органів при забезпеченні виконанні податкового обов'язку платників податків.

Процедурні норми, які регулюють порядок застосування адміністративного арешту майна платників податків як виняткового способу забезпечення виконання платником податків його обов'язків, визначених законом, містяться у ст. 94 ПК України. При цьому, ст. 94 ПК України містить перелік обставин, при з'ясуванні яких може бути застосовано арешт майна, диференціює порядок накладення арешту за окремими видами майна, (виділяючи кошти на рахунку у банку платника податків), а режим арешту – за характером обмежень. Водночас, ст. 20 ПК України передбачає можливість його застосування з інших підстав, а ніж ті, що закріплені у п. 94.2. ст. 94 ПК України, в порядку забезпечення виконання податкового обов'язку.

Водночас, згідно з приписами ст. 94 ПК України порядок накладення арешту коштів платника податків на рахунках у банку здійснюється у відмінному порядку, у порівнянні з іншим майном, – формальною підставою є рішення суду за зверненням контролюючого органу (абз. 2 підп. 94.6.2 п. 94.6 ст. 94 ПК України), а не рішення контролюючого органу, яке перевіряється судом у 96-годинний строк (п. 94.4 ст. 94 ПК України). У цьому ж пункті чітко вказано, що контролюючий орган не може приймати рішення щодо арешту коштів на рахунку платника податків.

П. 1 ч. 1 ст. 283 КАС України передбачає розгляд вимог щодо зупинення видаткових операцій платника податків на рахунках платника податків, у «безспірному» терміновому порядку з поширенням відповідних процесуальних правил розгляду: спеціальна форма звернення, оперативний строк звернення та розгляду справи, негайне виконання рішення і т.д.

ПК України застосовує два поняття при визначенні компетенції контролюючих органів - «зупинення видаткових операцій платника податків на рахунках у банку» та «арешт коштів». Так, підп. 20.1.31 п. 20.1 ст. 20 ПК України вказує на право контролюючого органу звертатися до суду щодо зупинення видаткових операцій платника податків на рахунках у банку та інших фінансових установах, у тому числі при недопущенні посадових осіб контролюючих органів до обстеження територій та приміщень; підп. 20.1.32 п. 20.1 ст. 20 ПК України – звертатися до суду, якщо платник податків перешкоджає виконанню податковим керуючим повноважень, щодо зупинення видаткових операцій на рахунках платника податків шляхом накладення арешту на цінні папери та/або кошти та інші цінності такого платника податків, що знаходяться в банку; підп. 20.1.33 п. 20.1 ст. 20 ПК України – звертатися до суду щодо накладення арешту на кошти та інші цінності, що знаходяться в банку, платника податків, який має податковий борг, у разі якщо у такого платника податків відсутнє майно та/або його

балансова вартість менша суми податкового боргу, та/або таке майно не може бути джерелом погашення податкового боргу.

Системний аналіз вказаних норм ПК України та ст. 59 Закону України «Про банки і банківську діяльність» вказують на те, що між зупиненням видаткових операцій на рахунках особи та арештом її коштів на рахунку існує формально-сутнісний взаємозв'язок, який виявляється в тому, що застосування засобу забезпечення у формі арешту коштів за рішенням суду тягне за собою зупинення видаткових операцій за рахунком як вид обтяження, предметом якого є майнові права на грошові кошти, що знаходяться на банківському рахунку. Зупинення видаткових операцій здійснюється в межах суми, на яку накладено арешт, крім випадків, коли арешт накладено без встановлення такої суми або коли інше передбачено договором, законом чи умовами такого обтяження, що відповідає вимозі про обмеження обсягу арешту в порядку підп. 20.1.33 п. 20.1 ст. 20 ПК України розміром податкового боргу. Таким чином, вимоги про накладення арешту коштів платника податків, що знаходяться на рахунках у банку та зупинення видаткових операцій на рахунках платника податків у банку є однопорядковими різними формулюваннями вимоги, що тягне єдиний правовий наслідок. А тому, до їхнього розгляду застосовуються правила ст. 283 КАС України на сьогодні.

Арешт коштів платника податків, що знаходяться на рахунках у банку, є формою втручання держави у право особи на мирне володіння майном, гарантоване ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та право власності, гарантоване ст. 45 Конституції України, оскільки передбачає обмеження здійснення володіння, користування та розпорядження належними особі активами. Відповідно, оцінюючи втручання у право на мирне володіння майном в результаті застосування адміністративного арешту коштів платника податків на рахунках у банку, слід застосовувати «трьохскладовий тест» за дотримання якого допускається вказане втручання – 1) чи було втручання передбачено законом; 2) чи відбулося втручання в інтересах суспільства; 3) чи дотримана пропорційність втручання (наприклад, п.п. 49-61 рішення ЄСПЛ у справі «Україна-Тюмень» проти України» від 22.11.2007 р., заява № 22603/02).

Таким чином, наявність закону та передбачуваність визначених у ньому негативних наслідків для платника податків у вигляді арешту коштів на рахунках у банку (зупинення видаткових операцій) у судовому порядку, обґрунтованість втручання необхідністю забезпечити виконання платником податкового обов'язку, що прямо легалізовано метою допустимості втручання у п. 2 ст. 1 Першого протоколу до Конвенції, залишають відкритим питання оцінки пропорційності втручання при вирішенні судом питання щодо накладення арешту коштів платника податків.

Загальні підходи до вирішення цих же запитань вже були узагальнені Вищим адміністративним судом України у Інформаційному листі від 29.04.2013 № 642/12/13-13 на підставі матеріалів судової практики. В цілому підтримуючи висловлені у Листі позиції, окремі з них потребують актуалізації та додаткового обґрунтування на сьогодні.

Ковалів М. В.,
завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін
юридичного факультету,
кандидат юридичних наук, професор
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Єсімов С. С.,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
юридичного факультету,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ ЯК РІЗНОВИД ПРОТИПРАВНИХ ДІЙ (БЕЗДІЯЛЬНОСТІ), ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Дослідження адміністративного правопорушення як складової частини адміністративної відповідальності залишається актуальним, незважаючи на чисельні наукові пошуки, пропозиції, законодавчі рішення щодо вдосконалення інституту адміністративної відповідальності. Це пояснюється тим, що сучасна національна система влади не забезпечує повною мірою реалізацію прав громадян, зокрема і права на працю (ст. 43 Конституції України) [1], що сприяє вчиненню адміністративних правопорушень.

Український енциклопедичний словник термін «правопорушення» розглядає як порушення норм поведінки, встановлених законами чи іншими нормативними актами. Правопорушення може полягати або у вчиненні забороненої дії, або в утриманні іншої особи від дії, виконання якої на неї покладено [2, с. 43]. Сучасне бачення терміна «правопорушення» пояснюється як антисуспільна дія, що завдає шкоди суспільству, суспільним відносинам або особі. При цьому порушення норм має конкретний характер, вчиняється фізичною або юридичною особою у певний час, певному місці за конкретно визначеними ознаками.

Адміністративне правопорушення – це дія суб'єкта адміністративних правовідносин (посадової особи, предмет влади), яка порушує положення законодавства. Слід погодитися з тим, що характеристика адміністративного правопорушення повинна мати ознаки, які закріплені законодавцем. Разом з тим наявна в Кодексі України про адміністративні правопорушення класифікація адміністративних правопорушень свідчить про те, що кожен із цих видів має властиві для нього особливості, зокрема і на посягання в галузі охорони праці.

Вина як ознака адміністративно-караного порушення законодавства про працю та охорону праці є необхідною умовою відповідальності.

Вина правопорушника – це негативне ставлення особи до інтересів суспільства, держави та громадян, яке виявляється у протиправних діях чи бездіяльності, вчинених умисно, або необережно (ст.ст. 10, 11 КУпАП) [3]. Вина до певної міри гарантує права та інтереси правопорушника, адже він не може бути притягнутий до відповідальності. Адміністративні правопорушення в галузі

охорони праці (ст.ст. 41-41-3 КУпАП) вчиняються здебільшого у формі умислу. Конкретно про «умисне порушення встановленого законодавством України строку початку переговорів або незабезпечення роботи комісій з представників сторін чи примирних комісій» йде мова у ст. 41-1 КУпАП. Порушення законодавства про працю та про охорону праці (ст. 41 КУпАП) залежно від ставлення до наслідків може бути як у формі умислу, так й у формі необережності. Вчиняючи адміністративні правопорушення в галузі охорони праці, особа усвідомлює протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачає їх чи свідомо допускає настання цих наслідків (ст. 10 КУпАП). Усвідомлення особою протиправного характеру посягань у галузі охорони праці виявляє себе в інтелектуальній та вольовій формах.

Адміністративна караність як ознака адміністративного правопорушення передбачає реальну можливість застосування адміністративних стягнень за порушення законодавства України про працю та охорону праці.

Вказані ознаки адміністративного правопорушення дають змогу органам, уповноваженим розглядати справи про адміністративні правопорушення, вчинені в галузі охорони праці та здійснювати їх юридичну кваліфікацію. Кваліфікація адміністративного порушення законодавства України про працю та охорону праці здійснюється з урахуванням його юридичного складу.

У кожному випадку адміністративно-караного порушення законодавства України про працю та охорону праці існує межа між адміністративною відповідальністю за вчинене правопорушення і заходами впливу, які встановлюються та застосовуються державою до правопорушника.

Адміністративно-карані порушення в галузі охорони праці є суспільно небезпечними та заподіюють шкоду відносинам, що охороняються законом. Посягання на суспільні відносини в галузі охорони праці залежно від ступеня їх узагальнення (виокремлення) за видовою ознакою можуть бути: а) загальними; б) родовими; в) конкретними. Характеристика об'єкта адміністративного правопорушення в галузі охорони праці має певні особливості, які вказують на наявність неоднорідних за протиправними діями чи бездіяльністю посягань, узагальнення яких вимагає пошуку ознак, що будуть сприяти більш повній характеристиці об'єкта. Так, різні за способами протиправні дії, а саме – «порушення встановлених термінів», «виплата не в повному обсязі», «ухилення від участі в переговорах», «ненадання інформації», «порушення вимог», посягають на суспільні відносини у сфері охорони права громадян на працю, на оплату праці, на охорону праці та інших прав у трудовій сфері.

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Український радянський енциклопедичний словник. Т. 3, К: Голов. ред. Укр. радян. енциклопедія АН УРСР 1968. 864 с.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

СВІДКИ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

У Господарському процесуальному кодексі України в редакції від 15.12.2017 р. включено новий розділ «Показання свідків».

Суд у підготовчому судовому засіданні відповідно до ст.182 ГПК України, вирішує питання про виклик у судові засідання свідків.

Так відповідно до ст. 66 ГПК України, свідком може бути будь-яка дієздатна фізична особа, якій відомі будь-які обставини, що стосуються справи.

Свідок має право:

- давати показання рідною мовою або мовою, якою він володіє,
- користуватися письмовими записами,
- відмовитися від давання показань у випадках, встановлених законом,
- право на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду.

Так ст.127 ГПК України передбачає порядок відшкодування витрат, пов'язаних із залученням (викликом) свідків. Свідку у зв'язку з викликом до суду відшкодовуються витрати, що пов'язані з переїздом до іншого населеного пункту та наймом житла, а також виплачується компенсація за втрачений заробіток чи відрив від звичайних занять. Компенсація за втрачений заробіток обчислюється пропорційно від розміру середньомісячного заробітку, а компенсація за відрив від звичайних занять - пропорційно від розміру мінімальної заробітної плати.

Свідок має обов'язки:

- з'явитися до суду за його викликом у визначений час;
- дати правдиві показання про відомі йому обставини;
- за відсутності заперечень учасників справи свідок може брати участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції.

Варто заважити, що суд може дозволити свідку брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції незалежно від заперечень учасників справи, якщо свідок не може з'явитися до суду через хворобу, похилий вік, інвалідність або з інших поважних причин.

- у разі неможливості прибуття до суду та участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції за викликом суду свідок зобов'язаний завчасно повідомити про це суд.

Стаття 67 ГПК України чітко визначила перелік осіб, які не можуть бути допитані як свідки:

1) недієздатні фізичні особи, а також особи, які перебувають на обліку чи на лікуванні у психіатричному лікувальному закладі і не здатні через свої фізичні або психічні вади правильно сприймати обставини, що мають значення для справи, або давати показання;

2) особи, які за законом зобов'язані зберігати в таємниці відомості, що були довірені їм у зв'язку з наданням професійної правничої допомоги або послуг

посередництва (медіації) під час проведення позасудового врегулювання спору, - про такі відомості;

3) священнослужителі - про відомості, одержані ними на сповіді віруючих;

4) судді та присяжні - про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, або про інформацію, що стала відома судді під час врегулювання спору за його участю;

5) інші особи, які не можуть бути допитані як свідки згідно із законом чи міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, без їхньої згоди.

Особи, які мають дипломатичний імунітет, не можуть бути допитані як свідки без їхньої згоди, а представники дипломатичних представництв - без згоди дипломатичного представника.

Згідно ст.68 ГПК України, свідок, який з'явився на вимогу суду, не має права відмовитися давати показання, крім показань щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів (чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, брат, сестра, дід, баба, внук, внучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, над якою встановлено опіку чи піклування, член сім'ї або близький родич цих осіб), які можуть тягнути юридичну відповідальність для нього або таких членів сім'ї чи близьких родичів.

Свідок, який з'явився на вимогу суду та відмовляється давати показання, зобов'язаний повідомити причини відмови.

Так ст.87 ГПК України дає визначення, що таке показання свідків.

Показання свідків-це повідомлення про відомі йому обставини, які мають значення для справи. Не є доказом показання свідка, який не може назвати джерела своєї обізнаності щодо певної обставини, або які ґрунтуються на повідомленнях- інших осіб.

Тобто, свідок повинен безпосередньо володіти інформацією щодо обставин справи, яка розглядається.

Можуть бути допитані як свідки: сторони, треті особи та їх представники за їхньою згодою, в тому числі за власною ініціативою.

Показання свідка, що ґрунтуються на повідомленнях інших осіб, не беруться судом до уваги.

Стаття 88 ГПК України, передбачає, що показання свідка викладаються ним письмово у заяві свідка.

Підпис свідка на заяві посвідчується нотаріусом. Не вимагається нотаріального посвідчення підпису сторін, третіх осіб, їх представників, які дали згоду на допит їх як свідків.

Заява свідка має бути подана до суду у строк, встановлений для подання доказів.

Так, згідно ст. 80 ГПК України, позивач, особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, повинні подати докази разом з поданням позовної заяви.

Відповідач, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, повинні подати суду докази разом з поданням відзиву або письмових пояснень третьої особи.

Якщо доказ не може бути поданий у встановлений законом строк з об'єктивних причин, учасник справи повинен про це письмово повідомити суд та зазначити: доказ, який не може бути подано; причини, з яких доказ не може бути подано у зазначений строк; докази, які підтверджують, що особа здійснила всі залежні від неї дії, спрямовані на отримання вказаного доказу.

Стаття 89 ГПК України зазначає, що виклику свідка передуює заява свідка і лише після цього, якщо обставини, викладені свідком у заяві, суперечать іншим доказам або викликають у суду сумнів щодо їх змісту, достовірності чи повноти, тоді свідок викликається судом для допиту за ініціативою суду або за клопотанням учасника справи

Якщо свідок без поважних причин не з'явився в судове засідання або не взяв участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції, суд не бере до уваги його показання.

В ухвалі про виклик свідка суд попереджає свідка про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиві показання.

Стаття 90 цього ж кодексу регламентує письмове опитування учасників справи як свідків.

1. Учасник справи має право поставити в першій заяві по суті справи або у додатку до неї не більше десяти запитань іншому учаснику справи про обставини, що мають значення для справи.

2. Учасник справи, якому поставлено питання іншим учасником справи, зобов'язаний надати вичерпну відповідь окремо на кожне питання по суті.

На запитання до учасника справи, який є юридичною особою, відповіді надає її керівник або інша посадова особа за його дорученням.

3. Відповіді на запитання подаються до суду учасником справи - фізичною особою, керівником або іншою посадовою особою юридичної особи у формі заяви свідка не пізніше як за п'ять днів до підготовчого засідання, а у справі, що розглядається в порядку спрощеного провадження, - за п'ять днів до першого судового засідання.

Копія такої заяви свідка у той самий строк надсилається учаснику справи, який поставив письмові запитання.

4. Якщо поставлене запитання пов'язане з наданням доказів, що підтверджують відповідні обставини, учасник справи разом із заявою свідка надає такі докази.

5. Учасник справи має право відмовитися від надання відповіді на поставлені запитання:

- 1) з підстав, визначених статтями 67, 68 цього Кодексу;
- 2) якщо поставлене запитання не стосується обставин, що мають значення для справи;
- 3) якщо учасником справи поставлено більше десяти запитань.

6. За наявності підстав для відмови від відповіді учасник справи повинен повідомити про відмову іншого учасника та суд у строк для надання відповіді на запитання. Суд за клопотанням іншого учасника справи може визнати підстави для відмови відсутніми та зобов'язати учасника справи надати відповідь.

У разі неявки в судове засідання свідка, ст.203 ГПК України, суд заслуховує думку учасників справи про можливість розгляду справи за відсутності свідка, та постановляє ухвалу про продовження судового розгляду або про відкладення розгляду справи. Одночасно суд вирішує питання про відповідальність особи, яка не з'явилася.

Свідки видаляються із зали судового засідання у відведені для цього приміщення без можливості ознайомлення з ходом судового засідання.

Судовий розпорядник вживає заходів щодо того, щоб свідки, які допитані судом, не спілкувалися з тими, яких суд ще не допитав (ст.206 ГПК України).

Допит свідка здійснюється лише на стадії розгляду справи по суті після вступного слова учасників справи, порядку з'ясування обставин справи та дослідження доказів та після дослідження доказів. Порядок допиту свідка регламентовано ст.211 ГПК України. Так, допит свідків здійснюється тільки за ухвалою суду у випадках, встановлених цим Кодексом. Кожний свідок допитується окремо.

Свідки, які ще не дали показань, не можуть перебувати в залі судового засідання під час розгляду справи.

Перед допитом свідка головуючий встановлює його особу, а також попереджає його про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве показання і відмову від давання показань.

При допиті свідка першою ставить питання особа, за заявою якої викликано свідка, а потім інші учасники справи в черговості, встановленій частинами першою та третьою статті 208 цього Кодексу.

Головуючий у судовому засіданні та інші судді можуть ставити свідкові питання в будь-який час його допиту.

Головуючий у судовому засіданні та інші судді мають право з'ясовувати суть відповіді свідка на питання учасників справи, а також ставити питання свідку після закінчення його допиту учасниками справи.

Головуючий має право за заявою учасників справи знімати питання, поставлені свідку, якщо вони за змістом ображають честь чи гідність особи, є навідними або не стосуються предмета спору.

Кожний допитаний свідок залишається в залі судового засідання до закінчення розгляду справи. Суд може дозволити допитаним свідкам залишити залу засідання суду до закінчення розгляду справи за згодою сторін.

Свідок може бути допитаний повторно або одночасно з іншим свідком для з'ясування причин розходжень його показань з показаннями інших свідків.

Свідок, який не може прибути у судове засідання внаслідок хвороби, старості, інвалідності або з інших поважних причин, допитується судом у місці його проживання (перебування).

Свідок, відповідно до ст.212 ГПК України, даючи показання, може користуватися записами лише в тих випадках, якщо його показання пов'язані з будь-якими обчисленнями та іншими даними, які важко зберегти в пам'яті. Ці записи подаються судові та учасникам справи і можуть бути приєднані до справи за ухвалою суду.

Враховуючи вищенаведене, наявність інституту свідків у господарському процесу дозволяє господарському суду всебічно, об'єктивно та більш повно дослідити обставини, які мають значення для справи при прийнятті рішення у спорі.

Коритко Л. Я.,
завідувач кафедри загальноправових та гуманітарних дисциплін,
доктор юридичних наук, доцент
(Івано-Франківський юридичний інститут
Національного університету «Одеська юридична академія»)

АВСТРІЙСЬКИЙ ДОСВІД ЩОДО СТВОРЕННЯ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ ОДИМ ЗАСНОВНИКОМ

Враховуючи інтеграційні прагнення України до Євросоюзу, вважаємо за потребу зупинитися на окремих моментах регулювання господарської діяльності в країнах ЄС, зокрема, в Австрії. Зрозуміло, що 150-річна спільна історія Австрії та Галичини не повинна залишатися лише історико-архівним надбанням.

Адже, нині між Україною та Австрією встановилися добрі і дружні стосунки; Австрійська Республіка сприяє утвердженню України на міжнародній арені. Як відомо, у 1992 році Австрія в числі перших визнала незалежну Україну, відновила дипломатичні відносини з нею та по сьогодні підтримує Україну в усіх починаннях стосовно вступу в ЄС [1, с. 226; 2, с. 8].

В даній науковій розвідці йдеться про правовий статус деяких суб'єктів господарювання, а власне про акціонерне товариство, створене одним засновником та його корпоративну документацію.

Зазначимо, що дана проблематика досить ґрунтовно розглядалася в працях сучасних відчизняних та зарубіжних науковців. Серед українських слід відмітити дослідження В.А. Васильєвої, О.В. Ковалишина, А.В. Сіщук та інших.

Сьогодні в Австрії господарську (підприємницьку) діяльність можна провадити в різних організаційно-правових формах. Однією з них є акціонерне товариство (AG – Aktiengesellschaft) [3]. Воно має статус юридичної особи. Їх діяльність врегульовано австрійським законом Про акціонерні товариства 1965 року – Aktiengesetz.

Таке товариство можуть створити один-два і більше засновників. При цьому з 8 жовтня 2004 року допускається створення тільки одним засновником [3]. В такому випадку щорічні загальні збори акціонерів повинні протоколюватися нотаріусом [4].

Законом встановлено мінімальний розмір статутного капіталу, це 70 тисяч євро. Статутний капітал поділяється на акції. Згідно § 16 закону статут і установчий договір завіряє нотаріус. Акції випускаються після реєстрації акціонерного товариства.

Державну реєстрацію проводять судові інстанції за юридичною адресою товариства: районні, федеральні суди, а в столиці – Віденський торговий суд. В Австрії створений комерційний (торговельний) реєстр – Firmenbuch [3].

В Україні акціонерне товариство так само може бути створено однією особою. Така норма закладена в ст. 6 Закону України «Про акціонерні товариства» 2008 року. Аналогічно з Австрією рішення про намір заснувати товариство підлягає нотаріальному засвідченню (ст.9) [5].

Слід зазначити, що в Австрії корпоративні документи можуть бути складені декількома мовами, одна з яких німецька. При цьому текст німецькою мовою має переважну силу [4].

Вважаємо, що в умовах євроінтеграції Україні доречно перейняти європейську, зокрема австрійську, практику оформлення корпоративних документів декількома мовами, при цьому визначивши переважну силу тексту українською мовою.

1. Коритко Л. Я. Становлення і розвиток природоохоронних інститутів в Австро-Угорській імперії: історико-правове дослідження на матеріалах Східної Галичини (1867–1918 рр.): монографія. / Львівський держ. ун-т внутр. справ. Львів, Івано-Франківськ: Супрун В. П., 2016. 432 с.

2. Українська Галичина та Австрія: історична довідка / Австрійське консульство у Львові. Львів: [б. в.], 2002. 8 с.

3. Організаційно-правові форми підприємств в Австрії. URL: <http://www.avstrija.ua> (дата звернення: 19.04.2019).

4. Реєстрація компанії в Австрії. URL: <http://www.amondsmith.ua> (дата звернення: 19.04.2019)

5. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 № 514-VI. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua> (дата звернення: 18.04.2019)

Кульгавець Х. Ю.,

в.о. доцента кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ІСТОТНІ УМОВИ ДОГОВОРУ ПРО ЗАКУПІВЛЮ

Згідно з ст. 1 Закону України «Про публічні закупівлі», *договір про закупівлю* – це договір, який замовник та учасник уклали за результатами процедури закупівлі і який передбачає надання послуг, виконання робіт або набуття права власності на товари [1].

За загальним правилом (абз. 1 ч. 1 ст. 638 ЦКУ [2]; ч. 2 ст. 180 ГКУ [3]) договір вважається укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди щодо усіх його істотних умов, які становлять зміст договору. *Істотними* є умови, визнані такими за законом чи необхідні для договорів конкретного виду, а також умови, щодо яких на вимогу однієї із сторін повинна бути досягнута згода. Згідно із нормами ст. 638 ЦКУ, до істотних умов належать умови: про предмет

договору; визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду; щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди. Водночас, відповідно до ч. 3 ст. 180 ГКУ, при укладенні господарського договору сторони повинні погодити предмет, ціну та строк дії договору.

Що стосується формулювання *предмета* договору про закупівлі, замовнику слід чітко визначити – товар, послуги чи роботи він закуповуватиме. До того ж, повинно бути зазначено найменування (номенклатура, асортимент), кількість продукції (робіт, послуг), а також вимоги щодо їх якості.

Ціна договору про закупівлю – це ціна товару, роботи чи послуги, запропонована учасником (переможцем) процедури закупівлі за результатами електронного аукціону. Норма ст. 36 Закону про публічні закупівлі передбачає можливість зміни ціни договору про закупівлю, а точніше – збільшення ціни до 10% у разі коливання ціни такого товару на ринку. Йдеться про те, що сторони вправі укласти додаткову угоду про збільшення ціни договору (в розмірі не більше ніж на 10%). Щоправда, зазначена зміна не повинна призвести до збільшення суми, визначеної в договорі. Однак збільшення ціни договору потягне за собою зменшення інших витрат шляхом скорочення кількості поставок. Варто звернути увагу на те, що ця норма передбачена для застосування з операціями, пов'язаними виключно із закупівлею товару, і не стосується закупівлі робіт та послуг.

З огляду на ч. 7 ст. 180 ГКУ, *строком* дії господарського договору є час, впродовж якого існують господарські зобов'язання сторін, що виникли на основі цього договору [3]. На зобов'язання, що виникли у сторін до укладення ними господарського договору, не поширюються умови укладеного договору, якщо договором не передбачено інше. Закінчення строку дії господарського договору не звільняє сторони від відповідальності за його порушення, що мало місце під час дії договору.

Спеціальні граничні строки для укладення договорів про закупівлю прямо залежать від процедури, яку замовник застосував для відбору постачальника товару (товарів), надавача послуги (послуг) та виконавця робіт для укладення договору. Зокрема, при відкритих торгах/конкурентному діалозі договір про закупівлю укладають: 1) не раніше ніж через 10 календарних днів з дня опублікування повідомлення про намір укласти договір; 2) не пізніше 20 календарних днів з дня визначення переможця; 3) не раніше ніж через 10 календарних днів з дня опублікування повідомлення про намір укласти договір.

Крім того, сторони за договором про закупівлю можуть внести зміни до його істотних умов, керуючись нормами ЦК, ГК і Закону про публічні закупівлі. Зокрема, п. 4 ст. 36 Закону про публічні закупівлі встановлює, що істотні умови договору про закупівлю не можуть змінюватися після його підписання до виконання зобов'язань сторонами в повному обсязі, крім чітко передбачених нормою вказаної статті випадків.

Разом з тим, постановою Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 30.01.2018 р. у справі № 916/1491/17 [4] визначено, що норми Закону про публічні закупівлі є спеціальними нормами, які визначають правові підстави внесення змін та доповнень до договорів, укладених

за наслідком публічних закупівель, різновидом яких є тендерні закупівлі, та повинні застосовуватися переважно щодо норм ЦК України (ст. 651) та ГК України (ст. 188), які визначають загальну процедуру внесення змін до договору. Відтак, якщо спеціальною нормою права (ч. 4 ст. 36 Закону про публічні закупівлі) заборонено укладення умов договору про публічні закупівлі, які відрізняються від умов тендерної пропозиції, та заборонено вносити зміни до договору, окрім певного переліку таких змін, то внесення змін до такого договору поза межами цього переліку, означатиме нікчемність таких змін до договору відповідно. Тобто такі зміни не зможуть породжувати передбачені правові наслідки. Отже, замовнику слід передбачити у договорі ймовірність такої зміни істотних умов з тим розрахунком аби не допустити їх скасування в судовому порядку.

Таким чином, договір про закупівлю оформлюється і укладається відповідно до загальних положень Цивільного та Господарського кодексів з урахуванням спеціальних норм, які визначають правові підстави внесення змін та доповнень до договорів, укладених за наслідком публічних закупівель.

1. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 груд. 2015 р. № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19> (дата звернення 22.04.2019).

2. Цивільний кодекс України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 22.04.2019).

3. Господарський кодекс України від 16 січ. 2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення 22.04.2019).

4. Про зобов'язання внести зміни до укладеного договору про надання послуг з оперативного лізингу автотранспорту: Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 30 січ. 2018 р. у справі № 916/1491/17. URL: <http://www.document.org.ua/pro-zobovjazannja-vnesti-zmini-do-ukladenogo-dogovoru-pro-na-doc349121.html> (дата звернення 25.04.2019).

Кучер В. О.,

завідувач кафедри цивільного права та процесу
кандидат юридичних наук, доцент

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Євхутч І. М.,

доцент кафедри цивільного права та процесу
кандидат юридичних наук

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПОРУШЕННЯ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА ЯК ПІДСТАВА НЕДІЙСНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Господарське та цивільне законодавство встановлює таку підставу недійсності правочину як порушення інтересів держави та суспільства. Термін «інтереси держави та суспільства» не є новим у законодавстві України, адже використовувався у попередніх кодифікаціях цивільного законодавства, зокрема у Цивільному кодексі УРСР 1963 року (ст. 49).

Після прийняття 16 січня 2003 р. Господарського кодексу України (далі – ГК України) у ст. 208 було визначено таку підставу визнання господарського зобов'язання недійсним, як таке, що вчинено з метою, яка завідомо суперечить інтересам держави і суспільства. При наміру в обох сторін – у разі виконання зобов'язання обома сторонами – в доход держави за рішенням суду стягується все одержане ними за зобов'язанням, а у разі виконання зобов'язання однією стороною з другої сторони стягується в доход держави все одержане нею, а також все належне з неї першій стороні на відшкодування одержаного. У разі наявності наміру лише у однієї із сторін усе одержане нею повинно бути повернено другій стороні, а одержане останньою або належне їй на відшкодування виконаного стягується за рішенням суду в доход держави.

2 грудня 2010 року Цивільний кодекс України (далі – ЦК України) у ст. 228 «Правові наслідки вчинення правочину, який порушує публічний порядок», був доповнений Верховною Радою України новим недійсним правочином – «правочин, що суперечить інтересам держави і суспільства». Зокрема відповідно до частини 3 зазначеної статті у разі недодержання вимоги щодо відповідності правочину інтересам держави і суспільства, його моральним засадам такий правочин може бути визнаний недійсним. Якщо визнаний судом недійсний правочин було вчинено з метою, що завідомо суперечить інтересам держави і суспільства, то при наявності умислу у обох сторін - в разі виконання правочину обома сторонами - в дохід держави за рішенням суду стягується все одержане ними за угодою, а в разі виконання правочину однією стороною з іншої сторони за рішенням суду стягується в дохід держави все одержане нею і все належне - з неї першій стороні на відшкодування одержаного. При наявності умислу лише у однієї із сторін все одержане нею за правочином повинно бути повернуто іншій стороні, а одержане останньою або належне їй на відшкодування виконаного за рішенням суду стягується в дохід держави.

Якщо зміст терміна «публічний порядок» як критерію оцінки правочину розкритий у ч. 1 ст. 228 ЦК України, то зміст терміна «інтереси держави і суспільства» ані цивільне, ані господарське законодавство не визначає, що дає підстави тлумачити його надзвичайно широко.

Для з'ясування цього поняття показовим є рішення Конституційного Суду України від 8 квітня 1999 р. у справі за конституційним поданням Вищого арбітражного суду України та Генеральної Прокуратури України щодо офіційного тлумачення положень ст. 2 Арбітражного процесуального кодексу України (справа про представництво прокуратурою України інтересів держави та суспільства), де розкривається зміст поняття «інтереси держави». Суд вказав: державні інтереси закріплюються як нормами Конституції України, так і нормами інших правових актів. Інтереси держави відрізняються від інтересів інших учасників суспільних відносин. В основі перших завжди є потреба у здійсненні загальнодержавних (політичних, економічних, соціальних та інших) дій, програм, спрямованих на захист суверенітету, територіальної цілісності, державного кордону України, гарантування її державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, охорону землі як національного багатства, захист прав усіх суб'єктів права власності та господарювання тощо [1].

Тому інтереси держави та суспільства порушуються у разі порушення нормативних актів, у яких вони закріплені. Безпосереднім об'єктом посягання з боку учасників незаконного правочину є публічно-правові акти за своєю природою [2, с. 186]. Одним із таких нормативно-правових актів є, наприклад, Закон України від 19.06.2003 р. «Про основи національної безпеки України», який у ст. 7 визначає основні реальні та потенційні загрози національним інтересам і національній безпеці України у зовнішньо- та внутрішньополітичній, економічній, соціальній та гуманітарній, воєнній, екологічній, науково-технологічній, інформаційній сферах, а також у сферах державної безпеки та безпеки державного кордону України. Так, основними загрозами національній безпеці України в економічній сфері є ослаблення системи державного регулювання й контролю у сфері економіки; нестабільність у правовому регулюванні відносин у сфері економіки, зокрема фіскальної політики держави; тінізація національної економіки тощо.

Оскільки державна політика національної безпеки базується на пріоритетності національних інтересів та загроз національній безпеці України, тому будь-які правочини, що спрямовані на порушення вищезазначеного Закону, необхідно визнавати недійсними з підстав порушення інтересів держави та суспільства (ст. 208 ГК України).

В Україні дедалі частіше вчиняються правочини, що суперечать нормам кримінального та адміністративного законодавства. Не виключено, що злочини та адміністративні проступки можуть учинятися у формі правочинів. Наприклад, збут підроблених грошей, державних цінних паперів чи білетів державної лотереї (ст. 199 КК України); правочини, вчинені внаслідок зайняття забороненими видами господарської діяльності (ст. 203 КК України); учинення правочинів, які порушують право державної власності на надра, ліси (ст. 47, 49 КУпАП), використання грошових коштів, здобутих злочинним шляхом, тощо.

Досліджуючи правочини, що суперечать інтересам держави та суспільства, особливу увагу слід звернути на злочини у сфері економіки, зокрема під час здійснення кредитно-грошових відносин, банківської діяльності, приватизації майна, стягнення податків тощо.

Правочини щодо предметів, вилучених із вільного обігу (наприклад, зброя, боєприпаси, наркотичні засоби тощо), нелегальний ввіз на територію України речей та предметів, зайняття підприємницькою діяльністю, на яку держава встановила монополію, фіктивне підприємництво, легалізація (відмивання) майна і коштів тощо не лише підривають основи економічних відносин у державі, а також є підґрунтям процвітання організованої злочинності й призводить до тінізації економіки. За допомогою вчинення правочинів, зокрема фіктивних, із грошовими коштами та іншим майном, одержаним злочинним шляхом, в економіку України вливаються «брудні» кошти, що підриває економічну безпеку держави.

Під ст. 208 ГК України мають підпадати правочини, спрямовані на ухилення від сплати податків. Про суспільну небезпечність правочинів, спрямованих на легалізацію набутих злочинним шляхом коштів та на ухилення від сплати податків, свідчить факт віднесення їх Вищим Господарським Судом України до

правочинів, що суперечать інтересам держави й суспільства (ст. 49 ЦК УРСР 1963 р.) [3].

На особливу увагу заслуговує діяльність фіктивних фірм, яка має характер налагодженої системи надання послуг із незаконної конвертації коштів, що надає можливість отримувати значні неконтрольовані прибутки. Як зазначає В. В. Лисенко, такі суб'єкти підприємництва мають широкий діапазон учинення протиправних дій (ухилення від сплати податків, розкрадання грошових коштів, шахрайство та ін.) [4, с. 13]. У зв'язку з випадками використання фіктивних фірм для відмивання коштів, Вищий Господарський Суд України відносив правочини, укладені фіктивним суб'єктом господарювання, до таких, що суперечать інтересам держави й суспільства, і надавав можливість судам визнавати такі правочини недійсними за ст. 49 ЦК УРСР 1963 р.

Визначаючи недійсність господарського договору з підстав суперечності інтересам держави та суспільства, В. Ю. Саленко до таких правочинів відносить договори, що вчиняються з умислом щодо порушення нормативно-правових актів, що регулюють господарські відносини та пов'язані з захистом економічної конкуренції, управлінням об'єктами державної власності, оподаткуванням тощо. До таких договорів слід відносити договори, що спрямовані на ухилення суб'єктами господарювання від сплати податків, незаконне відчуження або користування об'єктами права власності, обмеження конкуренції, зайняття забороненими видами господарської діяльності, а також інші договори [5, с. 192].

Орієнтовний перелік правочинів, що суперечать інтересам держави та суспільства, визначив Вищий Господарський Суд України у п. 3.6 Постанови Пленуму від 29 травня 2013 р. № 11 «Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними». Зокрема до таких господарських договорів Пленум відніс ті, що посягають на суспільні, економічні та соціальні основи держави і суспільства і спрямовані, зокрема, на: використання всупереч законові державної або комунальної власності; незаконне заволодіння, користування розпорядження (зокрема відчуження) об'єктами права власності українського народу – землею як основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави, її надрами, іншими природними ресурсами (статті 14, 15 Конституції України); відчуження викраденого майна; виробництво і відчуження певних об'єктів, вилучених або обмежених у цивільному обігу (відповідні види зброї, боєприпасів, наркотичних засобів, іншої продукції, що має властивості, небезпечні для життя та здоров'я громадян, тощо); виготовлення і поширення літератури та іншої продукції, що пропагує війну, національну, расову чи релігійну ворожнечу; приховування від оподаткування доходів, інше ухилення від сплати податків; виготовлення чи збут підробних документів і цінних паперів; незаконне вивезення за кордон валютних коштів, матеріальних чи культурних цінностей; використання власного майна на шкоду інтересам суспільства, правам, свободі та гідності громадян [6].

Вищенаведене дає можливість зробити висновок: правочини, що порушують інтереси держави та суспільства, неможливо визначити вичерпним переліком у нормативно-правових актах. Оціночна конструкція «інтереси держави та суспільства» покликана виконувати універсальну заборонну функцію. Під такий

антисоціальний правочин мають підпадати правочини, які порушують публічні нормативно-правові акти: валютне, митне, податкове, антимонопольне та інше публічно-правове законодавство, в якому закріплені основи державного ладу, політичної системи, економічної безпеки держави.

1. Рішення Конституційного Суду України від 8 квітня 1999 р. Справа № 1-1/99. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-99>. (дата звернення: 26.04.2019)

2. Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Книга первая: Общие положения. М.: Статут, 2001. 842 с.

3. Вирішення господарських спорів. Застосування норм матеріального права в роз'ясненнях і листах Вищого Господарського Суду України / за заг. ред. Д. М. Притики. К.: Юстиніан, 2002. 640 с.

4. Лысенко В. В. Фиктивные фирмы (криминалистический анализ). К.: Парлам. изд-во, 2002. 112 с.

5. Саленко В. Ю. Щодо питання про поняття недійсного господарського договору, що суперечить інтересам держави та суспільства. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 3. С. 190-193.

6. Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: Постанова Пленуму Вищого Господарського Суду України від 29 травня 2013 р. № 11. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0011600-13/print1387798147064288> (дата звернення: 26.04.2019)

Лобода Ю. П.,

в.о. професора кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук,
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРО НЕВІДПОВІДНІСТЬ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ КОНТРАКТНОЇ ФОРМИ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ З НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ

Однією з гостро актуальних проблем трудового права сьогодні є захист трудових прав та охоронюваних законом інтересів науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів, зокрема в аспекті конкурсів на заміщення посад та трудових контрактів, що укладаються з цією категорією працівників. Зазначене спонукало до викладу наступних міркувань, покликаних попередньо окреслити суть проблеми.

Як відомо, відповідно до ч.2 ст. 23 КЗпП України строковий трудовий договір укладається у випадках, коли трудові відносини не можуть бути встановлені на невизначений строк з урахуванням характеру наступної роботи, або умов її виконання, або інтересів працівника та в інших випадках, передбачених законодавчими актами.

Відтак у вказаному нормативно-правовому приписі сформульовано загальні принципи побудови трудового договору на строковій основі. Проаналізуємо, наскільки специфіка роботи науково-педагогічного працівника узгоджується з цими принципами.

Перший принцип: "трудові відносини не можуть бути встановлені на невизначений строк з урахуванням характеру наступної роботи, або умов її виконання". Діяльність науково-педагогічного працівника вищої школи - це не скільки професія, ремесло, фах, стільки покликання, спосіб життя, самопожертва заради збагачення суспільства знаннями та виховання наступних поколінь національно свідомої інтелігенції. Така діяльність зазвичай планується ще у студентські роки (наукові гуртки, олімпіади, конкурси тощо), розвивається під час навчання в аспірантурі та набуває завершених форм після захисту дисертації. При добросовісному ставленні до предмета діяльності у всі вказані періоди людина, зазвичай молода, позбавлена можливості ефективно реалізовувати інші життєві стратегії, набуваючи рис характеру, навичок та вмінь, котрі не потрібні ніді, окрім вишу. З іншого боку, наукові інтереси формуються та розвиваються на тривалих проміжках часу, упродовж десятиліть, та зазвичай пов'язані із специфікою науково-педагогічної діяльності. Окрім того, навіть у великих містах існує лише декілька вишів, де можливе працевлаштування фахівця у певній галузі науки без переїзду в інше місто.

Навіть з таких побіжних міркувань стає очевидним, що характер роботи науково-педагогічного працівника, навпаки, передбачає тривалу, організовану, стабільну форму побудови трудових відносин.

Принцип другий: "урахування інтересів працівника". Наявність норми ст. 38 КЗпП України надає досить широку свободу працівнику для розірвання трудового договору, укладеного на невизначений строк, з його ініціативи. Відтак інтереси працівника під цим кутом зору можуть бути захищені укладенням строкового трудового договору, коли трудові відносини самим працівником плануються на короткий строк (максимум один-два місяці), для того, щоб обійти вимогу про попередження власника за два тижні (ч. 1 ст. 38 КЗпП України). При трудових відносинах, розрахованих на роки, ці два тижні практичного значення не мають. Зрозуміло, що і цей випадок не стосується науково-педагогічних працівників.

Принцип третій: "інші випадки, передбачені законодавчими актами". Отут якраз і виникає основне питання, котре необхідно розглядати у двох аспектах: 1) чи повинні ці акти враховувати загальні обмежувальні положення ч. 1 с. 23 КЗпП України щодо завідомо не вигідного для працівника строкового укладення трудового договору; 2) для кого і в яких випадках встановлювати строковий характер трудового договору.

Відповідно до ст. 4 КЗпП України, законодавство про працю складається з Кодексу законів про працю України та інших актів законодавства України, прийнятих відповідно до нього. Вказана норма, як видається, прямо вимагає у розглядуваному питанні кожного разу, коли окремим актом законодавства встановлюється строковий характер трудового договору, з'ясовувати доцільність такої новели з огляду на загальні принципи ч. 1 ст. 23 КЗпП України.

Підставним видається висновок, що ні в першому, ні в другому аспектах контрактна форма трудового договору з науково-педагогічними працівниками не узгоджуються з нормами КЗпП України, який є більш загальним актом законодавства, що встановлює основні правила регулювання трудових відносин.

Відповідно до ч. 3 ст. 21 КЗпП України, строковий характер трудового договору є істотною особливістю його контрактної форми. Задуманий для покращення правового становища працівника у порівнянні з передбаченим чинним законодавством [1, с. 179-180] контракт для абсолютної більшості науково-педагогічних працівників перетворився на звичайний строковий трудовий договір, в якому угодою сторін встановлюється практично лише його строк, а не всі інші положення, про які йдеться у ч. 3 ст. 21 КЗпП України (права, обов'язки і відповідальність сторін (в тому числі матеріальна), умови матеріального забезпечення і організації праці працівника). Стосовно цих питань просто дублюються положення законодавства.

Згідно з ч. 2 ст. 2 КЗпП України, працівники реалізують право на працю шляхом укладення трудового договору про роботу на підприємстві, в установі, організації або з фізичною особою. Відтак неможливість укласти трудовий договір, що відповідає характеру і природі виконуваної роботи, порушуватиме право на працю, передбачене у ст. 43 Конституції України.

Практично, розширення випадків застосування строкового трудового договору полегшує для власника чи уповноваженого органу припинення трудових відносин з працівниками шляхом його не продовження (зокрема, у такий спосіб маскуються скорочення, коли на вивільнену посаду просто не оголошується конкурс, чим грубо порушуються гарантії при скороченні, передбачені законодавством, що робить трудовий контракт чи звичайний строковий трудовий договір недійсним згідно норми ст. 9 КЗпП України). Однак стосовно науково-педагогічних працівників допускається порушення ще однієї норми Конституції України, закріпленої у ст. 54: «Громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, *моральних і матеріальних інтересів*, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності». Природно припустити, що такими «моральними та матеріальними інтересами» є стабільність трудових відносин з тим навчальним закладом, у якому вся ця творчість переважно і реалізується.

Так вже склалося, що для ефективної реалізації науково-педагогічної творчості у сучасному світі потрібні певні соціальні форми, а саме - університети та інші виші. Зумовлена обмеженням права на працю ізоляція від академічного середовища, спілкування з колегами та студентами призводить до порушення вказаної норми Конституції України [2, с. 64], а також міжнародних зобов'язань держави у цій сфері.

З наведених міркувань можемо дійти наступних висновків:

1. Необхідно підготувати конституційне звернення до Конституційного Суду України про невідповідність Конституції України положень законодавства, що передбачає контрактну форму трудового договору для науково-педагогічних працівників.

2. Науково-педагогічні працівники, котрі працюють на підставі трудового договору, укладеного на невизначений строк, вправі відмовитися від укладення трудового контракту з посиланням на норми ст.ст. 43, 54 Конституції України як норми прямої дії.

1. Трудове право: підручник [для студ.юрид.спец.вищ.навч.закл.] / В.В. Жернаков, С.М. Прилипко, О.М. Ярошенко та ін.; за ред. В.В. Жернакова. Х.: Право, 2012. 496 с.

2. Трудове право України: навчальний посібник /кол. авторів; за ред. В.О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.

Маковій В. П.,
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент
(Одеський державний університет внутрішніх справ)

ТЕМПОРАЛЬНІ ОБМЕЖЕННЯ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРАВІ

Розгляд часу в числі обмежуючих правових конструкцій здійснення суб'єктивного господарського права та виконання суб'єктивного господарського обов'язку наразі є доволі актуальним, що пов'язано з його сутністю як соціально-правовим явищем, пріоритетним покликанням якого є упорядкування господарського обігу, стабілізація господарських правовідносин, забезпечення оперативної реалізації їх змісту. Доля природи часу в господарському праві тісно пов'язана з його сутністю в цивільному праві, а функціональна єдність наведених галузей права створює передумови до розгляду наведеного питання сумісно. До того ж доречно було здійснювати таке дослідження з урахуванням широкого розуміння часу як сукупності господарсько- чи цивільно-правових норм, які регулюють суспільні відносини, пов'язані з використанням темпоральних величин, тобто в якості відповідного господарсько- чи цивільно-правового інституту.

Прийняття та набрання чинності Цивільним кодексом України 2003 року урегулювало низку питань цивільного обороту, в тому числі й щодо місця, сутності, видів, порядку обчислення часу в цивільно-правових відносинах. Найбільш вигідною вирізняльною особливістю цього кодифікованого нормативно-правового акту стало структурування й подача нормативних приписів, які узгоджуються з пандектною системою побудови ЦК України, у тому числі й щодо правової регламентації часу. У зв'язку з цим у ЦК України з'явилися загальні норми про час у цивільному праві (розділ V "Строки та терміни. Позовна давність") та спеціальні в межах відповідних нормативних приписів тих чи інших цивільно-правових інститутів, як-то ст. ст. 334 (право власності), 425 (право інтелектуальної власності), 530 (зобов'язання), 631 (договір), 1200 (зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої смертю потерпілого), 1220 (спадкове право). При цьому наведені норми загальних положень можна диференціювати у свою чергу на універсальні положення про строки (терміни) у цивільному праві (ст. ст. 251-255) та загальні положення про позовну давність (ст. ст. 256-268).

Відповідним чином прийняття та набрання чинності Господарським кодексом України як першого кодифікованого законодавчого акта, що регулює господарські взаємини на теренах нашої держави, у повній мірі пов'язане з попередньою подією, що було відображено у нормативних приписах обох

кодексів. Звісно, це не могло оминати питання врегулювання темпоральних меж реалізації змісту господарських правовідносин.

Навіть побіжний аналіз положень ГК України свідчить про відсутність в ньому наведеної нормативної структурованості та ієрархії з приводу регламентації темпоральних меж здійснення прав та виконання обов'язків у змісті господарських взаємин. Однак, не треба робити поспішні висновки з недолугості їх правового базису, оскільки відповідь на це та на купу інших питань суміжного характеру, де задіяні прямо або опосередковано суб'єкти господарювання, необхідно відшукувати у питомій вазі у цивільно-правовій площині. Саме славнозвісна ст. 9 ЦК України надає можливість поширити субсидіарно нормативно-правові конструкції цивільно-правових інститутів на поміч у цьому питанні господарникам. Відповідну шпаринку у вказаному питанні залишає правозастосувачу і ст. 7 ГК України. Хоча, на думку автора, більш принагідно у даному питанні окреслено співвідношення ЦК України та Кодексу торговельного мореплавства України, зокрема й щодо застосування часових величин у змісті відповідних відносин. Безумовно, таке міркування має право на життя з огляду на виключення, які містяться в тих же положеннях ст. 4 ГК України, яка теж не відрізняється суворою бездоганністю.

Оскільки господарське право є свого роду системою компенсаторних правових конструкцій, які в питомій вазі забезпечують публічно-правову рівновагу приватних та суспільних інтересів, на відміну від цивільного, яке теж відіграє схожу роль, але приматом якої є саме приватний інтерес, то й соціально-правова сутність темпоральних категорій у господарсько-правовому механізмові правового регулювання матиме змішану природу, яка для правового часу не матиме суттєвих розбіжностей.

З наявних міркувань правників-дослідників темпоральних величин в межах публічного та приватного права необхідно зробити наступні висновки. Дійсно, класифікація правового часу надає можливість виокремити конкретну темпоральну величину з огляду на її правове значення, функціональне призначення, місце серед правових категорій, покликаних врегулювати відповідне суспільне відношення. Водночас, необхідно звернути увагу на притаманні загалом всім видам темпоральних величин критерії поділу: джерело встановлення, ступінь самостійності учасників правовідносин у встановленні строків, урахування розподілу змісту правовідносин (прав та обов'язків учасників), правові наслідки впливу (перебігу, настання) тощо.

Разом з тим, мабуть найбільш значимим для правового часу є його розмежування за сферою використання на приватноправовий та публічно-правовий, кожен з яких наділений певними рисами. В границях першого різновиду пройшов становлення цивільно-правовий час, характерною рисою якого є диспозитивність правил встановлення, перебігу, зміни та припинення, у зв'язку з чим надання пріоритету вільному волевиявленню учасників цивільних правовідносин й щодо цього правового інституту.

Публічно-правовий час в свою чергу поділяється на матеріальний, процесуальний, а також процедурний. Господарсько-правовий час відображений у чинному законодавстві як у приватноправовий, так і в публічно-правовий іпостасі,

а тому з урахуванням природи суспільних відносин, до яких він матиме застосування, буде проявлятися його відповідна соціально-правова сутність. Однією з характерних рис обох проявів темпоральних величин за таких обставин є їх диференціація за місцем обмежувальної темпоральної величини у динаміці розвитку суб'єктивного права та відповідного суб'єктивного обов'язку, що прямо або опосередковано відображається у господарських взаєминах й закріплено у ГК України.

Викладене створює передумови до подальших досліджень місця темпоральних величин в механізмі правового регулювання господарських відносин.

Маланій О. Я.,
викладач циклової комісії суспільних дисциплін, юрисконсульт,
кандидат юридичних наук
(Івано-Франківський державний коледж технологій та бізнесу)

ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ (НА ПРИКЛАДІ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ)

Зважаючи на те, що рушійною силою для підвищення економічного розвитку та добробуту суспільства є працездатне населення, держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю.

Міністерство соціальної політики України і Державна служба зайнятості України забезпечують реалізацію державної політики у сфері зайнятості населення та трудової міграції, трудових відносин, соціального захисту.

Для забезпечення стабільного функціонування національного ринку праці Україна перш за все має вирішити проблеми високого рівня безробіття серед молоді, створення нових робочих місць та низького рівня оплати праці.

На кінець 2018 року рівень безробіття в Україні становив 9,1% (1577600) від загальної чисельності економічно активного працездатного населення країни (17296200). Серед областей Західної України найбільший рівень безробіття зафіксовано у Волинській (11,6%), Тернопільській (10,7%), Закарпатській (10,3%), Рівненській (10,2%), Чернівецькій (8,9%) областях. Найнижчі показники безробіття у 2018 році спостерігалися у Львівській (7%) та Івано-Франківській областях (8,3%) [1].

Протягом січня-квітня 2019 року служба зайнятості Івано-Франківської області працевлаштувала 16,9 тисяч безробітних, що на 14,7% більше в порівнянні з аналогічним періодом 2018 року. При цьому 83,3% були працевлаштовані оперативно до надання статусу безробітного. Кількість роботодавців, які співпрацювали з центрами зайнятості області, збільшилася на 4,3%, що сприяло збільшенню кількості вакансій у базі даних служби зайнятості на 16,5% [2].

Безробіття, низький рівень оплати праці та некомфортний клімат для розвитку підприємництва всередині країни сприяє відтоку робочої сили за межі держави. Найбільшими реципієнтами українських робітників є Польща, Росія,

Чехія, Італія, Португалія та Іспанія. Точних даних про кількість українців, які працюють за кордоном немає. За оцінками Держслужби зайнятості цей показник становить 5,5 млн українців. Європейські країни активно заохочують приплив трудових емігрантів з України. Так, у 2016 році Польща видала українцям 1,3 млн запрошень на роботу. Переважна більшість іноземних робітників Польщі є представниками Західної України. Союз підприємців Польщі стверджує, що зростання кількості мігрантів з України принесло польському бюджету майже 2 млрд євро за рік [3].

Грошові перекази від трудових мігрантів через банки йдуть на міжбанківський ринок, що стабілізує курс гривні. Уряду і великому бізнесу це вигідно, тому рішучих кроків щодо подолання трудової міграції влада не здійснює.

В результаті масовий відтік українців на роботу в сусідні країни сприяє зростанню економіки і добробуту цих країн, але при цьому погіршується економічна, демографічна і соціальна ситуація в Україні.

Не менш гострою є проблема міграції молоді. Кожен другий іноземний студент у Польщі – українець. Тільки 2,4% студентів, що навчаються у Польщі планують повернутися в Україну, натомість 36,6% респондентів хочуть залишитися у Польщі назавжди [4].

Адміністративними методами проблему трудової міграції вирішити не вдасться. Під тиском економічних обставин уряду доведеться почати структурні реформи в економіці.

Реалізація Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом почала давати певні позитивні імпульси зростанню зайнятості в Україні, що пов'язано зі створенням нових робочих місць. Так, на Львівщині німецькі компанії Bader і Elektrokontakt GmbH відкрили заводи, що забезпечить роботою 2900 осіб; в м. Коломия Івано-Франківської області німецький холдинг Leonі AG відкрив завод з виробництва електрообладнання для легкових автомобілів на 800 робочих місць, до кінця 2020 р. кількість робочих місць планують збільшити до 5000 [5].

Як бачимо, іноземні інвестори на сьогодні створюють нові робочі місця саме на Західній Україні. Адже цей регіон традиційно характеризується надлишком дешевої і кваліфікованої робочої сили та відносно дешевою (порівняно з країнами ЄС) землею під будівництво нових підприємств й до того ж є найбільш віддаленим від зон російської збройної агресії в Україні.

Створення таких підприємств реально зменшує трудову еміграцію з України, послаблюючи її негативний вплив на вітчизняну економіку. Саме тому це питання повинно знаходитись у зоні постійної уваги органів державної влади України.

1. Державна служба статистики України. Демографічна та соціальна статистика / Ринок праці / Зайнятість та безробіття. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/rp/rp_reg/reg_u/rbn_2018_u.htm

2. Івано-Франківський регіональний центр зайнятості. Аналітична та статистична інформація. URL: <https://ifr.dcz.gov.ua/analitics/67>. https://ifr.dcz.gov.ua/sites/ifr/files/infofiles/1_diyalnist_sluzhby_zaynyatosti_0.pdf

3. Савенко С. Українці на експорт: сьогодні і завтра трудової міграції. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/413402/ukrayintsi-na-eksport-sogodni-i-zavtra-trudovoyi-migratsiyi>.
4. Кулицький С. Проблеми розвитку ринку праці в Україні. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3189:rinok-pratsi-v-ukrajini-2&catid=64&Itemid=376.
5. У Коломиї відкрили німецький завод Leoni, який є найбільшою інвестицією за 25 років. URL: <https://dzerkalo.media/u-kolomiyi-vidkrili-nimetskiy-zavod-leoni-yakiy-ye-naybilshoyu-investitsiyeyu-za-25-rokiv>.

Мелех Л. В.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Клибус І. І.,
здобувач вищої освіти юридичного факультету
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ

Посередництво як спосіб врегулювання правових конфліктів – не нове явище у правовій культурі країн світу, багато його рис, які відомі сучасному праву, сформувалися ще на ранніх етапах виникнення людської цивілізації. Примирні процедури пройшли тривалу еволюцію й по-різному застосовувалися в різних історичних умовах і різними народами, але завжди відігравали значну стабілізуючу роль у суспільстві через зняття приватних і громадських протиріч.

Історії України відомо не один випадок щодо становлення примирної процедури. Так, у Жіхаревській волості (Харківського повіту) попередній вирок суду застерігав сторони, лякаючи їх, що справу буде передано мировому судді, де протягають цілий місяць, посаджать до в'язниці або накладуть великий штраф. В Основ'янській волості (Харківського повіту) судді для спонукання сторін до миру, за поясненням самих суддів, садили як позивача, так і відповідача в арештантську. У Мозолевській волості (Кременчуцького повіту) власне вирoki ухвалювались рідко, бо сторони, побоювались, щоб судді не били їх за завзятість. На додаток до всього, нерідко судді виносили рішення, в яких наказували сторонам закінчити справу мирнолюбно [1].

Як бачимо, в Україні спосіб позасудового вирішення спорів із залученням посередників має історичну традицію, яка спирається в т.ч. на національний менталітет. Українському характеру притаманні такі риси: демократичність, любов до волі, емоційність, прагнення до справедливості, культ родини та жінки, толерантність до оточуючих. Більшість дослідників схиляється до того, що українці за своєю суттю інтроверти, тобто спрямовані на власний психічний світ, на проблеми насамперед власного соціуму. Саме тому в українському суспільстві родина, найближчі родичі мають велику цінність. Важливо зауважити, що інтровертність виявляється в мирнолюбності, несхильності до агресії та насильства, зосередженні на власній внутрішній свободі.

Більше двадцяти років тому в Україні вживаним став термін «медіація» як один з альтернативних способів врегулювання спорів. Саме тоді почали створюватися перші громадські організації, які почали навчати медіаторів, задля впровадження медіації та інших примирних процедур в суспільну практику, вчені та науковці почали здійснювати дослідження проблемних аспектів альтернативних способів врегулювання конфлікту. Лише з 2004 року стали активно проводитись експерименти щодо використання медіації для вирішення правових спорів, що перебувають в судовому провадженні.

На даному етапі впровадження медіації в Україні відбувається створення спеціалізованого законодавства у сфері медіації. Починаючи з 2010 р. українські медіатори заручилися підтримкою парламентарів та зареєстрували у Верховній Раді України десять законопроектів про медіацію. Однак через нестабільну політичну ситуацію, постійні зміни у законодавчій системі закон досі не прийнято. У листопаді 2016 р. Верховна Рада прийняла у першому читанні проект Закону про медіацію № 3665 [2]. У загальних рисах треба зауважити, що законодавство про медіацію повинно мати насамперед інформаційну функцію, стати каталізатором попиту на ці послуги. Саме у законі про медіацію держава має визначити міру своєї присутності в альтернативних способах вирішенні конфліктів – так, щоб не заважати ініціативі громадян і не допускати зловживань, зокрема при проведенні медіації.

Сучасний етап розвитку примирних процедур характеризується низкою особливостей, пов'язаних із науково-технічною революцією, зростанням кількості населення і, як наслідок, ускладненням суспільних відносин. Тому наразі можна виділити такі основні тенденції розвитку медіації:

1. Медіація перетворилась в самостійну професію. Якщо раніше в ролі медіаторів виступали особи, які володіли насамперед високим соціальним статусом і внаслідок цього авторитетом, зазвичай наділені повноваженнями для винесення обов'язкового для сторін рішення, то на сучасному етапі посередниками стають нейтральні особи, завдання яких полягає в тому, щоб сторони, які добровільно беруть участь у процедурі медіації, знайшли взаємоприйнятне рішення, яке б відображало їх інтереси й потреби.

2. Значно розширилася сфера медіації. Зокрема, вона не обмежується певним видом конфліктів, її проведення, по суті, можливе в будь-яких спорах. Як спосіб альтернативного врегулювання спорів медіація може застосовуватись в різних галузях права, насамперед у врегулюванні суперечок, сутність яких регламентується диспозитивними нормами права. Найчастіше сферою дії нормативних актів щодо медіації є цивільне право, сімейне право, фінансове й торгове право, екологічне право, трудове право. Медіація також часто застосовується у вирішенні корпоративних спорів. Останніми роками також спостерігається тенденція застосування медіативних процедур у кримінальному судочинстві, що втілюються в інституті мирових угод.

3. Виникають нові ефективні моделі медіації. Тепер умови врегулювання спору ґрунтуються на інтересах сторін. Переважає прагматичний підхід: більшість дослідників і практиків вважають, що метою примирних процедур є не

справедливість чи матеріальна істина, а доцільність, вигода для сторін спору [3, с. 32].

Досвід використання цього способу в позасудовому порядку підтверджує її високу ефективність для ліквідації правових спорів, так за даними статистики 80% спорів, що перебували в провадженні суду і були передані на медіацію, вирішується без судового розгляду.

Отож, з основних складнощів для тих, хто береться «привносити медіацію» в життя українців, можна виділити наступні: по-перше, недовіра до підходу як такого. Українці все ще дуже не довірливі один до одного. Тому можна припустити, що багато хто буде скептично ставитися до основного параметру медіації – нейтральності посередника і конфіденційності процесу; по-друге, низька культура ведення переговорів (знову-таки відбувається знизького рівня довіри), що зводиться до маніпуляцій і обману як основних інструментів досягнення цілей. Ці інструменти зазвичай заважають у процесі медіації; по-третє, медіація може допомогти зберегти відносини і «зняти» болючі питання, але в умовах переважання короткострокової вигоди над довгостроковими відносинами і репутацією в сучасному українському суспільстві її застосування матиме багато практичних обмежень; по-четверте, найбільшою проблемою є те, що українські медіатори працюють без правового забезпечення своєї діяльності. Стверджувати про те, що термін «медіація» відсутній у законодавстві України не можна. Сьогодні декілька правових актів містить цей термін, серед них: Закон України «Про безоплатну правову допомогу» [4], Концепція розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні, схвалена указом Президента України [5]. Однак жоден із цих нормативних документів не містить основних положень, які б регулювали процес медіації, права і обов'язки сторін та статус медіатора.

Сподіваємось, що найближчим часом буде прийнятий Закон «Про медіацію» і це стане великим кроком на шляху до розвитку інституту медіації в Україні. На сучасному етапі розвитку української держави та права запровадження альтернативних позасудових методів вирішення правових спорів сприятиме зменшенню навантаження на судову систему, значній економії коштів на веденні судового процесу, позитивно вплине на правову культуру та свідомість, пришвидшить вирішення спорів, надасть можливість вимірювати справедливість самотійно, створить можливість зберегти позитивні відносини з контрагентом в майбутньому.

1. Давыденко Д. Л. Интересные факты и цитаты о спорах и их внесудебному регулировании. Третейский суд. Санкт-Петербург. 2005. № 1. С. 157–163.

2. Проект Закону України «Про медіацію» № 3665 від 17.12.2015 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463 (дата звернення: 17.04.2019)

3. Ясиновський І. Г. Історичний аспект розвитку інституту медіації та сучасні тенденції його розвитку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. Вип. 10-2(1). С. 31–33.

4. Про безоплатну правову допомогу : Закон України № 3460-VI від 02.06.2011. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3460-17> (дата звернення: 17.04.2019)

Мокрицька Н. П.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ДО ПИТАННЯ ПОВНОЇ МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКА ЗА ШКОДУ ЗА ПЕРЕВИТРАТИ ПАЛЬНОГО

Відповідно до статті 135-1 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП) працівники несуть матеріальну відповідальність у повному розмірі шкоди, заподіяної з їх вини підприємству, установі, організації, у випадках, коли відповідно до законодавства на працівника покладено повну матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації при виконанні трудових обов’язків. [1]

Згідно до роз’яснень, викладених у пункті 12 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками», така відповідальність може бути покладена, зокрема, за шкоду, заподіяну перевитратою пального на автомобільному транспорті.[2]

Відповідальність за перевитрату пального передбачена ще радянським актом. Так, відповідно до підпункту «в» пункту 14 Постанови ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР «Про підвищення ефективності використання автотранспортних засобів у народному господарстві, посилення боротьби з приписками при перевезенні вантажів автомобільним транспортом та забезпечення цілості паливно-мастильних матеріалів» від 5 серпня 1983 року № 759 за перевитрату палива понад затверджених норм з вини працівників автомобільного транспорту з них утримується 100 відсотків вартості перевитраченого автомобільного палива.[3]

Відповідно до правової позиції, яка міститься у постанові Верховного Суду України від 07 вересня 2016 року у справі №6-1267цс16 суди при вирішенні подібних справ повинні з’ясувати причини перевитрати пального та встановити наявність чи відсутності вини та умисного заподіяння працівником майнової шкоди підприємству, що є обов’язковою складовою відповідальності працівників автомобільного транспорту за перевитрату палива.[4]

Отже відповідальність працівника настає тоді, коли витрати пального здійснювалася понад норми. Такі нормативи затверджені наказом Міністерства транспорту та зв’язку України. [5] З аналізу цього акту вбачається, що роботодавець повинен з врахуванням чинників в ньому визначених прийняти наказ про норми перевитрат, з якими обов’язково повинен бути ознайомлений працівник.

Разом з тим Херсонський апеляційний суд у судовій справі № 654/2344/17 від 04 грудня 2018 року дійшов висновку, що не можна визнавати винним працівника в умисному перевитраті пального на основі лише підписаних ним подорожніх листів, які визначають маршрут подорожі, з результатами звітів про паливо. [6] В сукупності потрібно також враховувати такі обставини як строк експлуатації автомобіля, належний стан паливної системи автомобіля, її технічну характеристику.[7] Проте, подорожні листи є важливим доказом заподіяння шкоди, що неодноразово знаходило своє відображення в судовій практиці. Наприклад, як встановлено апеляційним судом у справі № 712/10094/17 від 27 лютого 2018 року за подорожнім листом №687098 від 14.10.2016 відповідач допустив перевитрату пального на суму 4243,95 грн та перевищив розрахункової заправки баків автомобіля на суму 1785,87 грн. [8] При цьому днем виявлення такої шкоди, у цій справі було визначено місцевим судом дату складання роботодавцем звітів, які проводились роботодавцем по кожному такому листу після завершення працівником рейсу та здачі ним подорожніх листів. [9]

Варто також зазначити, що за таких умов між працівником та підприємством немає договору про взяття на себе працівником повної матеріальної відповідальності за незабезпечення цілості майна та інших цінностей, переданих йому для зберігання або для інших цілей. Це зумовлено тією обставиною, що водій не належить до категорій працівників, з якими може бути укладено такий договір.[10]

З огляду на вищевикладене зазначимо, що працівники-водії несуть повну матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну перевитратою пального на автомобільному транспорті на підставі ч.6.ст. 134 КЗпП, оскільки таке положення передбачене окремим законодавчим актом ще радянської доби. З аналізу судової практики вбачається, що умисел у діях працівника є визначальною складовою такого трудового правопорушення. При цьому факт заподіяння матеріальної шкоди встановлюється подорожніми листами, які фіксують маршрут лише у сукупності з іншими доказами, які можуть впливати на перевитрату пального понад затверджені норми. (наявність та вивчення змісту локальної документації та її ознайомлення з працівником; строк експлуатації автомобіля, належний стан паливної системи автомобіля, її технічна характеристика тощо).

1. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 02.05.2019)

2. Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками : постанова Пленуму Верховного Суду України від 29 грудня 1992 р. № 14. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-92?lang=ru> (дата звернення: 02.05.2019)

3. Про підвищення ефективності використання автотранспортних засобів у народному господарстві, посилення боротьби з приписками при перевезенні вантажів автомобільним транспортом та забезпечення цілості паливно-мастильних матеріалів : Постанова ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР від 5 серпня 1983 р. № 759. URL : http://www.reestrnpa.gov.ua/REESTR/RNAweb.nsf/wpage/doc_card?OpenDocument&ID=E509D74111A3C2A4C22577C2004AC4D6 (дата звернення: 02.05.2019)

4. Судова справа № 6-1267цс16 від 07 вересня 2016 р. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/61260188> (дата звернення: 02.05.2019)

5. Про затвердження Норм витрат палива і мастильних матеріалів на автомобільному транспорті» :наказ Міністерства транспорту та зв'язку України від 10 лютого 1998 р. №43. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0043361-98> (дата звернення: 02.05.2019)
6. Судова справа № 654/2344/17 від 04 грудня 2018 р. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78367743>(дата звернення: 02.05.2019)
7. Судова справа № 564/1510/17 від 20 червня 2018 р. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74803132>(дата звернення: 02.05.2019)
8. Судова справа № 712/10094/17 від 27 лютого 2018 р. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72508766> (дата звернення: 02.05.2019)
9. Судова справа № 712/10094/17 від 27 листопада 2017 р. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/70668443> (дата звернення: 02.05.2019)
10. Про затвердження переліку посад і робіт, які заміщуються або виконуються працівниками, з якими підприємством, установою, організацією можуть укладатися договори про повну матеріальну відповідальність за незабезпечення збереження цінностей, переданих їм на зберігання, обробку, продаж (відпуск), перевезення або застосування в процесі виробництва : постанова Держакомпраці і соціальних питань Ради Міністрів СРСР № 447/24 від 28 грудня 1977 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0447400-77> (дата звернення: 02.05.2019)

Парасюк В. М.,
доцент кафедри цивільного права та процесу,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Катрук Я. І.,
курсант факультету № 3
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПОПЕРЕДНІЙ ДОГОВІР ОРЕНДИ НЕРУХОМОГО МАЙНА: ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Одним із найважливіших принципів, на якому ґрунтуються договірні відносини контрагентів, є принцип свободи договору закріплений у ЦК України [1]. Стаття 3 ЦК України встановлює зазначений принцип, а стаття 627 ЦК України визначає зміст цього принципу, відповідно до якого сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента тощо. Науковцями наголошується, що «закріплення свободи договору на рівні основних засад цивільного законодавства не тільки засвідчує значимість цього принципу, а й підкреслює відновлення приватноправових начал у договірних відносинах» [2, с. 14]. Саме тому в ЦК України міститься багато правових норм, які застосовуються при укладенні господарських договорів і це в свою чергу дозволяє сторонам регулювати відносини між ними на власний розсуд.

Одним із договорів, укладення якого є досить поширеним у цивільному господарському обігу та який викликає багато запитань у правозастосовній практиці, є попередній договір, зміст якого визначається лише однією із усіх можливих статей в ЦК України, а також зазначений в такій же кількості і у ГК України. При цьому визначається, що відносини стосовно укладення попередніх

договорів регулюються ЦК України з урахуванням особливостей, передбачених ГК України.

Оскільки на практиці виникають спори про визнання недійсними попередніх договорів, розірвання попередніх договорів, зобов'язання укласти основний договір тощо, це свідчить про низку прогалин у чинному законодавстві, а також визначає актуальність дослідження окремих правових питань регулювання попередніх договорів.

Правовий аналіз ст. 635 ЦК України і ст. 182 ГК України, які регулюють попередній договір, дає підстави визначити таке: ні ЦК України, ні ГК України не містять виключного переліку договорів, щодо яких можна укладати попередній договір. Отже, це питання внаслідок диспозитивного методу регулювання правовідносин у цій сфері може бути врегульовано волею сторін, які можуть обрати такий інструмент оформлення відносин ще до укладення ними основного договору, як укладення попереднього договору, якщо в цьому є їхній інтерес і потреба.

Як зазначається вченими, «у силу попереднього договору сторони не мають права вимагати реального виконання зобов'язання, що випливатиме з основного договору (передати майно, виконати роботу, сплатити гроші тощо)» [3, с. 370].

Під час укладення сторонами попереднього договору важливим є питання форми договору. Твердження, що «попередній договір має укладатися в письмовій формі, а якщо основний договір потребує нотаріального посвідчення, то й попередній повинен бути укладений у такий формі», є спірним, хоча підтримане юридичною практикою [4, с. 329]. Є й інші правові погляди із цього питання. Так, науковці вказують, що «стаття не містить вимоги про обов'язкове нотаріальне посвідчення попереднього договору, якщо основний договір підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню. Незважаючи на відсутність прямого припису закону в судовій практиці та науковій доктрині, необхідність нотаріального посвідчення попереднього договору часто пов'язують з вимогою закону про обов'язкове нотаріальне посвідчення основного договору» [5, с. 624].

Юридична практика керується таким самим правилом, відповідно до якого якщо основний договір укладається в письмовій формі й нотаріально посвідчується, то попередній договір також укладається в письмовій формі й нотаріально посвідчується. Така позиція відображається й у рішеннях судів, відповідно, вказується про застосування правових наслідків, передбачених ст. 220 ЦК України, у разі недодержання вимоги закону про нотаріальне посвідчення договору [6]. Особливо це стосується договорів предметом яких є нерухомість (договір оренди нерухомого майна строком більше ніж 3 роки) [5].

У ГК України не міститься спеціальних норм щодо форми попереднього договору, а указується лише на те, що до його укладення не застосовується загальний порядок укладення господарських договорів [7]. Думається, що нотаріальному посвідченню підлягає попередній договір, якщо така вимога встановлена для основного договору, на прикладі договору оренди нерухомості на строк 3 й більше років.

Дослідження правових наслідків у випадку, коли сторони не укладають основного договору, можна зробити виходячи з норм цивільного та

господарського законодавства, а також із численних судових рішень. Оскільки законодавство, що регулює попередній договір міститься лише у двох статтях, судова практика заповнює ті прогалини, які не врегульовано законодавством.

Можна стверджувати, що є декілька варіантів поведінки сторін, яку можна спланувати за цими статтями, що і є недоліком одноманітного регулювання та застосування таких договорів. Юридична проблема попереднього договору оренди нерухомого майна характеризується моментом його укладення й дійсності. Оскільки законодавство встановлює, що договір оренди нерухомого майна вважається укладеним із моменту його нотаріального посвідчення, але судові органи зазначають, що договір оренди нерухомого майна до державної реєстрації речових прав є дійсним, то цей договір набирає ознак попереднього договору, оскільки в ньому визначені всі істотні умови, і проблема полягає лише в моменті набуття ним чинності.

Державна реєстрація правочину щодо нерухомого майна – це юридичний акт визнання й підтвердження державою виникнення, обмеження (обтяження), переходу чи припинення прав на нерухоме майно за правочином відповідно до ЦК України [8]. Основна мета реєстрації правочину полягає в тому, щоб публічно довести, що договір мав місце [9]. Державна реєстрація права – наслідок виконання правочину, фіксація прав на нерухоме майно з боку держави. Вона на нерухоме майно не вирішує всіх проблем під час правозастосування відповідних норм законодавства. Також виникає питання щодо правового статусу нерухомого майна в період із нотаріального посвідчення договору оренди нерухомого майна до державної реєстрації речового права на нерухоме майно, адже такий проміжок часу може бути тривалий.

У відносинах сторін щодо укладення та виконання попереднього договору оренди нерухомого майна визначеності може надати закріплення прямої вказівки в ст. 635 ЦК України і ст. 182 ГК України норми, що, якщо основний договір укладається в письмовій формі і потребує нотаріального посвідчення (державної реєстрації), попередній договір також повинен бути нотаріально посвідчений (зарєєстрований).

Необхідно встановити в ст. 182 ГК України, що вартість нерухомого майна з урахуванням її індексації не є істотною умовою попереднього договору оренди нерухомого майна.

Отже, можна зробити висновок, що попередній договір вважається укладеним, коли сторони в належній формі досягли згоди з наступних умов:

- умови про предмет попереднього договору;
- умови про строк (термін) укладення основного договору;
- умови про предмет основного договору.

Питання щодо форми попереднього договору є досить суперечливими. Враховуючи те, що приведенням договору у належну форму завершується переддоговірний процес і саме з цього моменту він юридично пов'язує сторони взаємними правами та обов'язками, однозначне вирішення питання щодо форми попереднього договору є вкрай важливим. Адже, пов'язані ці питання з укладенням попереднього договору й основного договору, внаслідок

неоднозначної правозастосовної та правореалізаційної практики в подальшому потребують обґрунтованого й наукового дослідження.

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40. Ст. 356.
2. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 5-те вид., перероб. і допов. / за ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнєцової, В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2013. Т.1. 832 с.
3. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України. К: Юрінком Інтер, 2012. 776с.
4. Договірне право України. Загальна частина : навч. посіб. за ред. О.В. Дзери. К. : Юрінком Інтер, 2008. 896 с.
5. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, М-ва юстиції, науковців, фахівців). Т.7: Загальні положення про зобов'язання та договір Харків: ФОП Лисяк Л.С., 2012 736 с.
6. Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України: Лист Вищого господарського суду від 07.04.2008 № 01-8/211 URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_211600-08. (дата звернення: 01.05.2019)
7. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18–22. Ст.144.
8. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 № 9 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09>. (дата звернення: 01.05.2019)
9. Практика розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Узагальнення Верховного Суду України від 24.11.2008 URL: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/63>. (дата звернення: 01.05.2019)

Парасюк В. М.,

доцент кафедри цивільного права та процесу,
кандидат юридичних наук, доцент

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Хиль Я. І.,

курсант факультету № 3

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ДЕРЖАВА ТА ЇЇ ОРГАНИ ЯК УЧАСНИКИ СФЕРИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Актуальність цієї наукової розвідки зумовлена тим, що держава як учасник господарювання наділена особливим статусом. Держава забезпечує основні права і обов'язки суб'єктів господарювання та визначає відповідальність за правопорушення.

Держава виконує функцію організації господарського життя суспільства, шляхом управління державною і комунальною власністю від імені народу. Держава організовує господарську політику та приймає економічну стратегію, яка спрямована на виконання комплексу економічних завдань. Основними напрямки

забезпечення державою права на господарювання є такі: спрощення порядку створення, реєстрації та ліквідації суб'єктів підприємницької діяльності, скорочення переліку видів підприємницької діяльності, що підлягають ліцензуванню та патентуванню, вимагають одержання сертифікатів, – лімітування перевірок і контролю за діяльністю суб'єктів господарювання, скорочення перевірок; спрощена система митного оформлення вантажів тощо [1. с. 65].

Визначаючи особливості правової діяльності держави слід звернути увагу на те, що відповідно до ч. 1 ст. 8 Господарського кодексу України (далі – ГК України), держава, органи державної влади та органи місцевого самоврядування не є суб'єктами господарювання. В ст. 2 цього ж кодексу зазначається, що учасниками відносин у сфері господарювання є суб'єкти господарювання, споживачі, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності [2].

З цієї статті випливає, що органи наділені організаційно-господарською компетенцією можуть брати участь у господарських відносинах у зв'язку з чим можуть виступати, як учасник господарських відносин. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, – це органи, які мають повноваження щодо управління державною і комунальною власністю, що використовується у господарській діяльності, правового регулювання та контролю господарської діяльності. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування здійснюють свою господарську компетенцію у зв'язку з здійсненням державної функції керівництва економікою.

Згідно з ч. 2. ст. 8 ГК України держава, органи державної влади та органів місцевого самоврядування приймають різного роду рішення: фінансового, адміністративного чи управлінського характеру стосовно господарських відносин, в межах своєї компетенції. Таким чином держава реалізує одну із форм державного керівництва економіки – управління. Згідно ч. 3 цієї ж статті господарська компетенція реалізується від імені відповідної державної чи комунальної установи [2].

Господарську правосуб'єктність держави можна розглянути у таких двох напрямках, а саме: це діяльність безпосередній та опосередкований. Безпосередня участь держави відповідних органів державної влади та місцевого самоврядування. У відповідності до ст. 4 Закону України «Про управління об'єктами державної власності» від 21.09.2006 № 185-V суб'єктами управління об'єктами державної власності виступають: Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади, Фонд державного майна, органи, що забезпечують діяльність Президента України, Верховної Ради України, Кабінету міністрів та інші органи [3].

Опосередкована участь держави в господарській діяльності передбачає визначене коло суб'єктів, що можуть виступати від імені держави. До таких утворень відносять державні і комунальні установи, правовий статус яких визначається розділом II «Суб'єкти господарювання» ГК України.

Отож, проаналізувавши норми ГК України та регулятивного законодавства можна визначити господарську компетенцію держави. Держава виступає, як особливий учасник господарських відносин. Вона забезпечує створення економічної політики та стратегії в господарській діяльності. Забезпечує права і обов'язки учасників господарських відносин. Тим не менше існують свої особливості набуття господарської компетенції державою. Держава не може самостійно виступати суб'єктом господарювання. Держава набуває господарської компетенції лише за умов виконання функцій управління або в межах закону. Держава управляє державною і комунальною власною на підставах і в межах закону. Таким чином встановлюється особливе місце держави та її органів в господарських відносинах.

1. Смолин Г.В. Господарське право України. Загальна частина: навчальний посібник. Львів 2008. 467 с.

2. Господарський Кодекс України: Закон України від 16.01.2003 №436-4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

3. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 №46. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16>.

Попович Т. Г.,
в. о. ученого секретаря
*(Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України)*

ЗНАЧЕННЯ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ДЛЯ ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ В УМОВАХ РЕГІОНАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

На сьогодні стандартизація як один із проявів суспільно-економічної формації впливає на розвиток і стан господарюючих суб'єктів. Розвиток суспільства, високі темпи науково-технічного прогресу, масштабні економічні та соціальні завдання зумовлюють зростання ролі стандартизації. Основними факторами, які безпосередньо впливають на подальший розвиток національної стандартизації, є багатовекторна зовнішня політика, яка спрямована на інтеграцію України в Європейський союз, членство у Світовій організації торгівлі, співробітництво з іншими країнами світу. Внутрішня політика України покликана сприяти підйому й економічному розвитку національного виробника, захисту прав українських громадян на споживання продукції безпечної для життя та здоров'я людини, а також охороні довкілля. Подальший розвиток національної стандартизації визначається стратегічним курсом України на інтеграцію до світової економіки.

Господарська діяльність, що є предметом регулювання з допомогою стандартизації та характеризується як суспільно-корисна діяльність суб'єктів господарювання щодо виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою їх реалізації як за плату, так і без, ґрунтується на поєднанні приватних і публічних інтересів, здійснюється професійно на основі органічного поєднання

державного регулювання (з метою соціального спрямування економіки) та саморегулювання (з метою задоволення інтересів суб'єкта господарської діяльності). Стандартизація для господарських відносин виступає як метод регулювання науково-технічного рівня суб'єктів та його впливу на суспільство та довкілля, як спосіб ведення (вид) господарської діяльності та як засіб організації суспільного господарства. Стандартизація в господарському праві має свою специфічну конструкцію та єдині принципи для застосування усіх вимог стандартизації, оскільки вони забезпечують усі сфери господарської діяльності, встановлюючи рівні вимоги для виготовлення окремих типів чи видів товарів та надання послуг, забезпечуючи свободу підприємницької діяльності та обмежуючи її у разі, якщо господарська діяльність створює загрозу життю та здоров'ю громадян, довкіл्लю чи національній безпеці.

При регулюванні господарської діяльності з допомогою стандартизації слід говорити про застосування дозвільного типу регулювання щодо принципу свободи діяльності господарюючих суб'єктів, а імперативного – при випуску продукції чи наданні послуг лише у межах таких вимог.

Стандартизація надає додаткових гарантій учасникам господарських відносин і допомагає реалізовувати свої правомочності. Виконуючи одну із своїх функцій (випереджувальну), вона дозволяє науковцям (в основному, юристам) на основі нових знань і вмінь у прикладних науках (виникнення нових технологій, продуктів, продукції) створювати нові нормативно-технічні документи або вдосконалювати вже існуючі. Стандартизація при реалізації правомочностей суб'єктами господарських відносин виступає основним засобом регулювання, оскільки є нормою для застосування, критерієм оцінки відповідності та способом охорони прав. При виникненні охоронних правовідносин стандартизація дозволяє сформулювати (визначити) два склади господарських правопорушень: 1) недотримання (антагоніст дотримання, тобто необхідність точно, без відхилень виконувати, здійснювати що-небудь обіцяне, загадане, необхідне тощо; йдеться про імперативність дотримання вимог нормативно-технічних документів із стандартизації, а будь-яке порушення чи невиконання однієї з таких вимог спричиняє недотримання); 2) невиконання (нездійснення чого-небудь, тобто йдеться про диспозитивність, свободу вибору та наявність варіантів поведінки при виконанні вимог нормативно-технічних документів із стандартизації). Невиконання чи недотримання вимог нормативно-технічних документів із стандартизації однаково спричиняють негативні наслідки, а можливість розрізняти ці два поняття лише дає змогу визначитися з набором інструментів, за допомогою яких буде доведено (чи ні) необхідність застосування юридичної відповідальності. Так само від характеру вимог нормативно-технічних документів із стандартизації (добровільність чи обов'язковість) залежить доказова база, що дозволяє довести наявність (відсутність) причинно-наслідкових зв'язків при застосуванні процедур юридичної відповідальності.

Подібна модель сформульована і функціонує на міжнародному рівні та застосовується в окремих країнах, засновується на основній меті ведення господарської діяльності: досягнення економічних і соціальних результатів при виготовленні та/чи реалізації продукції, виконанні робіт та/чи наданні послуг

вартісного характеру, що мають цінову визначеність. У той же час безпекова складова, що базується на двох «китах» (інтереси споживача та якість) є протиположною, яка збалансовує діяльність господарюючих суб'єктів. Україна, що є членом СОТ та знаходиться на шляху до вступу в ЄС, має допомогти своїм господарюючим суб'єктам та зосередитися на зміні принципових засад функціонування стандартизації: застосування стандартів міжнародних організацій замість старої «гостівської» системи; широке застосування принципу добровільності в технічній сфері, але жорстке застосування обов'язковості у безпековій; уніфікація понятійно-змістовного апарату національного законодавства.

Романцова С. В.,

викладач кафедри кримінально-правових дисциплін,

кандидат юридичних наук

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПЛАНУВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

Сучасні економічні злочини характеризуються складними та витонченими способами і методами їх скоєння, тому однією із головних проблем залишається підвищення професіоналізму й авторитету слідчих підрозділів. Її вирішення полягає у забезпеченні слідчих підрозділів висококваліфікованими кадрами, які мають відповідати вимогам сьогодення і бути спроможними на професійному рівні виконувати завдання з розслідування злочинів з метою захисту економіки від злочинних посягань.

Розслідувати злочини у сфері економіки досить складно. Злочини, вчинені у сфері економічної діяльності, дуже різноманітні. Тому єдиної методики їх розслідування нема. Однак подібність за низкою ознак, істотних з погляду методики розслідування, дозволяє розглядати їх усіх як криміналістично однорідну групу злочинів. В основі планування розслідування економічних злочинів - злочинні технології збагачення, що означає вчинення організованими групами комплексів взаємопов'язаних злочинів з використанням легальних форм господарської діяльності, та використання підприємства як засобу злочину.

Основні риси злочинності у сфері економіки, на думку О. Г. Кальмана, полягають у тому, що: 1) вони вчинюються у сфері легальної і нелегальної господарської діяльності; 2) суб'єктами цих злочинів можуть бути і підприємці, й інші особи, які сприяють виконанню господарської діяльності; 3) вони завдають економічної, політичної, моральної шкоди суспільству і державі; 4) спрямовані на одержання економічної вигоди; 5) вчинюються тільки навмисно; 6) можуть здійснюватися різноманітними засобами передбаченими чинним кримінальним законодавством [1, с. 36].

Злочини в сфері економіки мають здебільшого латентний характер, що зумовлює необхідність застосування можливостей оперативних підрозділів з використання їхніх сил, засобів і методів [2, с. 265].

Необхідність криміналістичного забезпечення розслідування окремих видів злочинів (економічних) завжди було і є одним із пріоритетних напрямів розвитку науки криміналістики. Це обумовлено тим, що саме у криміналістичній методиці, як в особливому розділі цієї науки, аналізується накопичений досвід слідства, відшукуються найефективніші прийоми та методи ведення розслідування певних категорій кримінальних проваджень. Розроблені наукою криміналістичні рекомендації стають найважливішим інструментарієм слідчого - своєрідним алгоритмом дій у типових слідчих ситуаціях на основі складеного плану [3, с. 5].

План - (від лат. ріапиш - площина), попередньо намічений порядок послідовності виконання програми шляхом здійснення роботи, проведення заходів [4, с. 1021]. Планувати - вносити до плану якісь роботи, передбачити налагодження чогось [5, с. 788].

План розслідування у кримінальному провадженні має бути ретельно продуманий. Намічені планом слідчі (розшукові) дії повинні відображати тактичний задум слідчого, внутрішню логіку слідства. Це означає, що план має передбачати найраціональніше поєднання і послідовність слідчих (розшукових) дій зі встановлення і перевірки доказів. Звичайно, відразу і на увесь період слідства запланувати таку систему дій неможливо, оскільки не можна заздалегідь передбачити, які відомості будуть отримані під час проведення слідчих (розшукових) дій. Така система дій досягається у плануванні слідства на окремих етапах розслідування і у міру отримання інформації про подію, що розслідується. Залежно від цього розрізняють планування на початковому етапі розслідування та подальше планування.

У практичній діяльності прийнято розрізняти: планування розслідування у кримінальному провадженні та планування окремих слідчих (розшукових) дій.

Кожен вид планування розслідування економічних злочинів специфічний. Окрім того, є деякі загальні положення, якими потрібно керуватися, складаючи план розслідування економічного злочину. Ці положення називаються принципами планування розслідування і включають індивідуальність, динамічність, реальність та конкретність.

Слушним є виокремлені В.Л.Ортинським основні напрями організації планування досудового розслідування злочинів у сфері економіки:

- вивчення, опрацювання та систематизація всього обсягу інформації, що є в розпорядженні у слідчого, зокрема і відомостей, що не належать до процесуальних і мають слідчо-орієнтовний характер;
- визначення тактичних та стратегічних цілей розслідування на кожний період висунення нових версій, включаючи коректування попередньо висунутих версій;
- визначення слідчих (розшукових) дій, організаційних заходів та матеріальних витрат слідчого щодо отримання, дослідження та закріплення доказової інформації із урахуванням особистості злочинця, його посади та особливостей протидії, що здійснюється зацікавленими особами;

- визначення можливостей осіб та органів, що взаємодіють зі слідчим щодо отримання, дослідження і закріплення доказової інформації, а також подолання актів протидії розслідуванню та побудова на основі цього дієвої та ефективної моделі взаємодії;

- визначення видів та послідовності слідчих (розшукових) дій, застосування тактичних комбінацій та інших заходів, на підставі динамічно змінюваної слідчої ситуації, та закріплення їх у відповідних процесуальних актах;

- створення організаційної слідчо-оперативної моделі забезпечення безпеки учасників кримінального провадження[6].

Планування розслідування економічних злочинів дає змогу: надати діяльності, що планується, цілеспрямованого характеру, зосередити увагу на найважливіших проблемах; своєчасно вирішити найактуальніші завдання; визначити шляхи і засоби досягнення поставленої мети; підвищити ефективність використання сил і засобів; оптимізувати взаємодію; раціоналізувати використання робочого часу; забезпечити ефективний контроль.

Планування розслідування економічних злочинів - багатоетапний процес, у якому можна виокремити низку загальних структурних елементів. До них належать одержання вихідних даних, визначення завдань розслідування, сукупності слідчих (розшукових) дій (обов'язкове планування щодо проведення ревізій фінансово-господарської діяльності та відповідних експертиз), необхідних для їх вирішення, встановлення черговості, термінів та виконавців намічених дій та заходів, оформлення плану розслідування.

Під час планування розслідування, а саме на його попередній стадії, особливе місце відведено прогнозуванню на основі інформаційного забезпечення. Його основною функцією є розкриття тенденції руху економічної злочинності, виявлення основних ознак злочинів та правильне визначення послідовності та вид слідчих (розшукових) дій.

1. Кальман О. Г. Злочинність у сфері економіки України: теоретичні та прикладні проблеми попередження: дис. на здобуття наук, ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.08 "Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право". Харків, Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, 2004. 480 с.

2. Орлов Ю. Ю. Поняття та елементи організації оперативно-розшукової діяльності. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2006. № 5. С.264-271.

3. Алексеева О. О. Розслідування окремих видів злочинів: навч. посіб. 2-ге вид. перероб. та доп. / О. О. Алексеев, В. В. Веселовський, В. В. Пясецький. К.: Центр навчальної літератури, 2014. 320 с.

4. Советский энциклопедический словарь / гол. ред. М. Прохоров. - 4-е изд. М.: Сов. энциклопедия, 1989. 1632 с.

5. Словник української мови / В. Німчук та ін. / відп. ред. В. В. Жаворонок. К.: ВЦ "Просвіта", 2012. 1320 с.

6. Ортинський В. Л. Особливості планування розслідування злочинів у сфері економіки. URL: science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/mar/9939/8611.pdf (дата звернення: 01.05.2019)

Руданецька О. С.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДРЯДУ НА КАПІТАЛЬНЕ БУДІВНИЦТВО

Капітальне будівництво в економіці країни, безумовно, є вельми вагомим. Це і будівництво нових об'єктів, і розширення, реконструкція та перепрофілювання уже наявних, а також виконання пов'язаних із цим робіт. Відносини у цій сфері зазвичай регулює договір підряду на капітальне будівництво.

На думку Н. С. Кузнєцової, основним предметом договору будівельного підряду є завершений об'єкт чи закінчені будівельні роботи на замовлення замовника, які відповідають проектно-кошторисній документації, тобто результат будівельних робіт, а не процес виконання робіт чи діяльність підрядника щодо створення об'єкта та його здачі. Відповідно до предмета, договір будівельного підряду може розглядатися як універсальний договір, адже підряднику можуть доручатися будь-які роботи щодо будівництва об'єкта чи інші будівельні роботи, які пов'язані з об'єктом [1, с. 415].

Цю позицію підтримує і О. М. Вінник, який також вважає, що відповідно до предмета договір підряду на капітальне будівництво є універсальним, який має бути укладеним на нове будівництво, всі види реновації (реконструкцію, розширення, технічне переозброєння, перепрофілювання об'єктів, капітальний ремонт), консервацію об'єктів, виконання окремих комплексів будівельних (монтажних, спеціальних та інших) робіт, які пов'язані з будівництвом об'єкта (оздоблювання, опоряджування, земляні роботи тощо), та може передбачати доручення підряднику обов'язку щодо виконання (у повному обсязі чи частково) певних робіт, зокрема проектно-дослідних, поставки обладнання, пусконаладжувальних тощо [2, с. 526].

Натомість М. С. Біленко наголошує, що предметом договору будівельного підряду є не тільки результат будівельних робіт, а й виконання підрядником будівельних та інших робіт подальшим переданням результатів замовникові. За словами дослідника, робота та її результат тісно пов'язані між собою, що уможлиблює їхній розгляд як єдиного предмета договору будівельного підряду: будь-яка виконувана робота передбачає певний результат, а результат недосяжний без проведення робіт, хоча переважно ці поняття відокремлені в часовому аспекті в договорі будівельного підряду (спочатку – робота, а потім її результат) [3, с. 193-194].

Думку про єдність робіт та їх результату доповнює слушне твердження В. Олюхи, який предмет договору підряду розглядає дещо комплексніше: предметом договору підряду на капітальне будівництво є цілеспрямована діяльність підрядника щодо виконання будівельних, а також робіт, пов'язаних з ними, обумовлений договором результат таких робіт та передача об'єкта

замовнику з подальшими обумовленими діями замовника – прийняття результатів й оплата виконаних робіт [4, с. 58].

Закономірність такого доповнення щодо розуміння предмета договору обумовлює ГК України. Зокрема, в ч. 1 ст. 320 ГК закріплено право замовника на перевірку виконання і якості проведених будівельних робіт та якості використаних матеріалів. Більше того, ця стаття, а також пп. 28 і 29 Загальних умов закріплюють за замовником право на здійснення контролю й технічного нагляду за відповідністю виконаних робіт обсягу, вартості і якості, визначених проектами і кошторисами та, відповідно, обов'язок за підрядником щодо забезпечення здійснення технічного нагляду впродовж усього періоду проведення обумовлених договором робіт. Тобто оскільки вказані вище норми регламентують права й обов'язки сторін договору в процесі виконання робіт, а не тільки під час прийняття результатів, відповідно, процес виконання робіт та порядок прийняття їхніх результатів замовником також можна розглядати як предмет договору підряду на капітальне будівництво.

Отож предметом договору підряду на капітальне будівництво є цілеспрямована діяльність підрядника щодо виконання будівельних робіт (а також робіт, пов'язаних з ними) відповідно до проектно-кошторисної документації за замовленням замовника, яка спрямована на обумовлений договором результат таких робіт (завершене будівництво об'єкта або закінчення робіт, пов'язаних з будівництвом), а також передачу об'єкта замовнику з подальшими прийняттям результатів та оплатою виконаних робіт.

-
1. Договірне право України. Особлива частина : навч. посіб. / за ред. О.В. Дзери. К. : Юрінком Інтер, 2009. 415 с.
 2. Господарський кодекс України: науково-практичний коментар / кол. авт.: О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина та ін. К. : Юрінком Інтер, 2008. 526 с.
 3. Договори з виконання робіт в цивільному праві України: проблеми теорії і практики: монографія / за заг. ред.: А.Б. Гриняка. К.: НДІ приватного права і підприємництва ім. акад. Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2015. 194 с.
 4. Олюха Віталій. Предмет договору підряду на капітальне будівництво. *Підприємництво, господарство і право*. 2013. № 7. С. 58-67.

Семенюк І. Я.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОКРЕМІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

На сьогоднішній день суттєво збільшилася кількість корпоративних спорів, які пов'язані з рейдерським захопленням бізнесу, спорів між суб'єктами господарювання. Дані категорії судових спорів на законодавчому рівні до кінця залишаються неврегульованими, що пояснюється колізійними моментами національного права.

Судовий захист прав та охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання займає особливе місце серед різних форм захисту. З одного боку - високий рівень ризиків при здійсненні господарської діяльності, з іншого - наявність у судових органів великого об'єму повноважень в реалізації такого захисту, зокрема і в забезпеченні виконання судового рішення по справі.

Основоположним нормативно-правовим актом в галузі господарської діяльності є Господарський кодекс України [1], який закріпив основоположні гарантії та способи захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання. Господарський процесуальний кодекс України [2], в свою чергу, закріпив механізм розгляду позову, заяви або скарги з вимогою про відновлення порушеного/оспорованого права.

Варто зазначити те, що аналіз норм чинного законодавства свідчить про відсутність чіткого концептуального підходу як щодо розмежування прав і законних інтересів, так і щодо використання даних термінів стосовно захисту прав та охоронюваних законом інтересів суб'єкта.

Саме поняття «інтерес, що охороняється законом» у своєму рішенні роз'яснив Конституційний суд України, за яким таке поняття варто розуміти як «прагнення до користування конкретним матеріальним і/або нематеріальним благом, як обумовлене загальним змістом об'єктивного і прямо не опосередкований в суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, який є самостійним об'єктом правового захисту та інших способів правової охорони з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб, що не суперечать конституції і законам України, суспільним інтересам, справедливості, сумлінності, розумності та іншим загально правовим основам [3].

Праву на судовий захист відповідає обов'язок держави створити об'єктивну систему правосуддя, яка без жодних сумнівів у її діях вирішить складні, різноманітні та численні судові спори, без порушення судової компетенції, забезпечить кваліфіковане судочинство. Необхідність правил, що визначають повноваження кожного органу правосуддя, не викликає сумнівів, і дотримання цих правил дійсно є гарантією повноцінного судового захисту.

На сьогоднішній день в Україні функціонують формально незалежні один від одного гілки судової влади. У даних умовах при вирішенні питання про захист права та охоронюваного законом інтересу суб'єкта господарювання виникає проблема вибору як між позасудовим і судовим варіантами захисту, так і проблема вибору компетентного судового органу, який розглядатиме спір.

На основі проведеного аналізу пропонується під модернізацією законодавства про судовий захист прав та охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання розуміти сукупність заходів, направлених на підвищення ефективності норм права про судовий захист. Метою судової реформи є підвищення ефективності матеріальних і процесуальних норм права у даній сфері. В якості висновків даних тез, можна наголосити на необхідності взаємозв'язку процесу правотворчості і правореалізації для забезпечення ефективності норм права.

1. Господарський кодекс України: Кодекс від 16.01.2003. № 436-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. (дата звернення: 02.05.2019)

2. Господарський процесуальний кодекс України: Кодекс від 06.11.1991. № 1798-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>. (дата звернення: 02.05.2019)

3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес): Рішення Конституційного Суду України від 01.12.2004. № № 18-рп/2004. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04>. (дата звернення: 02.05.2019)

Сибірна Р. І.,
професор,

доктор біологічних наук, професор,
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Хомів О. В.,

доцент кафедри економіки та економічної безпеки,
кандидат економічних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ У РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ ПОВ'ЯЗАНИХ З ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Суттєву роль у доказуванні обставин вчинення злочинів, пов'язаних із господарською діяльністю, відіграють судово-економічні експертизи. Одним із проблемних питань про необхідність призначення тієї чи іншої економічної експертизи після проведення ревізії.

На практиці при розслідуванні економічних злочинів нерідко виникає потреба у проведенні документальних перевірок діяльності багатьох суб'єктів господарювання, причому не тільки тих, службові особи яких вчинили злочин. Якщо уявити собі повну відмову від практики проведення після початку кримінального провадження ревізій, то слідчому доведеться багато разів призначати відповідні судово-економічні експертизи, причому за їх результатами далеко не всі суб'єкти будуть викриті як причетні до обставин злочину[1].

На сьогодні ускладнює розгляд питань призначення судово-економічних експертиз, зокрема, у справах про бюджетні злочини відсутність загальноприйнятої класифікації цього класу експертиз. Так, до судово-економічних експертиз відносять кілька родів (судово-бухгалтерська, планово-економічна, виробничо-економічна, експертиза ціноутворення, економіко-статистична, експертиза економіки праці та інші) і видів (фінансово-кредитна, економічна експертиза банківських операцій, економічна експертиза виробничих ресурсів, економіко-технологічна, економіко-технічна тощо) [1; 4, с. 412].

Найбільш розповсюдженою помилкою слідчих при формулюванні питань експертам-економістам у справах про господарські злочини є постановка

правових питань. Вони повинні формулюватися, виходячи з можливостей певної експертизи та обставин конкретного кримінального провадження.

Фактичними підставами призначення судово-економічної експертизи є: 1) необхідність дослідження питань, що потребують використання спеціальних знань експерта-економіста; 2) недоброякісне (неповне, неправильне) проведення документальної ревізії, що підтверджується результатами кримінального провадження, висновками повторних ревізій; 3) заявлене обґрунтоване клопотання про призначення судово-економічної експертизи; 4) висновки інших експертиз що вказують на необхідність проведення судово-економічної експертизи [3, с. 273]. Найпоширенішими різновидами економічних експертиз можна назвати судово-бухгалтерську та фінансово-кредитну експертизи.

Завданнями судово-бухгалтерської є: а) встановлення правильності та повноти застосованих ревізією методів та прийомів дослідження даних бухгалтерського обліку при виконанні поставлених перед нею завдань; б) встановлення документального підтвердження фактів отримання установою певної суми за певний період бюджетних коштів; в) встановлення документального підтвердження використання (перерахування) бюджетних коштів у певній сумі на фінансування певної статті класифікації видатків; г) встановлення документального підтвердження певних господарських операцій, профінансованих за рахунок бюджетних коштів; г) встановлення наявності і характеру порушень встановлених правил відображення у бухгалтерському обліку операцій з нарахування та виплати заробітної плати; д) встановлення відповідності чинним нормативним актам з бухгалтерського обліку та звітності відображення в бухгалтерському обліку фінансово-господарських операцій і характеру допущених при цьому порушень; е) визначення кола осіб, на яких покладено обов'язки щодо дотримання вимог нормативних актів з бухгалтерського обліку та звітності; є) встановлення недоліків в організації бухгалтерського обліку та контролю, які сприяли вчиненню порушень бюджетного законодавства, та заходів бухгалтерського порядку, які необхідно здійснити для усунення цих недоліків.

Фінансово-кредитна експертиза практично досліджує такі ж самі документи, що і судово-бухгалтерська, але з іншою метою. Якщо для бухгалтерської експертизи основними є відповідні бухгалтерські документи, то для фінансово-економічного дослідження суттєву роль відіграють документи не бухгалтерські, але в яких відображена інформація, що стосується предмета дослідження, фінансового контролю [2, с. 474]. Правила оформлення і надання цих документів є загальними для обох видів експертиз.

При визначенні конкретного кола документів, які слід направляти на експертизу, в складних випадках слідчому доцільно отримувати консультативну допомогу обізнаних осіб (спеціалістів). Доказова значущість результатів експертизи зумовлена не лише їх місцем у системі інших доказів у справі, але й залежить від змісту висновку експерта, якостей опису в ньому перебігу та результатів дослідження.

1. Дікань Л.В., В.Д. Понікаров, О.В. Кожушко. Судово-економічна експертиза: навч. посібник. Х.: Вид-во ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. 432 с.
2. Дячишин Я.В. Особливості проведення судово-економічних експертиз нецільового використання бюджетних коштів. *Теорія і практика судової експертизи і криміналістики*: збірник матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. Харків: Право, 2002. С. 473–475.
3. Нечитайло В.А. Особливості проведення окремих видів судових експертиз під час досудового розслідування злочинів, пов'язаних із нецільовим використанням бюджетних коштів. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2013. № 2 (30). С. 269–278.
4. Панько Н.А. Доказове значення висновку експерта. *Форум права*. 2009. № 1. С. 409–414.

Туркот О. А.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Горун О. А.,
здобувач вищої освіти юридичного факультету
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

НОВЕЛИ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА СІМЕЙНОГО ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

Для покращення економічної ситуації в Україні законодавці прийняли відповідні нормативні акти у сфері сімейного фермерського господарства (далі – СФГ), якими було вдосконалено та спрощено функціонування таких. Сучасний аграрний розвиток розвинутих країн світу передбачає використання потенціалу СФГ не лише як виробників продовольчої продукції, а й як носіїв сільського способу життя. Враховуючи значимість даного виду підприємництва у світі, ООН за ініціативи Продовольчої та сільськогосподарської організації (ФАО) акцентувала на необхідності відображення в національних програмах стимулюючих заходів для розвитку цієї форми господарювання. Україна, яка стала на шлях євроінтеграції, взяла на себе зобов'язання щодо приведення національного аграрного законодавства у відповідність із законодавством Європейського Союзу [1, с.49]. Зокрема, Україні для входу в Євросоюз необхідно вдосконалити корпоративне законодавство. Зазначені заходи координуються з умовами реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, що позитивно впливає на динаміку її виконання [2, с.210].

01 травня 2016 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про фермерське господарство» щодо стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств». Цим законом введено поняття «СФГ». Статус СФГ може мати фермерське господарство (далі – ФГ),

zareєстроване як юридична особа (далі – ЮО), за умови, що в його підприємницькій діяльності використовується праця членів такого господарства, якими є виключно члени однієї сім'ї відповідно до ст. 3 Сімейного кодексу України [3]. Без статусу ЮО організовується ФГ фізичною особою – підприємцем (далі – ФОП) самостійно або на підставі договору про створення СФГ спільно з членами власної сім'ї. Такий договір має бути обов'язково посвідчений нотаріально. Саме той член сім'ї, який zareєстрований як ФОП та визначений договором про створення СФГ, є головою СФГ без статусу ЮО [4].

Заступник Міністра аграрної політики та продовольства України В. Шеремета зазначив, що відтепер українські фермери та їх сім'ї стають повноцінними підприємцями та отримують ряд переваг. Крім того, СФГ зможуть долучитися до державних програм підтримки та розвивати свій бізнес. Зокрема, прийняті Законом зміни встановлюють: пільговий порядок сплати єдиного соціального внеску для всіх членів СФГ; сплату податку на доходи фізичних осіб з орендної плати за земельні ділянки (паї) до місцевих бюджетів за місцезнаходженням таких земельних ділянок [5].

Також, ФГ зі статусом СФГ надається додаткова державна підтримка у порядку, передбаченому Законом України «Про державну підтримку сільського господарства України». Так, згідно зі ст. 13-1 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 р. СФГ, які zareєстровані платниками єдиного податку четвертої групи згідно із главою 1 розділу XIV Податкового кодексу України, надається додаткова фінансова підтримка через механізм доплати на користь застрахованих осіб – членів/голови СФГ на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у визначеній сумі залежно від тривалості надання. Така фінансова підтримка надається за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті України, в тому числі за рахунок коштів, які спрямовуються на державну підтримку сільськогосподарських товаровиробників [6, с.32].

Необхідно зазначити, що законодавці, вдосконалюючи порядок здійснення діяльності СФГ, прийняли також пільги щодо оподаткування діяльності та надання їм державної підтримки. Отже, нововведення, що стосуються вдосконалення діяльності СФГ в цілому мають позитивний вплив на розвиток СФГ, оскільки розширюються межі диспозитивності у регулюванні їх правового становища, шляхом забезпечення можливості створення такого господарства у організаційно-правовій формі ЮО чи ФОПа. Впровадження більш сприятливих умов для СФГ в частині оподаткування їх діяльності та підтримки з боку держави стане передумовою розвитку аграрного сектору України в цілому.

1. Кулинич П. Ф. Сімейні фермерські господарства у виробничій інфраструктурі сільських територій України: правові проблеми створення та діяльності. *Актуальні проблеми екологічних, земельних та аграрних правовідносин: теоретико-методологічні й прикладні аспекти*: Матеріали «круглого столу» 5 грудня 2014 р. Х., 2014. С. 47–50.

2. Туркот О. А. Щодо вдосконалення господарського законодавства відповідно до вимог Євросоюзу. *Проблеми розвитку науки господарського права і вдосконалення господарського законодавства*: матеріали Круглого столу (м. Київ, 4 грудня 2015 р.). К.: Вид-во Ліра-К, 2015. С. 210-212.

3. Про внесення змін до Закону України «Про фермерське господарство» щодо стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств: Закон України від 01.05.2016 1067-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1067-19>.

4. Сімейне фермерське господарство: полегшення для фермерів чи бажання законодавця понад усе отримати податки? *Юридична газета*: URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/simeyne-fermerske-ospodarstvo-polegshennya-dlya-fermeriv-chi-bazhannya-zakonodavcy-ponad-use-otrim.html>.

5. Спрощено систему оподаткування для сімейних фермерських господарств. URL: <https://05453.com.ua/sproshheno-systemu-opodatkuvannya-dlya-simejnyh-fermerskyh-gospodarstv/>.

6. Коваленко Т. Новели законодавства про фермерські господарства: позитивні та негативні аспекти. *Юридична Україна*. 2016. № 7. С.30-37.

Хайлова Т. В.,

доцент кафедри господарсько-правових дисциплін
кандидат наук з державного управління, доцент
(Донецький юридичний інститут МВС України)

СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЯК КЛЮЧ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМАТИЧНИХ СЕГМЕНТІВ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

На сьогодні Україна вибрала модель сталого розвитку, за якою всі вектори соціально-економічного розвитку націлені на гармонійне поєднання всезростаючої економіки з мінімальним впливом на навколишнє середовище. Але достатньо велика кількість як соціально-економічних, так і екологічних питань залишаються ще й досі невирішеними. Такий стан справ викликає досить значне занепокоєння серед багатьох вітчизняних науковців, що досліджують аспекти сталого розвитку життєдіяльності суспільства.

На законодавчому рівні напрямок сталого розвитку країни було закріплено такими законодавчими регуляторами як: Указ президента України «Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [1], Стратегія сталого розвитку України до 2030 року : ПРОЕКТ 2017 [2] та Проекті Закону України «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року» [3]. В зазначених законодавчих ініціативах було окреслено напрямки не лише вирішення існуючих проблем в розвитку українського суспільства, а перш за все було зазначено чинники, котрі викликали необхідність обрати модель сталого розвитку країни. Законодавець звернув увагу на той факт, що необхідність прийняття актів була обумовлена такими чинниками: Україна має міжнародні зобов'язання щодо сталого розвитку, визначені стратегічними документами ООН; країна внаслідок домінування протягом багатьох років ресурсоемних - та енергоємних галузей і технологій, сировинної орієнтації експорту та надмірної концентрації виробництва у промислових регіонах сформувалася така структура управління розвитком, яка загалом є неефективною та екологічно небезпечною; рівень економічного розвитку та добробуту населення не відповідає природному, науково-технічному, аграрно-промислому потенціалу України та кваліфікаційно-освітньому рівню

населення, соціально-історичним і культурним традиціям народу України; основою для впровадження інноваційних перетворень в Україні у напрямі сталого розвитку є Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

При цьому законодавець зауважив, що в Україні у розроблених та затверджених стратегічних загальнодержавних, галузевих і регіональних документах не в повній мірі відображені цілі та завдання сталого розвитку;

У зв'язку із зазначеним законодавець окреслив головну мету Стратегія сталого розвитку України до 2030 року [2] наступного змісту: сприяння переходу України на засади сталого розвитку, законодавче та інституційне забезпечення системи публічного управління сталим розвитком, підвищення якості життя населення і досягнення економічної, соціальної та екологічної збалансованості розвитку України.

Ми вважаємо, що саме такий підхід до вирішення деяких проблем розвитку українського суспільства має призвести до позитивних змін у майбутньому. Більшість науковців, політиків, зарубіжних фахівців обґрунтовують той факт, що поступова адаптація Стратегія сталого розвитку України до 2030 року сприятиме не лише переходу України на засади сталого розвитку, а перш за все створить умови для подолання дисбалансів, які існують в економічній, соціальній та екологічній сферах діяльності. Крім того результатом впровадження Стратегії сталого розвитку має стати забезпечення такого стану довкілля, яке сприятиме якісному життю й благополуччю теперішнього та майбутнього поколінь; створенню необхідних умов для суспільного договору між владою, бізнесом і громадянським суспільством щодо підвищення якості життя громадян і гарантування соціально-економічної та екологічної стабільності.

Ми поділяємо думку вітчизняних фахівців, що необхідно буде створити умови для формування системи публічного управління сталим розвитком та сприяти виконанню Україною міжнародних зобов'язань у сфері сталого розвитку. Одним із ключових напрямків роботи має стати забезпечення партнерської взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, бізнесу, науки, освіти та організацій громадянського суспільства. Водночас мають бути створені умови для досягненню високого рівня освіти та охорони громадського здоров'я членів суспільства. Одним із провідних напрямків роботи в рамках Стратегія сталого розвитку України до 2030 року має стати також впровадження регіональної політики, яка базуватиметься на гармонійному поєднанні загальнонаціональних і регіональних інтересів; збереженню національних культурних цінностей і традицій.

Таким чином, стратегія сталого розвитку країни має стати напрямком до розв'язання проблематичних сегментів українського суспільства, забезпечити йому в майбутньому виконання соціально-економічних, екологічних та інноваційних програм. Наслідком зазначених подій має стати формування нового, креативного та творчого покоління в Україні.

1. Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020: Указ Президента України від 12.01.2015 р. №5/2015. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>. (дата звернення 04.05.2019)

2. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року: ПРОЕКТ 2017 URL: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf (дата звернення 04.05.2019)

3. Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року: Проект Закону України від 07.02.2019 2679-VIII. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=64508 (дата звернення 04.05.2019)

Хомко Л. В.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ»

Стрімкий розвиток інформаційних технологій та Інтернету, призвів до того, електронна комерція в сучасному світі набула глобального й розгалуженого характеру. Торгівля в Інтернеті стала одним із наймогутніших сегментів національних економік у промислово-розвинутих країнах, відтак не оминула й Українську державу. Особливо актуальні дослідження в сфері електронної торгівлі в умовах інтеграції у світову економіку, зокрема в європейську.

Важливим чинником розвитку електронної комерції в Україні та забезпечення можливості функціонування її в міжнародному просторі є наявність нормативно-правового забезпечення, яке б регулювало відносини в цій сфері, дозволяло розвиватися бізнесу в визначеному напрямку та відповідало світовим і європейським нормам. Зазначимо, що саме в останнє десятиліття в Україні почала активно розвиватися сфера електронної комерції.

Сучасне підприємництво не можливо уявити без електронних засобів ведення бізнесу. Для прикладу можемо навести: веб-сайт компанії, віртуальний офіс, електронний підпис, електронна комерція, – ось неповний спектр нових понять, що характеризують сучасний бізнес.

Порівняно з традиційною господарською діяльністю, робота з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій має певну специфіку, для її виокремлення був запроваджений термін «електронна комерція» (англ. – «e-commerce»¹).

Здійснивши історико-правовий екскурс зазначимо, що сама ідея електронної торгівлі з'явилася ще у 40-х роках XIX століття у США. Великі торговельні системи були об'єднані телеграфною мережею, по якій передавалася інформація про ціни на ринках у різних кінцях країни, а перші її спроби сягають корінням у банківські операції – «телеграфні перекази». Відтак у 1960 році авіакомпанія American Airlines за допомогою корпорації IBM запровадила першу автоматичну систему резервування місць на авіарейси. З того часу в спільноті найбільш

¹ Термін «електронна комерція» є дослівним перекладом з англійської мови терміна «electronic commerce» (як правило, в іноземних джерелах позначається скорочено – «e-commerce»). У деяких джерелах вживається поняття – «електронна торгівля».

розвинутих країн світу спостерігається збільшення правочинів, які укладаються за допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій, включаючи й Інтернет, що викликало потребу у визначенні основних складових електронної комерції на законодавчому рівні [1, с. 134-135].

Дослідженню електронної комерції, її розвитку та сучасних трендів у світі та Україні присвячені праці багатьох вчених, не тільки фахівців у галузі права, економіки, а й спеціалістів у сфері інформаційних технологій.

Зарубіжні дослідники вважають, що «електронна комерція» – це будь-яка форма бізнес-процесу, коли взаємодія між суб'єктами відбувається електронним шляхом з використанням Інтернет-технологій [2, с. 17].

Водночас, з іншої точки зору, представники економічної думки пояснюють поняття електронної комерції як діяльність, що охоплює всі типи електронних транзакцій між організаціями та зацікавленими особами [3, с. 27].

Електронна комерція (E-commerce, Інтернет-торгівля, електронна торгівля) – це широкий набір інтерактивних методів ведення діяльності з надання споживачам товарів та послуг. Також під електронною комерцією розуміють будь-які форми ділових операцій, де сторони взаємодіють через електронні технології, а не в процесі фізичного обміну чи контакту [4, с. 112].

Типовий закон «Про електронну торгівлю» (далі – Типовий закон ЮНСІТРАЛ), розроблений Комісією ООН по праву міжнародної торгівлі, має рекомендаційний характер та призначений для використання державами як шаблону для розробки національних норм [5]. Цей міжнародний документ заклав правові основи діяльності в сфері електронної торгівлі. У зазначеному нормативному акті окреслено такі поняття, як електронний документ, інформаційна система, електронний підпис, автор електронного документа. У документі зазначено вимоги, що висуваються до електронного підпису. Останній виступає засобом підтвердження достовірності та цілісності електронного документа.

Прийняття Закону України «Про електронну комерцію» у 2015 році відіграло важливу роль у вітчизняному правовому полі у сфері е-комерції [6]. Документ визначає організаційно-правові засади діяльності у сфері електронної комерції в Україні, встановлює порядок вчинення електронних правочинів із застосуванням інформаційно-телекомунікаційних систем та окреслює права й обов'язки учасників відносин у сфері електронної комерції.

Нормативно-правовий акт оперує поняттями «електронна комерція» та «електронна торгівля». Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 3 зазначеного закону електронна комерція – це відносини, спрямовані на отримання прибутку, що виникають під час вчинення правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснені дистанційно з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, внаслідок чого в учасників таких відносин виникають права та обов'язки майнового характеру.

Узагальнюючи наведені вище визначення, можемо стверджувати, що термін електронної комерції виступає як узагальнююче поняття щодо господарських відносин, якими опосередковані електронна торгівля, електронний бізнес та інтернет-торгівля.

1. Іванова К.Ю. Електронна комерція в Україні. Правове регулювання відносин у мережі Інтернет: кол. монографія / Гетьман А. П. та ін. ; за ред. С.В. Глібко. Харків, 2016. 265с.
2. Zwass, V. Electronic Commerce: Structures and Issues [Text]. *International Journal of Electronic Commerce*. 1996. Vol. 1, Issue 1. P. 3–23.
3. Chaffey, D. E-business and E-commerce Management. Strategy, Implementation and Practice [Text] / D. Chaffey. Upper Saddle River: Prentice Hall, 2009. 764 p. P. 26-27.
4. Маєвська А.А. Електронна комерція і право: навчально-методичний посібник. Харків, 2010. 256 с.
5. Типовий закон про електронну торгівлю Комісії Організації Об'єднаних Націй з права міжнародної торгівлі від 16.12.1996. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_321. (дата звернення: 03.05. 2019)
6. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 № 675- VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19>. (дата звернення: 03.05.2019)

Хомко Л. В.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Острівка П. П.,
здобувач освітнього ступеня бакалавр
юридичного факультету
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ВПЛИВ ДЕРЖАВИ НА РОЗВИТОК МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку української держави та її ринкового середовища пріоритетним завданням є покращення економічної ситуації шляхом розвитку малого підприємництва, як окремих регіонів, так і країни в цілому. Адже, саме малі підприємництва не вимагають великих стартових інвестицій і гарантують високу швидкість обороту ресурсів, зможуть якнайшвидше і найменш затратно вирішити проблеми реструктуризації економіки, сформувати і наповнити ринок споживчими товарами в умовах дестабілізації економіки і обмеженості фінансових ресурсів.

Майже у всьому світі утворення малого бізнесу сприяє зниженню рівня безробіття, стимулює населення до самозайнятості, підвищує рівень його добробуту, виступає каталізатором формування широкого прошарку, так званого середнього класу громадян. Окрім видимого соціального ефекту, малий бізнес значною мірою забезпечує продовольчу безпеку країни, оскільки переважна більшість малих за розмірами суб'єктів господарювання, що провадять свою діяльність у селах, створюються у формі фермерських або особистих селянських господарств. У такому контексті підтримка та стимулювання розвитку малого бізнесу повинні бути одним із стратегічних завдань державної регуляторної політики в економічній сфері [1, с. 162].

Переважна більшість дослідників (Ю.І. Черкасова, Д.В. Ляпін, А.В. Дмитрук, В.В. Озаринська, М.І. Небава, О.П. Продан) схиляється до твердження про те, що державна підтримка малих підприємств включає такі напрями: інформаційний – доведення інформації населенню про переваги, організації структур малого підприємництва, активізації підприємницької активності населення; фінансовий – розроблення та здійснення програм фінансової підтримки, кредитування малих підприємств на пільгових умовах, наприклад із пропонуванням терміном повернення чи здешевленням банківських відсотків; правовий – спрощення процедур реєстрації суб'єктів малого бізнесу та бухгалтерського і податкового обліків. Усі зазначені форми і методи впливу держави на розвиток малого бізнесу застосовують в Україні, проте їхня ефективність є вкрай низькою, а можливість застосування конкретним, окремо взятим суб'єктом малого бізнесу – фінансово обмеженою та складною процедурно [2, с. 190].

Тому вдосконалення механізму державної підтримки вітчизняних суб'єктів малого бізнесу, а також активізація традиційних для економіки України форм і методів впливу держави на розвиток суб'єктів господарювання у сфері малого підприємництва залишається важливою проблемою, яка потребує негайного вирішення як на науковому, так і на практичному рівнях.

Як правило, відносно характеру впливу держави на суб'єкти малого бізнесу виділяють прямі й непрямі методи. Прямі методи державного впливу на розвиток малого бізнесу полягають у наданні кредитів на пільгових умовах, повністю або частково гарантованих позик, цільових субсидій тощо. Тобто, прямі методи виступають інструментами взаємодії регулятора (держави чи ринку) із представниками малого бізнесу задля здійснення прямого впливу на їх стан та результати діяльності. Серед таких методів в Україні використовують державні замовлення; державні інвестиції, державні кредити. Непрямі методи впливу держави на розвиток малого бізнесу полягають у наданні державою гарантій фінансово-кредитним установам, що обслуговують малі підприємства [3].

Одним із пріоритетних напрямів державної підтримки вітчизняних суб'єктів малого підприємництва, що передбачений Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», є пільгове кредитування, зокрема надання мікрокредитів задля започаткування та ведення власного бізнесу. До інших форм можемо віднести: створення гарантійних фінансових фондів; страхування комерційних і фінансових ризиків; пільгове кредитування та часткова компенсація відсотків по кредитах; запровадження спрощеного режиму оподаткування і податкових пільг; здійснення різних форм фінансової підтримки інноваційної діяльності; компенсація витрат на інформаційне забезпечення; франчайзингові послуги та надання консультаційної і технічної допомоги суб'єкта малого підприємництва [4].

Отже, суб'єкти малого підприємництва відіграють в економіці будь-якої країни досить важливу роль. Задля створення найсприятливіших умов розвитку малого підприємництва держава вдосконалює і спрощує порядок ведення фінансового і податкового обліку, запроваджує спрощену систему оподаткування для суб'єктів малого бізнесу, яка задовольняє критерії, встановлені у податковому законодавстві; сприяє оптимізації дозвільних процедур і процедур здійснення

державного контролю (нагляду) за отриманням документів дозвільного характеру та скорочення термінів проведення таких процедур. У цьому аспекті варто відмітити й проведення навчання та тренінгів для осіб, зареєстрованих як безробітні. Проте, цих заходів виявляється замало для стрімкого розвитку малого підприємства та утворення нових способів активізації підприємницької діяльності у сфері малого бізнесу.

1. Папш В. В. Сучасний стан і тенденції розвитку малого підприємництва в Україні. *Бізнесінформ*. 2013. №6. С. 160-164.
2. Гачек Т.Т. Форми і методи впливу держави на розвиток малого бізнесу в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. № 23. С. 187-191.
3. Державна підтримка розвитку малого бізнесу в Україні. Аграрний сектор України. URL: <http://agroua.net/economics/documents/category-93/doc-90>. (дата звернення 25.04.2019)
4. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17> (дата звернення 25.04.2019).

Шайда Н. К.,
доцент кафедри теорії і практики журналістики
кандидат наук із соціальної комунікації
(Львівський національний університет імені Івана Франка)

ВИСВІТЛЕННЯ РОБОТИ СУДІВ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

В умовах глобального розвитку, соціальні мережі стали головним ресурсом для поширення інформації та формування думки громадськості. Серед усіх методів поширення інформації, соціальні мережі є найоперативнішими та наймасовішими. Соціальні медіа є нагальні та миттєві, у них події висвітлюються щойно вони відбулись. Варто зазначити, що соціальні мережі – це є найшвидша комунікація, що дає змогу доносити інформацію найоперативніше та до необмеженої кількості користувачів.

Станом на початок 2019 року майже 70% судів України мають зареєстровану сторінку у мережі Facebook. Поширення друкованих матеріалів інформаційно-просвітницького характеру, які висвітлюють діяльність суду та презентують результати розгляду справ, що становлять суспільний інтерес є ключовими у наповненні сторінки у мережі Facebook. Офіційні сторінки судів у мережі Facebook перш за все висвітлюють таку інформацію:

- перебіг судових справ;
- резонансні справи;
- судові новини;
- анонси подій;
- повідомлення про факти поширення неправдивої інформації;
- науково-просвітницьку діяльність;
- фотозвіти;
- нормативні документи.

Висвітлення роботи суду у соціальних мережах активно використовується для самореклами. Зокрема це просування власних ідей та формування зацікавленого кола користувачів. Постійне оновлення стрічки новин є головною вимогою до наповнення офіційної сторінки суду.

Окремо варто зосередити увагу на користуванні суддями та працівниками суду сторінками Facebook. Працівникам судової влади треба неодмінно дотримуватися певних правил поведінки у мережі Інтернет, щоб не завдати репутаційних втрат як собі, так і всьому професійному середовищу. Відповідно до статті 20 Кодексу суддівської етики, участь судді у соціальних мережах, Інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет є допустимим, проте суддя може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету судді та судової влади. Судді не повинні бути ізольовані від суспільства, в якому вони живуть, оскільки судова система може функціонувати належним чином тільки в тому випадку, якщо судді пов'язані з реальним життям. Під час участі у соціальних мережах, Інтернет-форумах та застосування суддею чи працівником суду інших форм спілкування в мережі Інтернет йому треба враховувати такі принципи, як гуманізм, людяність, які втілюються безпосередньо в моральних вимогах до культури взаємовідносин.

Судова гілка влади вже тривалий час веде активну комунікаційну діяльність і тому, поява офіційних сторінок у мережі Facebook є ґрунтовним важелем у налагодженні діалогу. Глобальне покриття аудиторії та залучення нових користувачів дасть змогу судам краще інформувати населення про розгляд справ та надавати новини для журналістів зрозумілою мовою без якісних втрат змісту.

1. Кодекс суддівської етики затверджений XI черговим з'їздом суддів України 22 лютого 2013 року. URL: [http:// court.gov.ua/userfiles/kodex%20sud%20etiki%281%29.pdf](http://court.gov.ua/userfiles/kodex%20sud%20etiki%281%29.pdf) 5.

2. Правила поведінки працівника суду, затверджені рішенням Ради суддів України від 6 лютого 2009 року № 33 URL: [http:// court.gov.ua/userfiles/PravPovPracSudb.pdf](http://court.gov.ua/userfiles/PravPovPracSudb.pdf).

Яновицька А. В.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

НОТАРІАЛЬНА ФОРМА ЗАХИСТУ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ

Захист прав суб'єктів господарювання може здійснюватися за допомогою юрисдикційних та позаяюрисдикційних форм. Позаяюрисдикційні форми захисту полягають у застосуванні самими суб'єктами господарювання передбачених законодавством способів захисту своїх прав [1, с.141]. Серед позаяюрисдикційних форм ми можемо виділити й нотаріальну.

Закон України «Про нотаріат» [2] містить доволі значний перелік нотаріальних дій, які уповноважений вчиняти нотаріус. Серед них: посвідчують

правочини (договори, заповіти, довіреності тощо); провадять опис майна фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою або місце перебування якої невідоме; вчиняють виконавчі написи тощо (стаття 34). Однак тут слід наголосити, що не усі з перелічених у Законі України «Про нотаріат» нотаріальних дій слід вважати способом захисту господарських прав та інтересів.

Сутність понять «охорона» та «захист» можна віднайти у тлумачних словниках української мови. Так, «охороняти» – це оберігати від небезпеки кого-, що-небудь, забезпечувати від загрози нападу, замаху і т. ін.; стояти на варті біля кого-, чого-небудь; вартувати, стерегти; забезпечувати, гарантувати недоторканність кого-, чого-небудь [3, с.825]. «Захищати» – боронити, відстоювати погляди, права, інтереси, честь кого-небудь [4, с.380].

Отже, варто пам'ятати, що терміни «охорона» та «захист» не є тотожними, а отже, певні дії можуть спрямовуватись як на охорону прав особи, так і на їх захист. Про таку проблему говорять науковці щодо різних галузей права, при чому як матеріальних, так і процесуальних.

Семантичне значення слова «охорона» – захищати від посягань, разом із тим охорона може здійснюватися двома шляхами: 1) встановлення мір належної та обов'язкової поведінки, визначення засобів, способів, заходів з дотримання цих мір; 2) захист порушених прав, їх відновлення у разі недотримання встановлених правил поведінки. Таким чином, охорону прав можна розуміти в широкому смислі як сукупність правових заходів, що спрямовані на попередження, профілактику правопорушень, а у разі їх порушень – захист [5, с.47].

Глава 14 Закону України «Про нотаріат» передбачає, що для стягнення грошових сум або витребування від боржника майна нотаріуси вчиняють виконавчі написи на документах, що встановлюють заборгованість [2]. Перелік документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів, встановлюється Постановою Кабінету Міністрів України № 1172 [6], де встановлена можливість такого стягнення заборгованості: за нотаріально посвідченими договорами; з підстав, що впливають з кредитних відносин; з відносин, пов'язаних з авторським правом; повернення об'єкта лізингу; з орендної плати за користування державним та комунальним майном; за векселями, опротестованими нотаріусами в установленому законом порядку; за аграрними розписками; з виплати дивідендів та ін.

Таким чином, у нашому випадку, нотаріальна форма захисту господарських прав та інтересів – це вчинення нотаріусом виконавчого напису. Інші дії, зокрема нотаріальне посвідчення правочинів, лише спрямовані на попередження порушень прав та інтересів особи.

1. Федоренко Т.В. Форми та способи захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання. *Порівняльно-аналітичне право*. №5. 2016. С.140-143.

2. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 у редакції від 04.02.2019 . *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 39.

3. Словник української мови: в 11 томах. / [ред. кол.: І.К. Білодід (гол.) та ін.]; АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. [Том 5]. Київ: Наукова думка, 1974. 840 с.

4. Словник української мови: в 11 томах. / [ред. кол.: І.К. Білодід (гол.) та ін.]; АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. [Том 3]. Київ: Наукова думка 1972. 744 с.
5. Вавженчук С.Я. Співвідношення понять «захист» та «охорона» трудових прав в чинному законодавстві. *Форум права*. 2010. № 1. С.45-49.
6. Про затвердження переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.06.1999 № 1172 у редакції від 22.02.2017. *Офіційний вісник України*. 1999. № 26.

ПАНЕЛЬ ЮНОГО ДОСЛІДНИКА

Бий Т. С.,

курсант факультету № 2

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:

Курило Т. В.,

доцент кафедри цивільного права та процесу,

кандидат юридичних наук, доцент

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ГОСПОДАРСЬКИЙ ДОГОВІР: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ І УКЛАДЕННЯ

Сьогодні Україна формується як держави з соціально – орієнтованою ринковою економікою, тому надзвичайно гостро постало питання створення законодавства, яке б регулювало відносини у сфері господарювання. Серед положень господарського та цивільного права значне місце посідають норми, які покликані регулювати договірні відносини у сфері господарювання, оскільки роль таких договорів постійно зростає. Створення ефективної системи господарського законодавства – один з найважливіших напрямів розвитку правової системи України в умовах становлення соціально орієнтованої ринкової економіки. Одним з головних завдань господарського законодавства є координація дій суб'єктів господарювання. Саме тому чільне місце в системі господарського права має належати нормам, що регулюють договірні відносини у сфері господарювання.

Господарський договір – основна форма реалізації господарських зобов'язань, а його роль зводиться до регулювання товарно – грошових відносин учасників господарського обігу. Особлива юридична природа, своєрідні юридичні риси, що характеризують господарські договори як особливу категорію і особливий договірний тип, вирізнялись у науці давно. Не нова також ідея кодифікації норм, що регулюють господарськодоговірні відносини в межах єдиного кодексу [1, с. 37]. Дані питання давно є предметами численних дискусій, а тому не слід вважати, що вони виникли тільки з набранням чинності з 01.01.2004 р. двох нових кодексів, ГК і ЦК України.

Господарські договори укладаються за правилами, встановленими Цивільним кодексом України з урахуванням особливостей, передбачених Господарським кодексом України та іншими нормативно-правовими актами щодо окремих видів договорів [2, с. 816]. Єдиного порядку укладення господарського договору не існує. Це пов'язано зі складністю господарського життя, а саме: багатоманітністю господарських договорів; різноманітністю підстав їх укладення (вільне волевиявлення сторін чи обов'язковість укладення договору – відповідно до державного замовлення, державного завдання, завдання власника майна підприємства або попередніх зобов'язань сторін, зафіксованих в їх установчих документах, рамочних контрактах); складністю визначення

оптимального виконавця чи покупця; вимогами застосування певних процедур укладення договору, передбачених законом (наприклад, щодо договорів концесії; договорів купівлі- продажу, об'єктів приватизації договорів, виконання робіт, за якими фінансується за рахунок державних коштів) або міжнародними договорами України (в т. ч. на отримання кредитів від міжнародних установ та організацій) тощо [3, с. 36-39].

Господарський договір вважається укладеним, якщо між сторонами у передбачених законом порядку та формі досягнуто згоди щодо усіх його істотних умов [4, с. 564]. Істотними є умови, визнані такими за законом чи необхідні для договорів даного виду, а також умови, щодо яких на вимогу однієї із сторін повинна бути досягнута згода. При укладенні господарського договору сторони зобов'язані у будь-якому разі погодити предмет, ціну та строк дії договору. Сьогодні не існує універсальної моделі договору, що визначала б положення, які мають міститись у договорі. Доцільним було б, щоб в ньому були такі розділи: предмет договору, права та обов'язки сторін, ціна договору та порядок розрахунків (якщо договір платний), умови приймання-передачі (робіт, послуг, продукції тощо), порядок вирішення суперечок, форс-мажорні обставини, відповідальність сторін, умови розірвання договору, строк дії договору та прикінцеві положення.

Порядок оформлення цього документа детально визначений у ст.181 ГК України. Ст.181 ГК України також закріплює можливість укладення господарського договору у спрощений спосіб. За загальним правилом, господарський договір викладається у формі єдиного документа, підписаного сторонами та скріпленого печатками [5]. Хоча, відповідно до змін, які відбулися у світлі пом'якшення вимог щодо ведення бізнесу в Україні, суб'єкт господарювання може діяти без печатки.

Отже, господарський договір – унікальний правовий інструмент, що є головним чинником, який спрямовує розвиток ринкової економіки України, дає змогу виявити дійсну волю учасників господарських відносин, визначити потреби суспільства в тих або інших товарах або послугах і забезпечити їх оптимальне задоволення.

1. Господарський кодекс України: Кодекс від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL:<http://zakon3.rada.gov.ua>

2. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / За заг. ред. Г. Л. Знаменського, В. С. Щербини. К.: Атіка, 2012. 816 с.

3. Ніколенко Л., Лагуткіна Г. Особливості господарського договору як підстави виникнення господарських зобов'язань. *Право України*. 2009. № 6. С. 36–39.

4. Несинова С. В., Воронко В. С., Чебікіна Т. С. Господарське право України: навч. посіб. / за заг. ред. С. В. Несиної. К.: Центр навчальної літератури, 2012. 564 с.

5. Господарський договір: проблеми визначення та укладення. *Правовий тиждень: щотижнева інформаційно-правова газета*: веб-сайт. URL: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=121588>.

Галик Г. І.,
курсант факультету № 2
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:
Курило Т. В.,
доцент кафедри цивільного права та процесу,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ВИЗНАЧЕННЯ ДОГОВОРУ В СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Актуальністю договору у сфері інтелектуальної власності є те, що проблематика захисту та охорони авторського права є невирішеною, оскільки спроможність забезпечити належну охорону прав інтелектуальної власності є сьогодні одним із основних показників цивілізованого суспільства, гарантією економічного та соціального розвитку будь-якої країни та необхідною умовою для зайняття нею належного місця у світовому співтоваристві.

Інтелектуальна власність та результати творчої діяльності людей нерозривно пов'язані між собою.

Право інтелектуальної власності історично виникло як специфічний засіб правової охорони інтересів інвесторів (видавців, книгопродавців, власників мануфактур та ін.), які в умовах ринкової економіки завжди залишалися головними партнерами творців художніх творів і технічних рішень.

Відповідно до існують такі види договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності:

- ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- ліцензійний договір;
- договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- договір про передавання виключних майнових прав інтелектуальної власності;
- інший договір щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності [1].

До істотних умов договорів про створення результатів інтелектуальної діяльності належать:

- предмет договору, яким є створення результату інтелектуальної діяльності;
- термін створення обумовленого предметом договору результату;
- умова про приналежність прав на інтелектуальну власність;
- ціна договору.

Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права», автору та іншій особі, яка має авторське право, належить виключне право надавати іншим особам дозвіл на використання твору будь-яким одним або всіма відомими

способами на підставі авторського договору. Використання твору будь-якою особою допускається виключно на основі авторського договору, за винятком випадків, передбачених вказаним Законом. Передача права на використання твору іншим особам може здійснюватися на основі авторського договору про передачу виключного права на використання твору або на основі авторського договору про передачу невиключного права на використання твору [2].

Предметом договору визнаються конкретні права, які передає автор. Твір як предмет договору автора і видавця відійшов на другий план. Зміщення акценту з результату творчої праці автора на його права ми не вважаємо виправданим.

Сторони в ході укладання договору самостійно визначають вид договору, що передбачений законом або іншими правовими актами, які регулюють дані відносини. Закон надає суб'єктам в необхідних випадках право створювати різноманітні моделі договорів, що не повинні суперечити чинному законодавству. Також сторони мають право укласти змішані договори, що характеризуються ознаками різних договорів.

Громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом. Держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством. Культурна спадщина охороняється законом [3].

Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами.

Також важливим є те, що Україна приєдналася до багатьох міжнародних конвенцій та уклала двосторонні угоди з питань авторського та патентного права. Серед них: Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів 1886 р., учасницею якої Україна є з 1995 р., Всесвітня конвенція про авторське право 1952 р., ратифікована Україною у 1993 р., Паризька конвенція про охорону промислової власності 1883 р., учасницею якої Україна стала у 1991 р., Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків 1891 р., чинна для України з 1991 р. до яких Україна приєдналася у 2001 р.

Отже, можна зробити такі висновки, що особливою правовою формою використання творів науки, літератури, мистецтва і об'єктів промислової власності є цивільно-правові договори, що їх називають договорами на розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Особливими ці договори є тому, що їх об'єкт – нематеріальні блага, а саме: твори науки, літератури, мистецтва, винаходи тощо. При цьому вони можуть бути об'єктом договору за умови, якщо виражені в такій об'єктивній формі, яка дає змогу не тільки відтворювати, а й розмножувати їх.

Договори у сфері інтелектуальної власності мають відповідати загальним цивільно-правовим вимогам, установленим до договорів. Так, договір - це правочин двох або більше осіб, спрямований на виникнення, зміну чи припинення

правовідносин між ними, при цьому обов'язковим є волевиявлення усіх сторін, які укладають договір. Договір повинні укладати дієздатні особи в установленій законом формі, й предметом його регулювання мають бути майнові відносини.

1. Цивільний кодекс України: Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV.
URL:<http://zakon3.rada.gov.ua>.

2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII.
URL:<http://zakon3.rada.gov.ua>.

3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
URL:<http://zakon3.rada.gov.ua>.

Долинюк Х. Т.,
курсант факультету № 2
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:
Курило Т. В.,
доцент кафедри цивільного права та процесу
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ: ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Товариство з обмеженою відповідальністю (скорочено «ТОВ» або «ТзОВ») – організація, суб'єкт господарювання, статутний капітал, якої поділений на частки, розмір яких встановлюється статутом товариства. Товариство з обмеженою відповідальністю є різновидом господарських товариств.

Актуальність даної теми проявляється у тому, що хоч цей інститут є не досить новим, але є актуальним. І прийняття нового закону це підтверджує. Перша спроба врегулювати ці відносини була здійснена ще у 1998 р., але так і не досягла успіху. Прийнятий законопроект був внесений у 2015 р. За весь цей час він зазнавав певних змін та вдосконалень.

Фундаментальною та основоположною базою дослідження правового регулювання порядку створення й діяльності ТОВ є праці відомих вітчизняних та зарубіжних учених: В.Б. Авер'янова, А.Б. Агапова, Г.В. Атаманчука, О.Ф. Андрійко, О.М. Бандурки, Д.Н. Бахраха, Ю.П. Битяка, Л.Р. Білої-Тіунової, О.П. Гетманець, І.П. Голосниченко, С.В. Ківалова, Ю.М. Козлова, Т.О. Коломоець, В.К. Колпакова, П.І. Кононова, А.Т. Комзюка, О.В. Кузьменко, В.І. Олефіра, П.С. Пацурківського, Л.Л. Попова, О.П. Рябченко, А.О. Селіванова, В.Д. Сорокіна, О.В. Старцева, Ю.О. Тихомирова, М.М. Тищенко, Ю.С. Шемшученка, В.К. Шкарупи та ін.

Про товариство з обмеженою відповідальністю ми дізнаємося із статті 80 Господарського Кодексу «Види господарських товариств», а саме частини 3. Зовсім недавно було прийнятий Закон про ТОВ [1].

Прийняття комплексного Закону про ТОВ є важливим кроком у реформуванні корпоративного законодавства України. Так, Законом про ТОВ змінюються підходи у правовому регулюванні статусу товариства та його учасників, реформується система корпоративного управління ТОВ, запроваджуються нові правові інструменти та поняття (корпоративні договори, безвідклична довіреність з корпоративних прав, значні правочини, правочини із заінтересованістю та ін.), спрощуються та деталізуються процедури державної реєстрації змін, пов'язаних з відчуженням часток та зміною складу учасників. Разом з тим, у Законі про ТОВ містяться норми, які створюють потенційні загрози для суб'єктів корпоративних правовідносин [2].

Прийняття цього нормативно-правового акту викликало досить багато дискусій не тільки в юридичних колах, а ще й в бізнес-спільноті. Сьогодні бізнес найбільше хвилює наступне питання: що необхідно зробити найперше, в зв'язку з прийняттям нового профільного закону «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» для уникнення негативних наслідків? Насамперед, реформа законодавства про ТОВ – це нові можливості для бізнесу [3].

Особливу увагу підприємцям слід звернути на положення про корпоративний договір, безвідкличні довіреності, ширші можливості порядку проведення загальних зборів, більш детальний порядок внесення додаткових вкладів. Змін, насправді, дуже багато, завдяки чому в бізнесі з'явилося набагато більше можливостей [4].

Але для реалізації наданих нових можливостей необхідно привести установчі документи до законодавчих вимог. В даному випадку діє спеціальне правило: протягом року з дня набрання чинності законом (тобто до 17 червня 2019 року) положення статуту ТОВ, що не відповідають закону, є чинними.

Отже, законом встановлений строк до 17 червня 2019 року для приведення статуту у відповідність до вимог нового профільного закону. При цьому в рамках одного року положення статуту в старій редакції мають перевагу над нормами нового закону у разі конкуренції закріплених положень. Однак лише до внесення перших змін до статуту. Якщо ж протягом року ви вносите будь-які зміни до статуту вашого товариства, то презюмується, що ви його повністю повинні привести у відповідність до нових правил [2].

Разом з тим, у Законі про ТОВ містяться норми, які створюють потенційні загрози для суб'єктів корпоративних правовідносин [5].

Отже, підсумовуючи вище наведене можна стверджувати, що прийняття комплексного Закону про ТОВ є важливим кроком у реформуванні корпоративного законодавства України. Зміст даної тематики набиратиме все більше нових обертів. Адже закон тільки вступив у силу. Він викликав досить багато дискусій не тільки в юридичних колах, а ще й в бізнес-спільноті. Він як збільшив деякі можливості у бізнесі так і створив потенційні загрози для суб'єктів корпоративних правовідносин.

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV.
URL:<http://zakon3.rada.gov.ua>.

2. 10 пасток Закону ТОВ. Блоги о бизнесе, политике, юридической системе. URL: <https://blog.liga.net/user/ogaragonych/article/30270>.
3. Набуття чинності нового закону про ТОВ: необхідні кроки для бізнесу. *Главный деловой портал*: веб-сайт: URL: <https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine/nabuttja-chinnosti-novogo-zakonu-pro-tov-neobhidni-kroki-dlja-bi-342779>.
4. Новий закон про ТОВ. Що робити бізнесу з установчими документами? *Darwin Lawyer*: веб-сайт URL: https://darwin.lawyer/blog/noviy_zakon_pro_tov.
5. Про товариство з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

Ляшенко М. О.,
здобувач вищої освіти
(Донецький юридичний інститут МВС України)

Науковий керівник:
Кадала В. В.,
завідувач кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук
(Донецький юридичний інститут МВС України)

ЗМІСТОВНІСТЬ ІНСТРУМЕНТІВ АДАПТАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ДО 2030 РОКУ

Намічена до впровадження Стратегія сталого розвитку України до 2030 року [1, 2] спирається на ряд інструментів, які мають забезпечити адаптацію тактичних дій кожного виконавця. Обрані законодавцем інструменти мають різну змістовність, проте охоплюють практично всі намічені завдання, які підлягають вирішенню. На даний час стратегія сталого розвитку України з позиції впровадження не відзначається особливою активністю, проте окремі перетворення в суспільстві через низку реформ вже мають свій прояв.

Доцільно зазначити, що в основу сталого розвитку країни було покладено об'єднання трьох основних точок зору: економічної, соціальної та екологічної. Саме такий підхід вплинув на складові обраних інструментів для фактичного впровадження намічених шляхів розвитку країни. Мається на увазі доречність використання тих чи інших інструментів для вирішення проблем певного сегменту Стратегії.

На першому етапі законодавець запропонував використання нормативно-правових інструментів, які сприятимуть зміцненню законодавчої бази на всіх етапах належної реалізації Стратегії. На думку законодавця для цього було потрібно законодавчо забезпечити [1, 2]: розроблення Національного плану дій зі сталого розвитку і його впровадження; перехід від соціально-економічного планування до еколого-соціально-економічного планування розвитку країни, регіонів і населених пунктів (до планування сталого розвитку) та регулярне проведення експертизи законопроектів та нормативно-правових актів на відповідність їх принципам сталого розвитку з метою створення відповідного правового поля і стимулюючих фінансово-економічних механізмів.

Варто відати належне фінансовим та економічним інструментам, які було запропоновано законодавцем. Так з позиції фінансових інструментів ключовим представником законодавець визнав комплексний аналіз видатків галузевих міністерств в аспекті реалізації цілей і завдань Стратегії. Крім того було обрано такий інструмент як фінансове планування, що мав на меті адаптацію засобу узгодження Стратегії з бюджетним процесом. Водночас було запропоновано ряд інструментів, які залучають в процесах оподаткування, оцінювання рівня використання праці та її оплати, споживання ресурсів та рівня дотримання екологічних норм.

В свою чергу економічні інструменти, на думку законодавця, мали сприяти формуванню прозорих механізмів залучення міжнародної фінансової допомоги для вирішення системних питань розвитку, насамперед відновлення та структурної перебудови економіки Сходу України. При цьому за рахунок використання економічних інструментів законодавець запропонував проводити оцінювання рівня імплементації положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС в частині відсутності дискримінації та зниження тарифних бар'єрів у торгівлі.

Доцільно звернути увагу на те, що здійснювати послідовне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій із забезпеченням їх загальнодоступності, інтеграції у традиційні сектори економіки та суспільного життя, інформатизації діяльності органів влади та самоврядування й формуванням засад електронного врядування для сталого розвитку країни законодавець запропонував при залученні інформаційно-комунікаційних інструментів.

Окремою ланкою в пакеті інструментів адаптації Стратегія сталого розвитку України до 2030 року [1, 2] законодавець запропонував залучити освітні та просвітницькі інструменти. При цьому звернув увагу на той факт, що освіта є однією з передумов досягнення сталого розвитку і найважливішим інструментом ефективного управління та обґрунтованого прийняття рішень. Питання сталого розвитку необхідно інтегрувати в систему професійної освіти державних службовців і освітян. Крім того, інструментарій має забезпечити оцінку вирішення питань сталого розвитку в систему дошкільної, шкільної, позашкільної, середньої, вищої та неформальної освіти.

Одним із пріоритетних інструментів адаптації Стратегія сталого розвитку України до 2030 року [1, 2] більшість науковців, політиків та представники різних бізнесових структур вважають пакет інструментів дослідження та розробки. За їх допомогою законодавець вважає можна сприяти розробленню та впровадженню екологічно безпечних технологій, у тому числі енергоощадних і низьковуглецевих, впровадженню на цій основі засад сталого розвитку традиційних галузей національної економіки, підвищення ефективності енергетичного сектору, зниженню енергоємності систем життєзабезпечення.

Таким чином, успішність адаптації Стратегії сталого розвитку України в певній мірі залежить від вдало обраного інструментарію, котрий має можливість оцінити кроки фактичної реалізації намічених планів розвитку суспільства в майбутньому.

1. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. United Nations Development Programme. URL: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf. (дата звернення: 01.05.2019)

2. Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року: Проект Закону України від 07.02.2019 № 2679-VIII: URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=64508. (дата звернення: 01.05.2019)

Павловська М. Я.,
здобувач вищої освіти
(Донецький юридичний інститут МВС України)

Науковий керівник:
Гузенко О. П.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат економічних наук, доцент
(Донецький юридичний інститут МВС України)

ОГЛЯД КЛЮЧОВИХ СЕГМЕНТІВ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ДО 2030 РОКУ

З метою забезпечення переходу українського суспільства до сталого розвитку на законодавчому рівні було прийнято ряд правових регуляторів, які розкривали мету, завдання, вектори розвитку та принципи впровадження обраного напрямку розвитку. При цьому законодавець звернув увагу на те, що сталий розвиток країни ґрунтується на встановленні балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі.

Нагадаємо, дефініція «сталий розвиток» є офіційним українським відповідником англійського терміну «англ. sustainable development», дослівний переклад якого з урахуванням контексту може бути «життєздатний розвиток» а за сенсом – «самопідтримуваний розвиток». Як зауважують науковці інколи зазначену дефініцію тлумачать як всебічно збалансований розвиток.

До складу правових регуляторів, які було розроблено за останні чотири роки варто віднести: Указ президента України «Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [1], Стратегія сталого розвитку України до 2030 року: Проект 2017 [2] та Проекті Закону України «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року» [3]. В основу окреслених документів було покладено з одного боку законодавчі ініціативи щодо сталого розвитку країни, з іншого боку було представлено деталізацію необхідних змін в соціальній, економічній та екологічній сферах.

Проведені дослідження показали, що законодавець провів розробку законодавчих регуляторів сталого розвитку країни в майбутньому із урахуванням наступних ключових сегментів (рис. 1).

Рис. 1. Ключові сегменти сталого розвитку України до 2030 року

Кожен із зазначених ключових сегментів має свою мету, завдання та механізм впровадження. Законодавець чітко окреслив місце кожного сегмента в процесі адаптації обраного сталого розвитку країни. Крім того в кожному розділі Стратегії сталого розвитку України до 2030 року: Проект 2017 [2] встановлено порядок впровадження та можливий результат адаптації. Стає зрозумілим, що саме такий підхід, який закладено законодавцем в правовий документ зберігає змістовність дефініції «сталий розвиток».

Зокрема в наукових колах існує позиція, що сталий розвиток представляє собою керований розвиток. Основою його керованості виступає системний підхід та сучасні інформаційні технології, які дозволяють дуже швидко моделювати різні варіанти напрямків розвитку, з високою точністю прогнозувати їх результати та вибрати найбільш оптимальний.

Таким чином, враховуючи зазначене варто зробити висновок наступного змісту. Українське суспільство отримало ряд ключових сегментів, які в комплексі надають можливість адаптувати основні цілі та принципи сталого розвитку в майбутньому. В основу сталого розвитку суспільства законодавець поклав людські якості, екологічні питання та економічні цикли, котрі у сукупності сприятимуть формування новітніх підходів до вирішення питань його стратегічного сталого розвитку в майбутньому.

1. Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>. (дата звернення: 01.05.2019)

2. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. *United Nations Development Programme*: веб-сайт. URL: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf. (дата звернення: 01.05.2019)

3. Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року: Проект Закону України від 07.02.2019 р. № 2679-VIII: URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=64508. (дата звернення: 01.05.2019)

Пінчук І. О.,
курсант факультету № 2
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:
Курило Т. В.,
доцент кафедри цивільного права та процесу
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ УКЛАДАННЯ ДОГОВОРІВ НА БІРЖАХ, АУКЦІОНАХ, КОНКУРСАХ

Актуальність даної теми полягає в тому, що господарський договір є основним засобом організації відносин між суб'єктами господарювання та важливим інструментом правової організації господарського життя суспільства в цілому. Незважаючи на значну наукову діяльність в галузі господарського права, залишається необхідність детального вивчення й аналізу нормативно-правових актів, які регулюють сферу договірних відносин у господарському праві.[1, с. 1]

Важливість цієї теми привертає увагу багатьох відомих науковців даної галузі права, які вивчають та шукають шляхи покращення та вдосконалення господарського права, над цією темою працюють такі автори, як Теличко О.А., Іванюк Н. В., Кучер О.М., Полішко Н.Л. та інші.

Згідно ст.650 Цивільного кодексу України Особливості укладення договорів на біржах, аукціонах, конкурсах тощо встановлюються відповідними актами цивільного законодавства [2, ст. 650]. Такий зміст коментованої статті дає змогу зробити висновок, що положеннями ЦК України особливості укладення договорів на біржах, аукціонах, конкурсах тощо, не встановлюється.

Стаття 185 Господарського кодексу України Особливості укладення господарських договорів на біржах, ярмарках та публічних торгах [3, ст. 185]. відповідно до її змісту до укладення господарських договорів на біржах, публічних торгах застосовуються загальні правила укладення договорів на основі вільного волевиявлення, з урахуванням нормативно-правових актів, якими регулюється діяльність бірж, публічних торгів, конкурсів. Дана стаття ГК не розкриваючи особливостей укладення договорів, зокрема на біржах, ярмарках

тощо, робить відсилання до інших нормативно-правових актів. Порядок укладання біржових торгів має декілька етапів, порушення яких може призвести до визнання біржового договору недійсним.

Встановлення договірних відносин відбувається в умовах конкуренції, причому конкуренція може існувати як між тими суб'єктами, які пропонують до продажу який-небудь товар, так і між суб'єктами, які бажають придбати цей товар на певних умовах. Доречно зазначити, що конкуренція покупців має місце як під час укладання договорів на аукціонах, конкурсах, так і під час укладання договорів на біржах, проте в біржовій торгівлі можлива конкуренція не лише покупців, а й продавців.

Також слід зазначити, що правова регламентація порядку укладання договорів здійснюється через спеціальні нормативно-правові акти, які регулюють не окремі види господарсько-договірних зобов'язань, а організацію та проведення біржової торгівлі, аукціонів, конкурсів [4, с. 320].

Біржовою операцією визнається угода, що відповідає сукупності зазначених нижче умов:

а) якщо вона являє собою купівлю-продаж, поставку та обмін товарів, допущених до обігу на товарній біржі;

б) якщо її учасниками є члени біржі;

в) якщо вона подана до реєстрації та зареєстрована на біржі не пізніше наступного за здійсненням угоди дня [5, ст. 15].

Що стосується аукціонів, конкурсів та інших процедур, то наразі в Україні відсутній єдиний спеціальний нормативно-правовий акт, який визначав би особливості проведення аукціонів, конкурсів та подібних процедур укладання договорів. Законодавча база з цього питання досить широка, однак відповідні спеціальні акти носять досить специфічний характер, що не дозволяє чітко визначити правову природу і сутність аукціонного, конкурсного та інших подібних способів укладання договорів. Зрозуміло, це не сприяє ефективності правового регулювання цієї сфери цивільно-правових відносин. Досить показовим у цьому аспекті є те, що правовими актами закріплено більше десяти визначень поняття «аукціон», та є близько восьми визначень поняття «конкурс». Окрім цих термінів у законодавстві використовується терміни «торги» і «тендер». Така значна кількість визначень одних і тих же понять, на жаль, не свідчить про розробленість питання і на практиці виникає чимало труднощів [6, ст. 2].

На нашу думку у зв'язку з даними проблемами є потреба розроблення загальної моделі укладання договорів в умовах конкуренції продавців і покупців. Така модель повинна бути створена тому, що підставою для укладання договору є складний юридичний факт, що включає попередній договір та основний договір, зміст якого визначається умовами попереднього договору. Також загальні умови укладання біржових угод у вигляді єдиного документа, порядку встановлення розбіжностей, що виникають під час укладання угод тощо мають бути врегульовані в законодавчих актах про біржову діяльність.

Отже, дивлячись на ситуацію, що складається актуальні правові проблеми господарської діяльності в Україні є досить великими. Законодавець повинен робити максимум зусиль для подолання всіх неточностей в складанні

господарських договорів для того, щоб виникало ще менше спірних питань в їх розв'язанні. Що стосується ЗУ «Про товарні біржі» ми хочемо порадити внести корективи в розділи та статті, які регулюють порядок укладання біржових угод. Розглядаючи дану проблему детальніше і вивчаючи її історію розуміємо, що українське законодавство не стоїть на місці, а з кожним роком все більше розвивається.

-
1. Теличко О.А., Іванюк Н.В. Проблеми укладання господарських договорів. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. № 6. Том №1. С. 29–32.
 2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. с.356.
 3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18-22. с.344.
 4. Мічурін Є.О. Техніка складання договорів: Наук.-практ. посібник. Х.: Юридичний світ, 2006. 356 с.
 5. Про товарну біржу: Закон України від 10 грудня 1991 р. №1956-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 10. Ст. 82.
 6. Полішко Н.Л. Особливості укладання договорів на торгах, аукціонах, конкурсах. *Юридична наука*. 2011. № 4-5 .С. 28–30.

Піпа В. І.,
курсант факультету № 2
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:
Курило Т. В.,
доцент кафедри цивільного права та процесу
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРЕТЕНЗІЯ ЯК ЗАСІБ ВРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ

Досудове врегулювання господарських спорів – первинна стадія господарського процесу, котра відіграє важливу роль як для суб'єктів господарювання, так і для судової системи загалом. Даний правовий засіб застосовується сторонами самостійно та на власний розсуд з метою безпосереднього і швидкого вирішення господарського спору, разом з тим це дієвий спосіб «розвантажити» суди від значної кількості позовів. Однак у чинному законодавстві України, щодо цього існують певні недоліки та суперечності, які потребують усунення.

Згідно зі ст. 5 ГПК України: «сторони застосовують заходи досудового врегулювання господарського спору за домовленістю між собою». Виходячи з положень статті, застосування даних заходів буде правом суб'єктів господарювання, а не їх обов'язком, оскільки досудове врегулювання

господарських спорів є добровільним порядком, і його застосування поставлено в залежність від волі сторін спору [5].

Варто зазначити, що згідно зі ст. 6 ГПК України досудове врегулювання спорів здійснюється шляхом звернення з письмовою претензією, яка надсилається рекомендованим або цінним листом або вручається під розписку. Частина 2 даної статті закріплює положення, що підприємства та організації, чий права та законні інтереси порушено, з метою безпосереднього врегулювання спору з порушником цих прав та інтересів, звертаються до нього з письмовою претензією.

На наш погляд, під претензією тут слід розуміти правовий засіб забезпечення сторонами договору захисту своїх прав і законних інтересів. Так, зокрема В. Д. Чернадчук, зазначає, що претензія як матеріально-правова вимога одного з учасників спірних правовідносин до іншого являє собою засіб урегулювання конфлікту самими сторонами без втручання господарського суду [1, с. 52].

Таким чином, досудове врегулювання господарських спорів полягає в тому, що сторони самостійно застосовують заходи, спрямовані на вирішення існуючого між ними спору до моменту вступу в правовідносини з судом, шляхом подання претензії контрагенту, який порушив умови договору.

Треба зазначити, що до 2002 р. досудове врегулювання господарських спорів розглядалося як обов'язкова стадія господарського процесу. Проте, дане положення ст. 63 ГПК України суперечило ч. 2 ст. 124 Конституції України, яка наголошує, що юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Тобто кожен із суб'єктів правовідносин у разі виникнення спору може звернутися безпосередньо до суду за його вирішенням.

Першим кроком на шляху вирішення цієї проблеми стала постанова Пленуму Верховного Суду України «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» від 1.11.1996 р. № 9, у п. 8 якої з посиланням на ст. 124 Конституції України зазначено: «Суд не вправі відмовити особі в прийнятті позовної заяви чи скарги лише з тієї підстави, що її вимоги можуть бути розглянуті в передбаченому законом досудовому порядку».

Наступним кроком вирішення цієї проблеми стало прийняття Закону України від 23 червня 2005 р. № 2705-IV «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відносного досудового врегулювання спорів», яким було виключено положення п. 7 ч. 1 ст. 63 ГПК України: «у випадках неподання доказів вжиття заходів досудового врегулювання спору, позовна заява повертається», тим самим визначено, що досудовий порядок врегулювання господарських спорів не може бути обов'язковою умовою (стадією) для подальшого розгляду справи господарським судом.

Отже, після внесення змін до ГПК України претензійний порядок вирішення спору є правом суб'єктів господарювання, а не обов'язком, як це було раніше. Слід звернути увагу, що обов'язковість його застосування може зводитись лише до волі учасників, яку вони за бажанням можуть закріпити в договорі у формі застереження про те, що спори між ними, які пов'язані з укладенням, розірванням, виконанням цього договору, можуть бути передані на вирішення господарського суду лише за умови додержання порядку досудового врегулювання, який закріплений у розділі II ГПК України.

Деякі науковці та практики вважають, що порядок досудового врегулювання господарських спорів взагалі не потрібен, оскільки він ефективно діяв лише завдяки особливостям радянської господарської системи, а в нових умовах не може ефективно застосовуватись та втратив популярність серед суб'єктів господарювання. Зокрема Т. С. Дунайло у своїй статті правильно зазначає, що господарський суд, прийнявши до провадження справу, розгляне і вирішить її не менш, як за 2–3 місяці, в той час, як задоволення претензії займе приблизно один або два місяці залежно від складності перевірки обґрунтованості вимог сторони, що її висуває [3]. Ще однією перевагою досудового врегулювання господарського спору є те, що застосування сторонами претензійного порядку дозволяє їм зекономити на судовому зборі. У зв'язку з цим, на нашу думку, існування порядку досудового врегулювання господарських спорів є необхідним, оскільки він забезпечує реалізацію інтересів суб'єктів господарювання, які бажають пришвидшити вирішення спору між контрагентом та забезпечити збереження власних коштів.

У зв'язку з цим, вбачається за доцільне зберегти такий інститут, як досудове врегулювання господарських спорів. Проте, цілковито віднести його до Господарського права й передбачити в Господарському кодексу України у вигляді окремого розділу, який би чітко міг встановити порядок реалізації господарсько-правової відповідальності (порядок і строки пред'явлення та розгляду претензії, повідомлення заявника про результати розгляду претензії).

Що стосується Господарського процесуального кодексу України, то його норми повинні бути спрямовані на регулювання обов'язкового порядку здійснення господарського судочинства судовим органом. У зв'язку з цим у ГПК України варто внести зміни, а саме: виключити Розділ II «Досудове врегулювання господарських спорів» і зазначити лише в одній статті існування можливості вирішення спору за домовленістю сторін в досудовому порядку, який в подальшому не буде перешкодою для звернення до суду.

Оскільки господарський процес – це, перш за все, система правових норм, які регулюють господарські процесуальні відносини, що виникають між Господарським судом та іншими учасниками процесу при розгляді й вирішенні господарських спорів та інших справ, у процесі перевірки законності та обґрунтованості прийнятих судових рішень [4].

Беручи до уваги вищевикладене стає зрозумілим, що господарський суд є обов'язковий учасник господарських процесуальних відносин, який здійснює правосуддя у формі розгляду господарських справ. В той час як досудове регулювання господарських спорів, взагалі виключає суд, як учасника правовідносин. Тому Господарський процесуальний кодекс України має регулювати безпосередньо ті відносини в яких суд є невід'ємним елементом.

Досудове врегулювання господарських спорів є одним з проблемних питань господарського процесуального права, яка потребує негайного вирішення. Вбачається за необхідне залишити такий інститут права, оскільки він значно спрощує процедуру розв'язання господарських спорів. Проте, досудове врегулювання господарських спорів має регулюватися виключно нормами Господарського кодексу. Оскільки Господарський процесуальний кодекс в першу

чергу має регулювати процесуальні відносини між судом та учасниками судового процесу, а претензійна форма врегулювання спору повністю виключає суд з даних відносин. Тому, вбачається за доцільне, створити окремий розділ в ГК України, який би регулював досудове вирішення господарських спорів, а з ГПК України відповідний розділ виключити.

-
1. Господарське процесуальне право України: Підручник / За заг. ред. В. Д. Чернадчука, В. В. Сухоноса, В. П. Нагребельного та ін. Суми: Університетська книга. 2006. 331 с.
 2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий Дім «Кампус Коттон клуб» щодо офіційного тлумачення положення частини другої статті 124 Конституції України (справа про досудове врегулювання спорів) від 9 липня 2002 р. № 15-рп/2002. ОВ України. 2002. № 28. Ст. 1333.
 3. Дунайло Т. С. Претензія пастка. *Юридична газета*. URL: <http://yur-gazeta.com>.
 4. Гончарова О.В. До питання досудового врегулювання господарських спорів. *Київський університет права*: URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2012_2/393.
 5. Господарський процесуальний кодекс України: Кодекс від 06.11.1991 р. № 1798-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

Хороленко Ю. О.,
здобувач вищої освіти
(Донецький юридичний інститут МВС України)

Науковий керівник:
Гузенко О. П.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін
кандидат економічних наук, доцент
(Донецький юридичний інститут МВС України)

СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: РОЛЬОВИЙ ТА ЦІЛЬОВИЙ СЕГМЕНТ

Сучасна Україна потребує змін, котрі викликані негативними проявами в життєдіяльності суспільства. Кожна ланка розвитку країни відчуває на собі негативні чинники впливу в соціально-економічному, політичному, екологічному та інноваційному напрямку функціонування. Це пов'язано з тим, що протягом значного періоду в Україні була відсутня дієва платформа майбутньої стратегії розвитку, яка б передбачила чітко викладенні тактичні кроки майбутнього розвитку. Саме зазначене підкреслює актуальність обраного напрямку дослідження та вказує на його сучасність.

Одним із напрямків вирішення зазначених проблем стало прийняття у 2015 році Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», яка була закріплена Указом президента України [1]. Законодавчий регулятор окреслив основну мету та зміст конкретних напрямків розвитку українського суспільства в майбутньому. Як продовження обраного напрямку розвитку законодавець запропонував Проект 2017, який включав Стратегію сталого розвитку України до 2030 року [2].

Зазначена Стратегія встановлювала цілісну систему стратегічних та операційних цілей переходу до інтегрованого економічного, соціального та екологічного розвитку країни до 2030 року. Вона також визначала інституційні засади впровадження Стратегії, напрями міжгалузевої та міжсекторальної взаємодії, основні рушійні сили та інструменти її реалізації.

Підтвердженням реалістичності обраного напрямку розвитку країни стало розробка Проекту Закону України «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року» від 07.02.2019 року 2679-VIII [3]. Саме в зазначеному законодавчому акті було наголошено на тому, що модель сталого розвитку України орієнтована на досягнення оптимального балансу між трьома складовими розвитку – економічною, соціальною та екологічною. Крім того законодавець підкреслив той факт, що перехід до сталого розвитку українського суспільства представляє собою процес зміни ціннісних орієнтацій багатьох людей. При цьому звернув увагу на те, що визнаними міжнародними фундаментальними цінностями розвитку українського суспільства має стати свобода, рівність, солідарність, толерантність, повага до природи, спільна відповідальність.

Звернення до змістовності зазначених законодавчих регуляторів показало, що національні цілі сталого розвитку України мають взяти за основу політичні, економічні, соціальні, екологічні, моральні і культурні цінності, які властиві українському суспільству. Саме вони, на думку законодавця, визначають спрямованість стратегії на турботу про спільне благо та захист національних інтересів України.

Як стверджує законодавець стратегічне бачення сталого розвитку України має спиратися на забезпеченні національних інтересів та виконанні міжнародних зобов'язань України щодо переходу до сталого розвитку. Саме на даному етапі розробки Стратегії сталого розвитку України до 2030 року законодавець визначив ключові цілі адаптації даного документу. До їх складу було запропоновано включити [2]: подолання дисбалансів в економічній, соціальній та екологічній сферах; трансформацію економічної діяльності, перехід на засади «зеленої економіки»; побудову мирного та безпечного, соціально згуртованого суспільства з належним врядуванням та інклюзивними інституціями; забезпечення партнерської взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, бізнесу, науки, освіти та організацій громадянського суспільства; повну зайнятість населення; високий рівень науки, освіти та охорони здоров'я; підтримання довкілля в належному стані, який забезпечуватиме якісне життя та благополуччя теперішнього і майбутніх поколінь; децентралізацію та впровадження регіональної політики, яка передбачає гармонійне поєднання загальнонаціональних і регіональних інтересів та збереження національних культурних цінностей і традицій.

Враховуючи вищевикладене можна зробити ряд висновків. По-перше українське суспільство обрало Стратегію сталого розвитку в майбутньому. По-друге в основу Стратегії сталого розвитку українського суспільства було покладено досягнення оптимального балансу між трьома складовими: економічною, соціальною та екологічною. То-третє основною метою Стратегії визнано забезпечення високого рівня та якості життя населення України,

створення сприятливих умов для діяльності нинішнього та майбутніх поколінь та припинення деградації природних екосистем шляхом впровадження нової моделі економічного зростання, що базується на засадах сталого розвитку. По-четверте на законодавчому рівні було закріплено основні цілі адаптації Стратегію сталого розвитку України. В цілому можна стверджувати, що Україна на даний час отримала правові регулятори, котрі здатні забезпечити адаптацію ключових положень Стратегії сталого розвитку в майбутньому.

1. Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>. (дата звернення: 01.05.2019)

2. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. *United Nations Development Programme*: веб-сайт. URL: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf. (дата звернення: 01.05.2019)

3. Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року: Проект Закону України від 07.02.2019 р. № 2679-VIII: URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=64508. (дата звернення: 01.05.2019)

ЗМІСТ

Благута Р. І.	
Правове регулювання господарської діяльності в Україні: перспективи та виклики сьогодення.....	3
Адам В. М., Гуцул Г. Р.	
Реформування медицини в контексті забезпечення медичного страхування як гарантії надання якісних медичних послуг.....	5
Бедрій Р. Б., Курило Т. В.	
Правове забезпечення муніципальної господарської діяльності в Україні.....	8
Бутинська Р. Я.	
Значення колективного договору для регулювання трудових відносин.....	10
Гамалюк Б. М., Хміль М.	
Використання норм основного закону Німеччини для врегулювання господарської діяльності.....	13
Гамалюк Б. М., Вивроцький Н.	
Характеристика договірних зобов'язань у господарських правовідносинах.....	15
Годованець Ю. С.	
Особливості відшкодування шкоди, заподіяної роботодавцем внаслідок нестворення працівникові належних безпечних та здорових умов праці.....	17
Гузенко О. П.	
Окреслення видів керівних векторів і принципів стратегії сталого розвитку України.....	19
Демків Р. Я., Дяк В. М.	
Заперечення проти позову як спосіб захисту проти позову.....	22
Дерев'янко Б. В.	
Питання державного та недержавного (внутрішнього) контролю діяльності суб'єктів господарювання.....	24
Довга О. І.	
Стандарти надання коментарів суддями.....	27
Долинська М. С.	
Застава майбутнього врожаю аграрними суб'єктами як підстава забезпечення зобов'язань.....	28
Ільків Н. В.	
Особливості правового режиму використання природних ресурсів у сфері господарювання.....	31

Ільницький О. В.	
Особливості правового режиму грошових коштів на банківському рахунку у контексті застосування обтяжень контролюючими органами за податковим законодавством України.....	34
Ковалів М. В., Єсімов С. С.	
Адміністративне правопорушення як різновид протиправних дій (бездіяльності), що посягають на трудові відносини в галузі охорони праці.....	37
Козак І. Б.	
Свідки у господарському процесі.....	39
Коритко Л. Я.	
Австрійський досвід щодо створення акціонерних товариств одним засновником.....	43
Кульгавець Х. Ю.	
Істотні умови договору про закупівлю.....	44
Кучер В. О., Євхутіч І. М.	
Порушення інтересів держави та суспільства як підстава недійсності господарського законодавства.....	46
Лобода Ю.П.	
Про невідповідність Конституції України контрактної форми трудового договору з науково-педагогічними працівниками.....	50
Маковій В. П.	
Темпоральні обмеження у господарському праві.....	53
Маланій О.Я.	
Зайнятість населення як складова сталого розвитку економіки (на прикладі Карпатського регіону).....	55
Мелех Л. В., Клибус І. І.	
Розвиток інституту медіації в Україні.....	57
Мокрицька Н. П.	
До питання повної матеріальної відповідальності працівника за шкоду за перевитрати пального.....	60
Парасюк В. М., Катрук Я. І.	
Попередній договір оренди нерухомого майна: господарсько-правовий аспект.....	62
Парасюк В. М., Хиль Я. І.	
Держава та її органи як учасники сфери господарювання.....	65
Попович Т. Г.	
Значення стандартизації для господарюючих суб'єктів в умовах регіональної нестабільності.....	67

Романцова С. В.	
Окремі аспекти планування розслідування злочинів у сфері економіки.....	69
Руданецька О. С.	
Предмет договору будівельного підряду на капітальне будівництво.....	72
Семенюк І. Я.	
Окремі теоретичні аспекти судового захисту прав суб'єктів господарювання.....	73
Сибірна Р. І., Хомів О. В.	
Використання спеціальних знань у розслідуванні злочинів, пов'язаних з господарською діяльністю.....	75
Туркот О. А., Горун О. А.	
Новели правового становища сімейного фермерського господарства в Україні.....	77
Хайлова Т. В.	
Стратегія сталого розвитку як ключ до розв'язання проблематичних сегментів розвитку українського суспільства.....	79
Хомко Л. В.	
Щодо визначення поняття «електронна комерція».....	81
Хомко Л. В., Островка П. П.	
Вплив держави на розвиток малого підприємництва в Україні.....	83
Шайда Н. К.	
Висвітлення роботи судів в соціальних мережах.....	85
Яновицька А. В.	
Нотаріальна форма захисту господарських прав та інтересів.....	86

ПАНЕЛЬ ЮНОГО ДОСЛІДНИКА

Бий Т. С. (Науковий керівник: Курило Т. В.)	
Господарський договір: проблеми визначення і укладення.....	89
Галик Г. І. (Науковий керівник: Курило Т. В.)	
Проблеми правового визначення договору в сфері інтелектуальної власності.....	91
Долинюк Х. Т. (Науковий керівник: Курило Т. В.)	
Товариство з обмеженою відповідальністю: господарсько-правовий аспект.....	93
Ляшенко М. О. (Науковий керівник: Кадала В. В.)	
Змістовність інструментів адаптації стратегії сталого розвитку України до 2030 року.....	95

Павловська М. Я. (Науковий керівник: Гузенко О. П.)	
Огляд ключових сегментів стратегії сталого розвитку України до 2030 року.....	97
Пінчук І. О. (Науковий керівник: Курило Т. В.)	
Правові проблеми укладання договорів на біржах, аукціонах, конкурсах.....	99
Піпа В. І. (Науковий керівник: Курило Т. В.)	
Претензія як засіб врегулювання господарських спорів.....	101
Хороленко Ю. О. (Науковий керівник: Гузенко О. П.)	
Стратегія сталого розвитку України: рольовий та цільовий сегмент.....	104

**АКТУАЛЬНІ ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ
ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УКРАЇНІ**

**Збірник тез доповідей учасників
науково-практичного семінару**

30 травня 2019 року

Опубліковано в авторській редакції

Львівський державний університет внутрішніх справ Україна,
79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.